

EĞİTİMDEN SPORA GÜNCEL KONULAR

EDITÖR

Doç. Dr. Ünsal TAZEGÜL

EĞİTİMDEN SPORA GÜNCEL KONULAR

EDİTÖR

Doç. Dr. Ünsal TAZEGÜL

ÇİZGİ
KİTAP E Vİ

BÖLÜM YAZARLARI

Prof. Dr. M. Zahit SERARSLAN
Doç. Dr. Kubilay ÇİMEN
Doç. Dr. Merve UCA
Dr. Öğretim Üyesi Sabri Can METİN
Dr. Öğretim Üyesi Ülkü ÇOBAN
Dr. Cüneyt SEYDİOĞLU
Eyüp UĞUR
Fuat ATEŞ
Serkan ŞENGÖR

Akademik unvan ve harf sırası gözetilerek sıralanmıştır.

Bu kitapta yer alan her bölümün tüm sorumluluğu (görseller, tablolar, çizelgeler, çizimler, grafikler, direkt alıntılar, etik/kurum izni vb.) yazarlara aittir.

Herhangi hukuki bir olumsuzlukta Çizgi Kitabevi Yayınları ve kitap editörü hiçbir konuda bir yükümlülük ve hukuki sorumluluğu kabul etmez, hukuki yükümlülük altına alınamaz. Her türlü hukuki yükümlülük ve sorumluluk ilgili bölüm yazar(lar)ına aittir.

Çok bölümlü/yazarlı olan bu kitap maddi bir değer ile alınıp satılamaz. Kitapta yer alan bilgiler alıntı yapılmak ve ilgili alıntıya atıf yapılmak koşulu ile kaynak gösterilmek üzere bilimsel ya da ilgili araştırmacılar tarafından kullanılabilir.

ÇİZGİ
K İ T A B E V İ

Çizgi Kitabevi Yayınları (e-kitap)
Eğitim Bilim

Genel Yayın Yönetmeni
Mahmut Arlı

©Çizgi Kitabevi
Aralık 2023

ISBN 978-625-396-223-4
Yayıncı Sertifika No: 52493

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -
EDİTÖR
TAZEGÜL, Ünsal
EĞİTİMDEN SPORA GÜNCEL KONULAR

Sayfa Düzeni ve Kapak Tasarımı
Ozsum Academy
Tel: +90 541 191 57 41

Baskıya Hazırlık: Çizgi Kitabevi Yayınları
Tel: 0332 353 62 65- 66

ÇİZGİ KİTABEVİ

Sahibiata Mah. Alemdar Mah.
M. Muzaffer Cad. No:41/1 Çatalçeşme Sk. No:42/2
Meram/**Konya** Çağaloğlu/**İstanbul**
(0332) 353 62 65 - 66 - (0212) 514 82 93
www.cizgikitavebi.com
f t i / cizgikitavebi

İÇİNDEKİLER

	İÇİNDEKİLER	iv
	ÖNSÖZ	v
BÖLÜM 1:	TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİMİ VE YETİŞTİRME SÜREÇLERİ <i>Cüneyt SEYDİOĞLU</i>	1-9
BÖLÜM 2:	BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİM STİLLERİ <i>Cüneyt SEYDİOĞLU & M. Zahit SERARSLAN</i>	10-20
BÖLÜM 3:	OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI İÇİN BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR'UN ÖNEMİ <i>Sabri Can METİN & Serkan ŞENGÖR</i>	21-30
BÖLÜM 4:	ÇOCUK OYUNLARININ, ÇOCUKLARIN MOTOR DAVRANIŞ VE MOTOR GELİŞİMLERİ İÇİN ÖNEMİ <i>Cüneyt SEYDİOĞLU</i>	31-43
BÖLÜM 5:	ÇOCUK OYUNLARININ BİLİMSEL SÜREÇ BECERİLERİ GELİŞİMİNDEKİ ÖNEMİ <i>Cüneyt SEYDİOĞLU & Kubilay ÇİMEN</i>	44-54
BÖLÜM 6:	FİZİKSEL AKTİVİTE, SPOR VE MUTLULUK <i>Eyüp UĞUR & Fuat ATEŞ</i>	55-65
BÖLÜM 7:	SPOR YÖNETİMİNDE ETİĞİN VE SOSYAL SORUMLULUĞUN ÖNEMİ <i>Ülkü ÇOBAN & Merve UCA</i>	66-76

Bölüme ulaşmak için

ÖNSÖZ

Eğitim, toplumların temel taşıdır. Tolumlar eğitime önem verdikleri oranda çağdaşlaşa bilirler ve çağın gereksinimlerini yakalayabilirler. Spor ise, eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar, zihin ve beyin gelişiminde sporun önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir. Bu sebepten dolayı; eğitimde ve spor eğitiminde çağdaş yaklaşımlar takip edilerek, eğitim programında gerekli düzenlemelerin yapılması, eğitim ve öğretim kalitesini artıracaktır.

Platon'a göre "Zihinsel eğitim ve bedensel yetilerini en güzel bağlayan ve onları en ölçülü şekilde ruhun hizmetine sokan, tam eğitilmiş ve uyum sağlamış insandır"

"EĞİTİMDEN SPORA GÜNCEL KONULAR" başlıklı kitabımızın gelecekteki akademik araştırmalara bir ışık tutabilmesini temenni ederim.

Saygılarımla..

EDİTÖR
Doç. Dr. Ünsal TAZEGÜL
Aralık 2023

BÖLÜM 1

TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİMİ VE YETİŞTİRME SÜREÇLERİ

Dr. Cüneyt SEYDİOĞLU

cuneyt_seydioglu@hotmail.com - ORCID: 0000-0002-4595-0574

GİRİŞ

Toplumların varlıklarını ilerleyerek sürdürmesinin en önemli anahtarlarından biri de eğitimidir. Doğal olarak bunu sağlayan eğitimin niteliğidir. Niteliğin en önemli parçası da öğretmendir. Öğretmen adaylarına öğretmenlik mesleğini kazandıran öğretmen yetiştirme programları eğitimin temel taşıdır. Öğretmen adaylarının mesleki anlamda bazı becerileri geliştirip bu becerileri davranışa dönüştürebilmeleri ve mesleki anlamda ilk yeterlilik kazanmaları öğretmenlik uygulamaları adlı dersler ile sağlanmaktadır. İnsanlığın bilinen tarihi boyunca barınma, avlanma, toplama ve korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında bedensel faaliyetlerden yararlanılmaktadır (Akdemir, 2013). Doğa ile etkileşim içerisinde olan birey ihtiyaçlarını gidermek adına koşma, atlama, atma ve tırmanma gibi bedensel faaliyetler gerçekleştirmiştir

(İmamalı, 2015). Gerçekleştirmiş olduğu bedensel hareketleri zaman içerisinde daha iyi nasıl yapılabileceğinin yollarını düşünmüş ve bu yolları denemiştir. Bunun sonucunda bazı süreçlerin farkına varmış ve farklı uygulamalar yapmıştır. Beden eğitimi, eğitimin başlangıç ve çıktı sürecinde beden aracılığıyla bireyin bütüncül eğitimini sağlamakta şeklinde tanımlanırken, oyun, jimnastik ve spor gibi eğitici bütün etkinlikleri kapsayan genel bir kavram olup bedensel etkinlikler içerisinde ve bedensel etkinlikler aracılığıyla eğitimin gerçekleştirilmesi şeklinde de tanımlanmıştır (Harmandar, 2010).

Türk Eğitim Tarihinin Amacı-Önemi ve Kapsamı

Eğitim tarihi, eğitim bilimlerinin bir dalı olarak eğitim enstitülerinde ve fakültelerin bünyesinde eğitimin geçmişten günümüze geçirmiş olduğu süreçleri, değişim ve gelişimleri araştırarak eğitim bilimlerinin akademik varlığını belgeledirerek kanıtlamaktadır. Türk eğitim tarihi, Türklerin geçmişten günümüze uzanan eğitim alanındaki mevcut durumu günümüz eğitim sistemine ve sistemde oluşabilecek sorunlara

çözüm üretmek, ileriye yönelik hedefleri gerçekleştirmek için veriler sunarak planlama yapabilmemize imkân sunması yönüyle önem arz eder. Türk eğitim tarihi farklı dönemlerde ortaya çıkan benzer ve farklı uygulamaların oluşum sebeplerini açıklayarak, günümüz eğitim sisteminin yorumlanmasına eğitim ve öğretimle ilgili kavramların açıklanmasına, kurum, kuruluş ve anlayışların zaman içinde değişimi gibi konuları kapsar (Akyüz, 2005).

Atatürk'ün Eğitim Felsefesi

Eğitim, millî ve kültürel değerleri tanıtıcı, benimsetici, koruyucu ve geliştirici nitelikte olmalıdır. Yabancı düşüncelerden her türlü hurafeden uzak, millî, vatansever olmalıdır. Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir, fendir. Cehaletle savaşırken bir yandan da vatan evladını sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamda etkin ve verimli kılmak, eğitim ve öğretimimizin özünü oluşturmaktadır. Toplumumuzun esas unsuru ve memleketimizin gerçek sahibi bilgi ışığından yoksun bırakılan köylüdür. Eğitim bilgiyi insan için baskı aracı, bir süs veya medeni bir zevk olmaktan çıkarıp günlük yaşamda kullanılan ve başarılı olmayı sağlayan bir araç hâline getirmelidir Eğitim; hayatta işe yarar, başarılı ve üretken insanlar yetiştirmelidir (Duran, 2019).

Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin Gelişimi

1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa göre Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren fakülte, akademi, yüksekokul ve enstitüler 20 Temmuz 1982'de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında üniversiteler bünyesinde toplanmıştır. 1989- 1990 yılı eğitim, öğretim döneminden itibaren bütün yükseköğretim kurumlarında öğretmenlik bölümlerinin öğretim süresi en az dört yıllık lisans düzeyine çıkmıştır. Bakanlığımız ve YÖK iş birliğinde, ülkenin ihtiyacı doğrultusunda öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren, yeniden yapılandırmaya gidilmiş önemli yenilikler yapılmıştır bu yenilikler şunlardır;

- Köye öğretmen yetiştirme
- Okul öncesine öğretmen yetiştirme
- İlköğretime öğretmen yetiştirme
- Ortaöğretime öğretmen yetiştirme
- Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme (Akyüz, 2002).

Beden Eğitimi ve Beden Eğitimi Öğretmeni

Beden eğitimi öğretmeni ise eğitim programında bulunan fiziksel ve sportif becerileri planlayan, uygulayan ve değerlendirerek öğrencilere sunan kişidir (Seydioğlu vd., 2023). Alan bilgisinin dışında öğrenci ile arasında bulunan iletişimiyle rehberlik, danışma ve yönlendirme gibi birtakım görevleri de bulunmaktadır. Ayrıca ülkenin spor politikalarını göz önünde bulundurarak spora karşı anlayışın ve kültürün artması yönünde de bir misyon yüklenmektedir (Uğraş, 2013).

Açak, (2006) tarafından birbiriyle ilişkili olan dört temel beden eğitimi tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar:

- Bireyleri hem fikren hem de bedensel ve ruhsal olarak olgunlaştıran, gelişimine katkı sağlayan, en fazla düzeyde alınabilecek faydayı da en az yorgunluk düzeyi ile sağlayan içerisinde oyun, spor alanı ve jimnastik etkinliklerini içeren bilim dalıdır.

- Oyun, spor ve jimnastik gibi eğitim maksadıyla içerisinde bedensel etkinliklerin bulunduğu ve bu bedensel etkinlik ve aktiviteler aracılığıyla bireyleri eğiten bir araçtır.

- Bireylerin vücutlarında yapısal ve bazı fonksiyonel özelliklerinin geliştirilmesi, kas ve eklem mekanizmalarının dengeli bir biçimde kontrolünün sağlanması, boş vakitlerinin olabilecek en verimli bir şekilde değerlendirilmesi, fiziksel güç düzeylerinin en ekonomik olarak kullanılması ayrıca tüm bunlarla birlikte organların kontrolünün etkin bir düzeyde sağlanması maksadıyla gerçekleştirilen, sistemli olarak hareket etmeyi bireylere öğreten bir faaliyet metodudur.

- İnsan organizmasının bir bütün olarak bozulmadan dengeli bir düzeyde gelişmesini sağlayan, bireylerin fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimlerini destekleyen, bireyi kendisi ve içinde yaşadığı topluma faydalı bir birey olarak yetiştirmeyi amaç edinen bilimsel beden etkinlikleridir (Açak, 2006).

2017 yılında uygulamaya konulmuş olan Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı'nın amacı; "1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda açıklanan Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda öğrencilerin hayatları süresince kullanacakları hareket becerileri, aktif ve sağlıklı hayat becerileri, kavramları ve stratejileri ile birlikte öz yönetim becerileri, sosyal becerileri ve düşünme becerilerini geliştirerek bir sonraki öğrenim düzeyine hazırlanmalarını." şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2017).

Beden eğitimi yazılı ödevlerle dolup taşabilmekte ve bu da öğrencilerin hareket konusunda uzmanlardan ziyade hareket hakkında bilgi formüle eden birer öğretici

olmalarına yol açabilmektedir. Buradan hareketle, beden eğitiminin içerdiği riskler şu şekilde sıralanabilir:

- Eğitimsiz spor yapmak,
- Eğitimsiz fitness eğitimi,
- Eğitimsiz fiziksel aktivite kolaylaştırma,
- Eğitimsiz obezite önleme,
- Eğitim olmadan eğlenceyi ve eğlenceyi kolaylaştırmak veya hareketsiz teorik bilgi (Quennerstedt, 2019).

Bu riskler, beden eğitimi için geçerli faaliyetler olmaması anlamına gelmemektedir. Bu durum, öğrencilerin bu uygulamalarda bir şey öğrenmemeleri de değildir. Ancak bu şekilde uygulanan beden eğitiminin eğitici olup olmadığı ve dolayısıyla eğitimle ilgili olup olmadığı ve okulların, öğretmenlerin ve öğretimin ilgilenmesi gereken bir şey olup olmadığı ile ilgilidir (Quennerstedt, 2019).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirilmesi

Abdülaziz döneminde (1830- 1876) Mekteb-i Harbiye’de Avrupai tarzda gerçekleşen cimnastik dersi olarak, daha sonra Tanzimat Fermanı (1839) ile birlikte ilk defa askeri ve sivil okullara riyazat-ı bedeniye adı altında “beden eğitimi” okullara girmiş ve bu dönemde sporla ilgili yabancı eserler tercüme edilmiştir. Galatasaray Sultanisi’nde (Galatasaray Lisesi) beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapan Fransız Curel’le başlayan cimnastik sporu 1860 yılında zorunlu ders olarak programa konulmuştur.

1909’da beden terbiyesi tahsiline İsveç’e giden Selim Sırrı Tarcan buradaki spor öğretmeni okulunda eğitim görüp diploma alan ilk Türk Cimnastik öğretmeni olmuş ve 1911 yılında Dar’ül muallimedede (kız öğretmen okulu) beden eğitimi derslerinin ne şekilde yapılacağı programlarda belirtilmiştir. 1914 yılında İnas Sultanisi’nin (kız lisesi) ilk ve orta kısımlarında ders programlarına beden eğitimi ve spor dersi haftada iki saat olacak şekilde konulmuştur. 1913 yılında Bursa’da okullar arası futbol müsabakaları yapılmış, 1916’da İstanbul’da okullar arası idman bayramı yapılmıştır (Bulca vd., 2012). Beden eğitimi öğretimi 1924-1927 yılları arasında “cimnastik” adı altında sadece erkek öğrencilere uygulanan bir ders görünümündedir. Terbiye- i bedeniye (beden terbiyesi) tahsili için Cumhuriyetin ilanından sonra 1925’te Avrupalı devletlerin beden eğitimi konusunda takip ettikleri metotları öğrenmek ve ülkemize döndüklerinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İsveç Stockholm ’deki kraliyet yüksek beden eğitimi enstitüsü’ne üç öğrenci gönderildi (Alpman, 1972) bunlar;

- İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'ndan Nizamettin Kırşan
- Galatasaray Lisesi'nden Vildan Aşır Şavaşır
- Galatasaray Lisesi'nden Suat Hayri Ürgüplü

Beden eğitimi öğretmenliği cumhuriyet döneminde meslek haline gelmiştir. Selim Sırrı Tarcan, 1926'da İstanbul Çapa Kız Öğretmen Okulu'nda açtığı 9'ar aylık kurslar dört dönem boyunca devam etmiştir. Kurslarda Beden Eğitimi Nazariyat ve Tatbikatı, Oyun, Spor, Tıbbi Cimnastik ve Masaj gibi dersler okutulmuş ve kursların müdürlüğünü Selim Sırrı Tarcan yapmıştır (Bilir, 2008).

Türk eğitim sistemine öğretmen yetiştiren kurumların tamamı üniversiteler bünyesinde olup; ilköğretim alanlarına sınıf ve branş öğretmeni yetiştiren programlardır ve 4 yıllık lisans eğitimini kapsar. Cumhuriyetin kuruluşundan 1982 yılına kadar ülkemizde öğretmen yetiştirme; Bakanlığa bağlı bulunan öğretmen okulları, köy enstitüleri, eğitim enstitüleri, yüksek öğretmen okulları ile üniversitelerin ilgili bölümlerinden sağlanmıştır. Türkiye'de 1926 yılında Çapa Kız Öğretmen okulunda ilk kurs açılmış ve 1930 yılına kadar devam eden bu kurstan 148 erkek, 63 bayan mezun olmuştur (Özçakır, 2015).

1983 yılında hazırlanan programda beden eğitimi ders saati 3 saat olarak belirlenmiştir. Bundan sonraki süreçte, ilköğretim kurumlarında 8 yıllık program bütünlüğünü sağlamak üzere beden eğitimi programı geliştirilmiş ve Talim terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) 3.12.1987 tarih ve 232 sayılı kararı ile 1988 yılında kitap halinde basılan program şeklini almıştır (Demirhan, 1992). 1997-1998 öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından Talim ve Terbiye Kurulu'nun 10.09.1997 tarih ve 143 sayılı kararı ile okullara gönderilen talimatla, haftalık ders dağılım çizelgesinde yapılan değişiklikle ilköğretim okullarının birinci kademesinde beden eğitimi ders saatleri 2, ikinci kademe ise 1 saate indirilmiştir (Akdoğan, 2009). İlk defa 2009 yılında bu program seviyelere göre ayrılarak "Ortaöğretim Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı" adı altında uygulamaya konulmuştur. Beden eğitimi öğretim programı, Öğrenme Alanları (Hareket Bilgi ve Becerileri, Spor Kültürü ve Ulusal Bilinç) ve Alt Öğrenme Alanları (Genel Hareket Bilgi ve Becerileri ile Özel Hareket Bilgi ve Becerileri) biçiminde oluşturulmuş ve her bir alt öğrenme alanına ilişkin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımlar belirlenmiştir (MEB, 2009). 2009 yılında temel eğitim programından ayrılarak oluşturulan ortaöğretim programı 2017 ve 2018 yıllarında yeniden güncellenmiştir. Bu doğrultuda öğrenme alanları ve ders kazanımları da değişmiştir.

Öğrenme Alanları: Dünyada beden eğitimi dersinin içeriğine bakıldığında, öncelikle hareket eğitiminin ve bunun yanında bireyin kişisel ve toplumsal gelişiminin hedeflendiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle “Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programı” hazırlanırken öğrenme alanları, başlangıçta bireyin gelişim özellikleri, bilimsel araştırma bulguları ve bireyin gereksinimleri dikkate alınarak iki ana öğrenme alanı “hareket bilgi ve becerileri” ile “etkin katılım ve sağlıklı yaşam” için ayrı ayrı belirlenmiş ve uygulanmıştır (MEB, 2006). Daha sonra Hareket Bilgi ve Becerileri ile Spor Kültürü ve Ulusal Bilinç olarak ikiye ayrılmıştır. Hareket bilgi ve becerileri alanı, bilişsel ve duyuşsal kazanımların yanı sıra daha çok psikomotor kazanımları kapsamaktadır. Spor kültürü ve ulusal bilinç öğrenme alanında ise yine psikomotor kazanımların yanı sıra daha çok bilişsel ve duyuşsal kazanımlara yer verilmiştir (MEB, 2009). Ancak sonraki yıllarda beden eğitimi ve spor dersi öğretim programlarında yapılan güncellemeler ile ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim öğrenme alanları; “Hareket Yetkinliği” ve “Aktif ve Sağlıklı Hayat” olarak güncellenmiştir (Sağın, 2018).

Alt Öğrenme Alanları: 2009 programında; “Hareket Bilgi ve Becerileri” öğrenme alanı; Genel Hareket Bilgi ve Becerileri ile Özel Hareket Bilgi ve Becerileri olmak üzere iki alt öğrenme alanına ayrılmıştır. Genel hareket bilgi ve becerileri alt öğrenme alanı, ilköğretimde öğrenilen temel ve özelleşmiş bilgi ve becerilerinin bir devamı ve spora temel oluşturacak hareketlerin öğrenildiği bir alan olarak düşünülmüştür. Özel hareket bilgi ve becerileri alt öğrenme alanı; spor branşlarına yönelik hareketlerin kazanıldığı bir alandır. Sportif becerilerin seçili spor branşları ile öğretilmesi amaçlanmıştır; fakat bu alanda spor, hareket eğitiminde amaç olarak değil, bir araç olarak düşünülmüştür. Spor kültürü ve ulusal bilinç öğrenme alanı, “Kişisel Gelişim ve Sağlıklı Yaşam, Spor Bilinci ve Organizasyonları, Atatürk ve Ulusal ve Resmî Bayramlar” alt öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Kişisel gelişim ve sağlıklı yaşam alt öğrenme alanında, öğretim sürecinde öğrencinin kazandığı bilgi ve becerileri günlük yaşamına aktararak yaşam biçimi hâline getirirken; Spor bilinci ve organizasyonları alt öğrenme alanı ile birlikte öğrencinin spor kültürü temelini oluşturulması hedeflenmiştir. Atatürk ve ulusal ve resmî bayramlar alt öğrenme alanında ilgili Tebliğler Dergilerinde yer alan Atatürkçülük konularına yer verilmiştir. Ulusal bayramlarla ilgili kazanımlar ile de ulusal bilinç kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 2009). Güncellenen ve şu anda uygulamada olan 2018 öğretim programında ise; “Hareket Becerileri”, “Hareket Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri”, “Hareket Strateji ve Taktikleri” alt öğrenme alanları her iki öğretim programının da hareket yetkinliği öğrenme alanı altında; “Düzenli Fiziksel Etkinlik”, “Fiziksel etkinlik kavramları, ilkeleri ve ilgili hayat becerileri” ve “Kültürel birikimlerimiz ve değerlerimiz” Aktif ve Sağlıklı Hayat öğrenme alanının altında yer alan ortak alt

öğrenme alanları olarak görülürken, ortaöğretim programında ilave olarak “Spor Bilinci ve Organizasyonları” alt öğrenme alanının eklendiği görülmektedir (YÖK 2018).

Yurtdışında Beden Eğitimi Yetiştirme Örnekleri

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni yetiştirme programından mezun olmak için, öğrencilerin Türkiye’de en az 240 AKTS, Çekya’da ise 180 AKTS toplamaları gerekmektedir. Türkiye’de Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adayı bir öğrencinin dört yıllık eğitimi boyunca alması gereken tüm derslerin %68,66’sını zorunlu dersler, %31,34’ünü ise seçmeli dersler; Çekya’da ise üç yıllık eğitimi boyunca alması gereken tüm derslerin %60,23’ünü zorunlu dersler, %39,77’sini ise seçmeli dersler oluşturmaktadır. Türkiye’de Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni adayı bir öğrencinin program müfredatında yer alan derslerin %75,44’ü teorik eğitim ders saatlerinden meydana gelirken, bu oran Çekya’da %51,23 olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda teorik ve uygulama ders saatlerinin Çekya’da birbirine çok yakın oranlarda olduğu, ancak Türkiye’de büyük çoğunluğunu teorik ders saatlerinin oluşturduğu söylenebilir (Yeşilyurt & Göral, 2022).

İran’daki yükseköğretim kurumlarındaki beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştirme programında bulunan dersler değerlendirildiğinde; “Yüce İslam Tarihi ve Yorumlar”, “İslami Düşünceler” ve “Doğum Kontrolü Yöntemi” gibi dersler dikkat çekmektedir. Azerbaycan’da ise “Sosyoloji”, “İktisat”, “Psikoloji” ile “Matematik ve Fizik” gibi başka derslerin Türkiye’de uygulanan beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştirme programı bünyesinde bulunmadığı tespit edilmiştir (Shakouri & Yaprak, 2023).

Fransa’da lisans düzeyi eğitim süresinin 3 yıl olduğunu, Türkiye’deki gibi her yıl 60 AKTS toplanmasının gerektiğini, ancak Fransa’da öğretmenlik programı açısından yüksek lisans zorunluluğunun bulunduğunu, lisans döneminde toplanan AKTS kredisine ek olarak 120 AKTS kredisinin de yüksek lisans seviyesinde toplanması zorunluluğunu vurgularken, bu noktada, Fransa’da beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştirme programından mezun olabilmek için, toplam 300 AKTS kredisinin tamamlanmış olması gerektiğini belirtmektedir (İmamalı, 2015).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği müfredatı açısından değerlendirildiğinde Avusturya’da Türkiye’deki gibi tek bir tipte ders müfredatı bulunmamaktadır. Diğer taraftan, Avusturya’da spor yüksekokullarında zorunlu din ve fizik derslerinin verildiğini ve bu durumun Türkiye’den farklı bir yön olduğunu, Türkiye’deki staj uygulamalarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında gerçekleşirken, Avusturya da kamu ve özel sektördeki sosyal ve kültürel kurumlarda da yapılabildiğini belirtmiştir (Efe, 2010).

SONUÇ

Öncelikli olarak üniversitelerde beden eğitimi öğretmeni yetiştiren kurumların bölüm adı ile Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen atama brans ismi eş değer hale getirilmiştir. Böylece ders adı “Beden Eğitimi” iken değiştirilerek “Beden Eğitimi ve Spor” adını almıştır. Bu programlarda 21. yüzyıl öğrenci yetkinlikleri yer almış ve öğrenmeyi öğrenen gençlik yetiştirilmek istenmiştir. 18. Millî Eğitim Şûrası tavsiye kararlarına uyularak değerler eğitimi tüm derslerin öğretim programlarına eklenmiştir. Değerler eğitiminin verileceği en önemli ders olarak beden eğitimi ve spor dersi görülmüştür. 2013 yılından itibaren seçmeli olarak beden eğitimi dersinin alınabilmesi, öğrencilerin daha fazla beden eğitimi dersine ulaşabildiklerini göstermiştir. 2017 ve 2018 öğretim programları daha sade şekilde ilan edildiğinden uygulamada öğretmenlere yardımcı olması için Millî Eğitim Bakanlığı 2018 yılında “Öğretmen Kılavuz Kitabı” oluşturmuş ve öğretmenlerin erişimine açmıştır. Öğretim programlarını uygulayacak öğretmenin de bu konuda donanımlı olması elzemdir bu anlamda “Öğretmenlerin Mesleki Yeterlikleri” ilan edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yeni hizmete alınacak öğretmen adaylarını KPSS sınavı ile değerlendirerek etkili öğretmenleri seçmeye gayret göstermektedir (Uğraş & Güllü2019). Hâlihazırda öğretmenliğe devam eden öğretmenlerin kişisel gelişimlerini takip etmesi ve yapılan güncellemelerin takip edilmesini özendirmek maksadıyla 2022 yılında öğretmen ödül yönergesini ilan etmiştir. Yönerge içeriğinde öğretmenin (başarı, teşekkür) ödül alma kriterlerinde öğretim programı (alan) bilgisi ödüllendirmeye layık görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Açak, M. (2006). *Beden eğitimi öğretmenin el kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12).
- Akdoğan, S. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretim beden eğitimi dersi yeni öğretim programı hakkında görüşleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akyüz, Y. (2002). *Türk eğitim tarihi*. Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak.
- Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi* İzmir: Eğitim dünyası yayınları. 9. Baskı. Ankara: Pegama Yayınları.
- Alpman, C. (1972). *Eğitimin bütünlüğü içinde beden eğitimi ve çağlar boyunca gelişimi*. Millî Eğitim Basımevi.
- Bilir, P. (2008). Yeni Beden Eğitimi Öğretim Programı ve Köy Enstitülerinde Beden Eğitimi Derslerinin Yapılandırma Öğretim Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 145-150.
- Bulca, Y., Saçlı, F., Kangalgil, M., & Demirhan, G. (2012). Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmen yetiştirme programına ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(165).
- Demirhan, G. (1992). Lise ve dengi okullar beden eğitimi dersi öğretim programının program geliştirme ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Spor Bilimleri Dergisi* 3(3), 36-46.

- Duran C (2019). Türkiye ve Finlandiya’da Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Bölümlerin Ders Programları ve Giriş Sınavlarının Karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Bartın. Türkiye.
- Efe, A. R. (2010). Avusturya ve Türkiye’de beden eğitimi ve spor öğretmenliği ve antrenörlük eğitimi müfredatlarının karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Sakarya.
- Harmandar D (2010). Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirme Programlarının İncelenmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İmamalı H (2015). Fransa ve Türkiye’nin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirme Ders Programlarının Karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara. Türkiye.
- İmamalı, H. (2015). Fransa ve Türkiye’nin beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştirme ders programlarının karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Ankara.
- (MEB) (2006b). İlköğretim beden eğitimi dersi (1-8. sınıf) öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- (MEB) (2009). Ortaöğretim beden eğitimi dersi öğretim programı (9 - 12. Sınıflar). Bursa: Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Yayını.
- (MEB) (2017). Ortaöğretim beden eğitimi dersi öğretim programı (9-12. Sınıflar).
- (MEB) (2018b). Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar)
- Özçakır, S. (2015). 100 yıl öncesinde Türkiye’de beden eğitimi öğretimi ve günümüzdeki yansımaları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 26(1), 18-25.
- Quennerstedt, M. (2019). Physical education and the art of teaching: Transformative learning and teaching in physical education and sports pedagogy. *Sport, Education and Society*.
- Seydioğlu, C., Yağcı, İ., & Çimen, K. (2023). Uygulama Derslerini Uzaktan Eğitim Olarak Alan ile Yüz Yüze Olarak Alan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sporda Sosyal Bütünleşme Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1-Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 655-666.
- Sağın, A., E. (2018). Öğretmen Dönüşümü Özelinde Beden Eğitimi Öğretmenliği: Nereden Nereye (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya. Türkiye.
- Shakouri, P., & Yaprak, P. (2023). İran'da Çocuklar, Fiziksel Aktivite ve Spor. *Turan: Stratejik Arastirmalar Merkezi*, 15(59), 377-383.
- Taş, M. A., Çiçek, H., Yastioğlu, S. (2019). Misyona, vizyona ve amaçlara bağlamında geleceğe bakış: mehmet akif ersoy üniversitesi stratejik plan çalışmaları örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 544-562.
- Uğraş, S. (2013). *Beden Eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerinin yeterliliği hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi SBE.
- Uğraş, S., & Güllü, M. (2019). Beden eğitimi öğretmenliği bölümlerinin yeterliliği ile ilgili öğretmen görüşleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2),
- Yeşilyurt, A. S., & Göral, K. (2022). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: Türkiye-Çekya Örneği. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 398-407.
- YÖK (2018). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Lisans Programı. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

BÖLÜM 2

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİM STİLLERİ

Dr. Cüneyt SEYDİOĞLU

cuneyt_seydioglu@hotmail.com - ORCID: 0000-0002-4595-0574

Prof. Dr. M. Zahit SERARSLAN

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

ORCID: 0000-0001-7181-9118

GİRİŞ

Spor Eğitim insanoğlunun varoluşuyla başlar. İlk insanlardan günümüze kadar hep aynı sistem üzerinden kural değişmeksizin var olmaya devam etmektedir. Söz konusu kural ise kişilerin davranışlarında meydana gelen değişikliklerdir. Bu anlamda eğitim kavramındaki anlayış 1900 lü yıllardan zamanımıza kadar gelmiştir. Günümüzde eğitim tam anlamıyla, bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla kasıtlı olarak, istedik yönde değişiklik oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Kuter & Kuter, 2012). Eğitimi gerçek hayattan ayrı tutmak mümkün olmadığı gibi eğitimin genel amacının bireysel, kültürel ve global değerleri benimseyen, sağlıklı ve faydalı toplumlar yetiştirmeye olanak sağlayan ve bunu benimseyen kitleler meydana getirmektir. Bu kitleleri eğitilmesinde kuşkusuz insan kaynaklarından olabildiğince faydalanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu yüzden eğitim sistemleri planlanırken ilk etapta önce amaç, sonra da işlev olmalıdır (Doydu vd., 2013). Bu bilgiler ışığında eğitimin amaçlarına baktığımızda eğitim,

Çevresini Kontrol altına almayı başarabilmek,

- Kendi ihtiyaçlarını tespit edebilmek,
- Kendisini somut olarak ifade edebilmek,
- Pragmatik düşünmeyi öğretebilmek,
- Bedensel ve ruhsal gelişimi sağlayabilmek,
- Bireyde karar alma becerilerini geliştirmektir.

Öğrenci gelişimini hedef alan, öğrenmenin ilk baştaki süreçten sonuna kadar olan bölümleri planlayan bir süreç olarak ele alınabilir (Seçkin & Başbay, 2013). Türk Dil Kurumu'nun (TDK) Çevrimiçi sözlüğünde "belli bir amaca göre gereken bilgileri verme, öğrenmeyi basitleştirecek etkinlikleri planlayabilme bu bağlamda gerekli olan araçları temin edebilme" şeklinde de tanımlanan öğretim kavramı günlük yaşamda da eğitim kavramıyla iç içe anılmaktadır (Alıncak, 2022).

Beden eğitimi, hareket etmeyi ve bununla birlikte öğrenmeyi amaçlayan ve çağdaş eğitimin temel ilkelerinden olan fiziksel, bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimi bir bütün olarak sağlayan bir derstir (Kangalgil vd., 2006). İnsan organizmasını bütünlüğünü koruyarak dengeyi sağlayarak gelişmesini sağlayan; bireyin fiziken, ruhen ve bilişsel olarak olumlu değişimini, bireyi toplumuna ve bireyin kendisine faydalı bir kişi olmasını hedefleyen psikomotor etkinlikler tümü "beden eğitimi" olarak nitelendirilir (Açak, 2006). Kişinin fiziksel gelişim devamlılığında, bedensel beceriyi yükseltmekte psikomotor yetilerinin gelişmesinde ve tümünü yapabilmesinde beden eğitiminin etkisi çok fazladır. Beden eğitiminin bireyin diğer insanlarla arasında geçirdiği hayatta uyum gösterebilmesinde, kendisini anlatabilmesinde, toplumdaki diğer kişilerle iletişiminde uygun bir yaşam sürdürmesinde olumlu etkisi çok büyüktür (Karayazı, 2020). Günümüzde beden eğitimi ve spor dersi gelişmekte ve yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insanın fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimini amaç edinen ve genel eğitimi tamamlayan ve eğitimin vazgeçilmez bir parçası olarak görülen bilinçli, sistemli ve planlı faaliyetler bütünüdür (38). Beden eğitimi dersinde planlanan etkinlikler ve kazanımlar çocuklara olabildiğince erken yaşlarda öğretilmeli ve sevdirmelidir.

Araştırmacılar, öğretmenlerin öğretim stilleriyle ilgili deneyim eksikliğinin olduğunu, bu deneyim eksikliğinin, öğretmenlerin öğretim stillerini derslerde kullanmalarını etkilediğini (Cothran vd., 2005) ve öğretim stillerine ilişkin yalnızca teori bilgisine sahibi olmanın yeterli olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte, beden eğitimi öğretmenlerinin, öğrencilerinin gereksinimlerini karşılamak için çeşitli-farklı öğretim stillerini kullanabilme bilgi ve becerilerine sahip olmaları gerekmektedir (Jaakkola ve Watt, 2011).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninin Özellikleri

Türkiye Cumhuriyeti 1982 senesinde çıkartılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile eğitim enstitüleri ve spor akademileri altında eğitim vermekte olan eğitim kurumları, 1992 senesi itibari ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu olarak faaliyete geçmişlerdir. Eğitim fakültesi ve spor bilimleri fakültesi adında eğitim veren kurumlar beden eğitimi ve spor öğretmenleri yetiştirmektedir. 4 yıl eğitim ve öğretim veren bu okullar uygulamalı

dersler ve teorik eğitim ile alan derslerine hâkim öğretmenler yetiştirmeyi amaçlamışlardır (Demirel vd., 2002).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninin Özellikleri

Öğretmen adayları, pedagojik formasyon dersleri ve genel kültür dersleri adları altında birçok farklı dersler de almaktadırlar. Bu farklı derslerin yanı sıra beden eğitimi ve spor öğretmeni adayları eğitim ve öğretim sırasında fiziksel ve kişisel gelişimlerini de tamamlayabilmektedirler (Özbek, 2007). Beden eğitimi ve spor dersi öğretmenlerinin ders kapsamında öğrencileri spor etkinlikleriyle tanıştırmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin sporla ilgilenen öğrencilerin sayısını arttırmaları gerekmektedir. Bununla birlikte sağlık ve beslenme gibi ana konularda öğrencileri bilgilendirmeleri gerekmektedir. Öğretmenler, aktardıkları bu bilgiler doğrultusunda öğrencilerin hayat boyu sporla ilgilenmelerine, kişisel gelişimlerine, sorumluluk bilinci olan bireyler olmalarına ve ekip çalışmalarında başarılı olmalarına yardımcı olmaktadır. Eğitim kurumları içerisinde Beden eğitimi ve spor dersinin ders saatleri sınıf derecelerine göre yeterli miktarda olması gerekmektedir. Beden eğitimi ve spor dersi alanında uzman öğretmenler tarafından verilmelidir (Çiçek vd., 2002).

Beden Eğitimi ve Spor dersi her kademedeki planlanan genel ve özel amaçlara ulaşabilmesi için, iyi bir müfredat planının yanında; araştırmacı, yaratıcı, nitelikli ve yenilikçi özelliklerle donatılmış karakterlere sahip beden eğitimi ve spor öğretmenleri sayesinde mümkün olabilir. Çağdaş eğitim ve öğretim anlayışını benimsemiş bir beden eğitimi ve spor öğretmeni, derslerini işlerken sadece kendi dersleriyle ilgili kazanımları aktaran değil aynı zamanda okul içinde eğitim faaliyetlerinin bir yürütücüsü olan, okul içinde ve okul dışında okul bileşenleriyle sürekli iletişim halinde olan ve eğitim sürecine çok yönlü bakabilen ve tüm sportif faaliyetleri düzenleyen öğretmen olmalıdır (Demirhan vd., 2002).

Beden eğitimi öğretmenlerinin öğrencilere verdikleri eğitimler kapsamında öğrencilerin kişisel ve ruhsal gelişimlerine yardımcı olarak takım ruhu oluşturma, toplumsal kurallar çerçevesinde hareket edebilme, saygılı, yardımsever ve dürüst davranışlar sergileyen bireyler olmaları istenmektedir. Bununla birlikte bu hususlar öğretmenlerin başlıca sorumlulukları arasında önemli yer tutmaktadır (Oğuz, 2011). Öğretmenler, sınıf ortamında anlatacak olduğu dersin konusu hakkında öncelikle teorik bilgiler paylaşmaları gerekmektedir. Öğretmenler teorik bilgileri aktardıktan sonra uygulamalı eğitime geçmeleri gerekmektedir. Öğretmenler uygulamanın içeriğini ve görevlerini her öğrencinin kavrayabileceği şekilde sade bir dille anlatması gerekmektedir. Bununla birlikte öğretmenler her öğrenci için örnek bir birey olmalı ve bu bağlamda hareket ve giyimine özen göstermelidir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri eğitim

verdikleri kurum ile sınırlı kalmayıp öğrencilerin düzenledikleri sportif faaliyetlere katılmalıdır. Bu sayede sporcu kimliğini dış dünyaya nasıl aktardıklarını gözlemlemek mümkün hale gelmektedir (Aras, 2013).

Bedensel Eğitimi ve Spor Öğretmeninin Nitelikleri

Nixon ve Jewett'e göre donanımlı bir bedensel eğitimi ve spor öğretmeninde bulunması gereken bazı nitelikler bulunmaktadır. Bu nitelikler aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- Kişilik sahibi birey olup çevresine örnek bir birey olmalıdır.
- Her anlamda kendini geliştirebilen yenilikçi birey olmalıdır.
- Çevresindeki bireyler ile sağlıklı iletişimde bulunup, sosyal faaliyetlere katılması gerekmektedir.
- Bilgi aktarımı yönünden donanımlı bir birey olup uygun üslup kullanmalıdır.
- Ders programlarına sadık kalıp dersin ilerleyişini sağlıklı bir şekilde yönetebilmelidir.
- Sportif etkinlikler düzenleyip öğrencileri geliştirmelidir.
- Bireylerin arasında ayırım yapmamalı ve her bireye eşit şekilde davranmalıdır.
- Kurallara uygun davranışlar sergileyip, kendini iyi ifade etmelidir.
- Eğitim verdiği ders ve konu hakkında herkesin saygısını kazanıp ders içeriklerini öğrencilere sevdirmelidir.
- Öğrencileri iyi bir şekilde yönetip öğrencilerin ilgi alanlarına göre danışmanlık yapmalıdır (Nixon, Jewett,1980).

Öğretim Stilleri

Kökenini Fransızca'dan alan "stil" kelimesi, TDK (2022) güncel Türkçe sözlüğüne göre "üslup, biçem" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamadan yola çıkarak, bir kişinin kendisine özgü davranışlarını "stil" olarak tanımlamak mümkündür. Fischer ve Fischer (1979) tarafından "stil" kelimesi şu şekilde tanımlanmıştır: "İçeriğin farklı olduğu durumlarda bile sabit kalan, bireyin davranışlarında daimî olarak gözlenebilen bir nitelik". Yapılan son araştırmalarda öğretim alanında oldukça önemli görülüp üstünde durulan öğretim stili kavramının ise eğitimciler ve araştırmacılar tarafından değişik tanımları

yapılmıştır. Öğretim stilini temel olarak “öğretilecek içerik değişse bile öğretende aynı kalan tutum ve davranışlar olarak tanımlamak mümkündür” (Açıkgöz, 2007). Öğretim stilleri ile ilgili pek çok çalışması olan Grasha (2002) öğretim stilini, öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecinde öğrencileriyle olan etkileşimlerinde sürekli ve tutarlı olarak sergiledikleri davranışlar olarak tanımlamaktadır. Bu davranışlar, öğretmenlerin sınıf ortamındaki davranışları, performansları, inançları, ihtiyaçları ve mesleki bilgilerinin özel bir görünüşüdür. Reinsmith (1994) ise öğretim stilini, öğretmenin hazır bulunuşluğu, öğrencilerle karşı karşıya olmasının niteliği ve doğası olarak tanımlamaktadır. Buna göre öğretim stilinin bir öğretmenin öğrencilerle gerçekleştirdiği karşılıklı etkileşimi ve öğretmenin bu etkileşimdeki yerine dair farkındalığını yansıttığı söylenebilir. Dunn ve Dunn (1979)’a göre ise öğretim stili, öğretmenlerin öğretim programlarına, öğretim yöntemlerine, öğretim ortamlarına ve kullandıkları araç gereçlere karşı tutumlarıdır. Öğretim stiline ilişkin pek çok tanım yapılmış olmasına karşın tanımların odak noktasını öğretmenlerin devamlı olarak gösterdikleri öğretim davranışları oluşturmaktadır.

Öğretim Stili Modelleri

Öğretmenlerin öğretim sürecindeki davranışları araştırmacılar tarafından incelenmiş, birçok farklı öğretim stili modeli ortaya atılmıştır. Bunlar;

- Fischer Öğretim Stili Modeli
- Dunn Öğretim Stili Modeli
- Witkin Öğretim Stili Modeli
- Brostrom Öğretim Stili Modeli
- Broudy Öğretim Stili Modeli
- Butler Öğretim Stili Modeli
- Joyce ve Weil Öğretim Stili Modeli
- Mosston Öğretim Stili Modeli
- Heimlich ve Van Tilburg Öğretim Stili Modeli
- Brekalmans, Levy ve Rodridguez Öğretim Stili Modeli
- Grasha Öğretim Stili Modeli (Saraç ve Muştu, 2013).

Bedensel Eğitimi ve Sporda Öğretim Stilleri

Spor ile bedensel eğitiminin içindeki bir kabiliyetin öğrenenlere öğretildiği zamanlarda içinde çok fazla yaklaşım bulunmaktadır. Tümdengelim ile tümevarım yaklaşımları felsefi bir düşünceyle eğitime yansımıştır. Bu nedenle karar vericiliği öğrenen

ya da öğrenen merkezli anlayışa yaklaştıran sunuş ve buluş yollarından bahsedilebilir. Yöntem, teknik, taktik, stil, model ve strateji gibi kavramların spor eğitimi ile ilgili kaynaklarda bulunduğu bilinmektedir (Demirhan vd., 2002).

Mosston ve Ashworth (1990) beden eğitiminde öğretim stillerini, iki temel öğretim yaklaşımı olan sunuş ve buluş yaklaşımı olarak ayırmaktadır. Beden eğitiminde kullanılan öğretim stilleri, sunuştan buluş yoluna doğru, öğretenden öğrenen merkezliliğe doğru geçişi göstermekte ve toplamda 11 öğretim stilini/yöntemini içermektedir. Sunuş yolu yaklaşımındaki beş stil; “komut (A Stili), alıştırma (B Stili), eşli çalışma (C Stili), kendini denetleme (D Stili) ve katılım (E Stili)” stilleri olarak adlandırılır. Buluş yolu yaklaşımı stilleri ise “yönlendirilmiş buluş (F Stili), problem çözme: tek doğru (G Stili), problem çözme: farklı yollar üretimi (H Stili), öğrencinin tasarımı (I Stili), öğrencinin başlatması (J Stili) ve kendi kendine öğretme (K Stili)” olarak altı öğretim stilinden oluşmaktadır (Mosston & Ashworth, 2008). A’dan E’ye kadar olan stiller temel becerilerin kazanıldığı, gelenekselleşmiş kültürün sürdürüldüğü, öğrencinin daha önce kazanımlarını tekrar ortaya koyduğu, tanımlamalar ve sınıflamalar yaptığı, yalnızca geçmiş ve şimdiki bilgilerle ilgilenen stiller iken; F ve G stilleri tek doğrusu olan kavramların keşfedilmesini, H’dan K’ya kadar olan stiller ise öğrencilerin ırsak yanıtların keşfini, alternatif tasarımlarını ve yeni kavramlarla etkileşimde bulunmasını içerir. Kısaca F’den K’ya kadar olan stiller bilgilerin hatırlanmasından öte keşfetme deneyimlerini içerir (Mosston & Ashworth, 2008).

Beden Eğitimi Öğretiminde Sunuş Yolu Yaklaşımı

Buluş yoluyla öğretime karşı bir seçenek olarak Ausubel tarafından geliştirilmiş bir öğretim yöntem olan sunuş yolu, öğrencilerin bilgileri hazır alması, keşfetme olayını çok yaşamadıklarını belirtir. Bilgilerin hazır olarak öğrencilerin elinde olduğundan öğrencileri ezberlemeye itmez. Gerçek öğrenmenin ancak bilgiler öğrenenlere anlamlı bir şekilde sunulur ve öğrenciler de öğrenmeye karşı ilgili iseler gerçekleşir (Erden, 1997). İlk öncesinde konuyla ilgili kavram ve ilkelerin öğrenciye sunulup sonrasında bilgilerin ayrıntılı şekilde öğrenciye verilmesi hedeflendiğinden sunuş yolu yaklaşımı bazen ilke-örnek yöntemi veya tümdengelim yaklaşımı olarak da bilinebilir (Fidan, 2012). Öğreten öğretilecek bilgiye karar veren, kavram ve genellemeleri ileten ve örnek verebilen temel elemandır ve bu yaklaşımda büyük öneme sahiptir (Battal ve Bilen, 2010). Ausubel’in öğrenme-öğretme yaklaşımı öğrenenin bakış açısına göre yorumlanırsa alış yoluyla öğrenme, öğretmenin bakış açısından ise sunuş yoluyla öğretme şeklinde isimlendirilebilir (Senemoğlu, 2005).

Sunuş yolunu kullanan öğretmen daha çok komut ve alıştırma tekniklerini kullanır. Öğretmen, sınıf üzerinde bir kontrol ve mükemmel bir disiplin sağladığı için mutludur. Oysa öğrencilerin yaşantılarından hoşnut olmalarını değerlendirmek zordur. Öğretmenler öğrenci gruplarına oranla bireylerle daha az ilgilidirler. Sınıf, basit şekilde eğitilmesi gereken vücut grupları olarak görülür. Bu nedenden ötürü öğretmenler öğrencileri ismen tanımaktan çok fiziksel yetenekleri ile tanırlar. Öğrenciler, öğretmen için cimnastik minderinin durumuna, soyunma odasının temizliğine oranla kendilerini daha az önemli hissederler ve genelde öğretimin fiziksel ve bilişsel alanı ile ilgilenirken duyuşsal alanı ile çok az ilgilidirler.

Sınıfta ve sahada bir oyun oynandığında, öğretmen oyunu sürekli denetler. Eğer öğrenci oyunda her şeyini ortaya koyamazsa onu oyundan alacaktır. Yarışma, birçok oyuncunun hatalarını düzeltmek için durdurulabilir. Sıklıkla, takımları öğretmen oluşturur ve öğrenci katılımı olmaksızın kaptanlarını öğretmen atar. Bir takımdan diğerine oyuncu değişimini yapar. Bu ise antrenörlük rolünün üstlenilmesidir. Antrenör rolündeki öğretmen oyun öncesi ve sonrasında oyuncuların yerlerini değiştirmeye karar verir. Oyununun tüm taktiğini oyun dışından yürütür. Takımın zafere gitmesi için bu önemlidir, ancak böyle bir zafer oyuncuların fiziksel, zihinsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimine bütünsel yarar sağlamak açısından yeterli değildir.

Sunuş yoluyla gerçek öğrenmenin yapılabilmesi için bilgilerin organize edici olması ve edinilmesi gereken davranışların anlamlı biçimde birleştirilip bir bütün içerisinde olmalıdır. Anlatılan bilgiler görsellerle, grafik ve şemalarla desteklenmesi gerekmektedir. Verilen bilgilerin benzeyen ve birbirinden farklı yönlerinin üzerinde durulmalıdır. Verilen konuların ezberlenmesi için öğrenenlerin kolaylıkla bunu yapması veya bunun için öğrenenlerin motive edilmesi gereklidir. Aynı zamanda sorularını zorlanmadan sormaları ve düşündüklerini de korkmadan söylemeli, eğer gerek görülürse bir tartışma ortamı yaratılmalıdır (Fidan ve Erden, 1998).

Beden Eğitimi Öğretiminde Buluş Yolu Yaklaşımı

Buluş yolu yaklaşımının öğrenmede kullanılmasını söyleyen kişi Jerome S.Bruner'dir. Bruner'e göre öğrenci, edineceği bilgi veya beceriyi keşfederek, başka bir kişiye gerek duymadan aktif şekilde öğrenmelidir. Fakat öğretmenin öğrenciye yol göstericiliği bir kenara bırakılmaz (Akbaba, 1995). Buluş yoluyla öğretim, öğrenenlerin araştırma yapma ve problem çözme yeteneklerini geliştirmesini sağlar. Buluş yoluyla öğretimin uygulanması için öğretim materyalleri, kullanılan zaman ve araç-gereç en verimli şekilde kullanılması önemlidir. Buluş yolu kullanılarak öğretim yapılıyorsa kazanılması amaçlanan özelliklerin bilişsel kısımda değerlendirme, analiz ve kavrama;

duyuşsal kısımda değer verme ve tepkide bulunma basamaklarına ulaşması gerekmektedir. Bilişsel alanın ilk basamağı bilgi düzeyindeki ilk davranışlar kazanılmamışsa, bu durumu düzeltmeden buluş yöntemi kullanılmamalıdır (Sönmez, 2001).

Buluş yolu yaklaşımında öğrencilere nasıl düşünecekleri ve nasıl öğrenmeleri konusu öğretilir. Öğrenmeyi öğrenme günümüzde yaygın olarak kabul gören bir yaklaşımdır. Buna öğrenci stratejileri de denmektedir. Bunları kullanırken, öğrenme hedefi ister öğrenci, isterse öğretmen tarafından seçilsin öğrenci buna aldırmaksızın kendi kendine öğrenmeye çalışmalıdır. Bunun için dinlemeyi, gözlem yapmayı, sınıf içi iletişim kurmayı, anımsama, tekrar, önceki öğrenmelerle bağ kurma, iyi karar verme, mantıklı düşünme, problem çözme ve estetik bilincin geliştirilmesi gerekir (Alagül ve Gürsel 2017). Öğretmenlik ve antrenörlük farklıdır. Bunun iyi bir şekilde anlaşılması gerekir. Antrenörün temel hedefi performansı geliştirmektir. Uzun süreli teknik, taktik, fiziksel, psikolojik ve analitik düşünce becerisi geliştirir ve genellikle spor dalına yöneliktir. Öğretmenlikte spor dalı önemli değildir. Önemli olan öğrencilerin gereksinim ve ilgileri doğrultusunda etkinlik yapmalarını sağlamaktır. Dengeli gelişim ve sağlık gibi kavramlarla (örneğin; futbol oynarken terleme gibi), bağ kurulmalıdır.

Buluş yolu kullanan öğretmen, demokratik öğretmen olarak düşünülür. Hedefler öğrencinin ilgi ve gereksinimleri üzerine kuruludur. Değerlendirme de bu gereksinim ve ilgilerin karşılanmasında programın en iyi şekilde nasıl başarılı olacağına dayalıdır. Örneğin; futbol ünitesinin günlük dersindeki bazı hedefler şöyle olabilir:

1. Şut atabilme.
2. Pas verebilme.
3. Savunma yapabilme.

Öğrenci belirtilen noktadan şut atabilir, pas ile takım arkadaşlarına katkı sağlayabilir ve hücum sırasında uygun savunma yapabilirse hoşnutlukla karşılanır. Bu öğretmen becerilerin en az düzeyde öğrenilmesiyle sınırlı kalmayarak öğrencilerin becerileri öğrenebilecekleri kadar iyi öğrenmelerini teşvik eder ve öğretmen futbol gibi bir spor dalında şampiyon oyuncular yetiştirmeyi denemez, ancak oyunu başlangıç düzeyinde oynasa bile, futbol oyununu rekreasyonel amaçlı oynaması için öğrencilerin bir tür yetenekleri ile ilgilenir. Tüm öğrencilerden becerinin her düzeyini başarmalarını değil, tercihen her öğrencinin kendi potansiyeline ulaşması için oyuna katılmasını bekler (Saraç ve Muştı 2013).

Buluş yolu kullanan öğretmen aynı beceriye sahip gruplardan ziyade sınıftaki her bir bireye öğretmeye çalışır. Öğretme daha kişisel temele dayalı oluşur ve öğrenme gereksinimi olan, aynı zamanda üst düzeyde bilgiye sahip olmak isteyen kişiler için yardıma dayalı kararlar alınır. Öğretmen; öğrencilerin kendi hedeflerine ulaşmalarına yardım eder. Genellikle esnektir, eğer sınıf hedeflere uygunsuz ya da sıkıcı bir gün öğrencileri tembelleğe yönlendiriyorsa derste değişiklikler yapar. Öğretmen öğrencilerin ilgilerinin ve heveslerinin gelişmesini sağlayacak derslere yer vererek özgün oyunlar ve etkinlikler yaratabilir (Cengiz ve Serbes 2012).

SONUÇ

Bireyler öğrenme şekillerinde farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle öğretimin, öğrenenin öğrenme stiline uygun şekilde sunulması önemlidir. Öğrenme kuramları ise öğrenmenin nasıl oluştuğunu açıklayarak öğretmenlere öğretim sürecini planlamada yol gösterici olur. Bu kuramlar ayrıca “öğrenmenin hangi şartlar altında oluşacağını ya da oluşmayacağını açıklarlar.” (Senemoğlu, 2012). Beden eğitimi ve spor derslerinde kullanılan öğrenci merkezli yaklaşımların yaratıcılığa olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

Öğretim stilleri özümüyle ilgili açıklamaları aşağıdaki gibi ele alınabilir;

Komut: Uyarana anında yanıt verir, performans anında ve doğru olmalıdır, grup çalışmalarında eş zamanlılık gerekir.

Alıştırma: Öğrenciye hareketi yalnız yapması ve özel çalışması için zaman verilir, öğretmenin öğrencilere tekrar dönüt vermesi için zaman yaratılır.

Eşli çalışma: Öğrenciler eşleri ile beraber çalışırlar, öğrenci arkadaşından dönüt alır, öğrenci hareketin yapılmasıyla ilgili bilgileri öğretmenin hazırladığı ölçüt tablosundan sağlar, sosyalleşme üst düzeydedir.

Kendini kontrol: Öğrenci dönütleri öğretmenin hazırladığı ölçüt tablosundan alır, öğrenciler harekete karşı içsel dönütler geliştirebilirler.

Katılım: Aynı hareket değişik zorluk derecelerine göre hazırlanır, öğrenciler başlangıç düzeylerini kendileri belirlerler, bütün öğrenciler düşünülerek program hazırlanır.

Yönlendirilmiş buluş: Öğretmen, öğrencileri daha önceden bilmedikleri hedefe doğru sistemli bir şekilde hazırladığı ve önceden belirlediği hedefe doğru yönlendirir.

Problem çözüme: Öğrenciler tek bir soruya değişik yanıtlar üretirler, tek bir doğru yanıt gözlenmez, birden fazla doğru yanıt kabul edilebilir sınırlar içerisinde değerlendirilir.

Bireysel paragraflama: Öğrenciler kendi kapasitelerini göz önüne alarak kendileri için program yaparlar.

Her bir öğretim stili, öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına ve tercihlerine cevap verir. Etkili bir beden eğitimi ve spor öğretimi, bu farklı öğrenme stillerini dikkate alarak çeşitli yöntemleri birleştirebilir.

Lisans eğitiminde, beden eğitimi ve spor öğretimi ve öğretmenlik uygulaması derslerinde “öğrenen merkezli” stillerin öğretmen adaylarına uygulamalı yaptırılması buluş yolu yaklaşımı yöntemlerin öğrenilmesinde önemli görülmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri için beden eğitiminde öğrenen merkezli stillerin/yöntemlerin kullanımı ve beden eğitimi öğretim programında da yer alan modeller ile ilgili uygulamalar içeren mesleki gelişim programları düzenlenebilir. Öğretmen adaylarının uygulamalı eğitimlerle yaratıcılık becerileri geliştirilebilir. Özellikle drama dersleri bu konuda yardımcı olabilir. Beden eğitimi öğretmenlerinin yaratıcılığı destekleyici davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirildiği nitel veya karma çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açak, M. (2005). *Beden Eğitimi Öğretmeni El Kitabı*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Açıkgöz, K. (2007). *Etkili öğrenme ve öğretme*. (7. Baskı). İzmir: Biliş yayınları.
- Akbaba, S. (1995). *Öğrenme Psikolojisi*. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları, Erzurum.
- Alagül, Ö. ve Gürsel, F. (2017). Taktiksel oyun modeli, D. Mirzeoğlu (Ed.), *Model Temelli Beden Eğitimi Öğretimi* (s. 163-184). Spor Yayınevi ve Kitapevi.
- Alıncak, H. Ü. F. (2022). Beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi. *Social Sciences Studies JOURNAL (SSSJJournal)*, 5(40), 3928-3936.
- Aras, Ö. (2013). “İlköğretim kurumları ikinci kademedeki öğrenim gören öğrenci ve görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin beden eğitimi dersine yönelik görüş ve tutumlarının incelenmesi” (*Kars ili örneği*). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Battal, N., Bilen, M. (Ed.). (2010). *Eğitimde İlke ve Yöntemler*. Ankara: Betik Kitap.
- Cengiz, C. & Serbes, Ş. (2012). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği lisans öğrencilerinin öğretim stilleri ve stillere ilişkin değer algıları*. 12. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Cothran, D. J., Kulinna, P. H., Banville, D., Choi, E., Amade-Escot, C., MacPhail, A., Macdonald, D., Richard, J. F., Sarmiento, J. F., & Kirk, D. (2005). A cross-cultural investigation of the use of teaching styles. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 76(2), 193-201.
- Çiçek, Ş., Koçak, S. & Kirazcı, S. Beden Eğitimi Derslerinde Çeşitli Öğretmen ve Öğrenci Davranışlarının Öğrencilerin Derse Katılımındaki Önemi ve Sergilenme Sıklığı. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 3-14.

- Demirel, Ö., Kaya, Z. & Bayrak, C. (2002). *Öğretmenlik mesleğine giriş* (9. Baskı, s. 39-56) içinde. Pegem yayınları.
- Demirhan, G., Coşkun, H. & Altay, F. (2002). Beden eğitimi öğretmenlerinin niteliklerine ilişkin görüşler. *Eğitim ve Bilim*, 27(123).
- Doydu, İ., Çelen, A., & Çoknaz, H. (2013). Spor eğitimi modelinin öğrencilerin beden eğitimi ve spora karşı tutumuna etkisi. *E-International Journal of Educational Research*, 4(2), 99-110.
- Dunn, R.S. & Dunn, K.J. (1979). Learning styles and teaching styles: Should they can they... be matched?. *Educational Leadership*, 36(4), 238-244.
- Erden, M. (1997). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Alkım Yayıncılık, İstanbul.
- Fidan, N. (2012). Okulda öğrenme ve öğretme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Fidan, N. ve Erden, M., (1998). *Eğitime giriş* (21. Baskı, s. 80-81) içinde. Alkım Yayınları.
- Fischer, B. B. & Fischer, L. (1979). Styles in Teaching and Learning. *Educational Leadership* 36 (January), 245-254.
- Grasha, A. F. (2002). *Teaching with Style: A Practical Guide to Enhancing Learning by Understanding Teaching and Learning Styles*. Alliance Publishing.
- Jaakkola, T. & Watt, A. (2011). Finnish physical education teachers' self-reported use and perceptions of mosston and ashworth's teaching styles. *Journal Of Teaching In Physical Education*, 30(3), 248-262.
- Kangalgil, M., Hünük, D. & Demirhan G. (2006). İlköğretim, Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması, *Spor Bilimleri Dergisi*, 17 (2), 49-50.
- Kuter, F. Ö., & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.
- Mosston, M., & Ashworth, S. (1990). *The Spectrum of Teaching Styles. From Command to Discovery*. Longman, Inc., 95 Church St., White Plains, NY 10601-1505.
- Nixon, J.E. & Jewett, A.E. (1980). *An introduction to physical education*. Saunders College Publishing, 15(3), 17-27.
- Oğuz, A. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik değerleri ile öğretme ve öğrenme anlayışları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(22), 139-160.
- Özbek, R. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde kişisel, ekonomik ve sosyal faktörlerin etkililik derecesine ilişkin algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 145-159.
- Reinsmith, W. A. (1994). Archetypal Forms in Teaching. *College Teaching*, 42 (4). 131-136, DOI: 10.1080/87567555.1994.9926843.
- Saraç, L. & Muştu, E. (2013). Öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretim stillerini kullanım düzeyleri ile stillere ilişkin değer algılarının incelenmesi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2), 112-124.
- Seçkin, A., & Başbay, M. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik İnançlarının İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(8).
- Senemoğlu, N. (2005). Gelişim, Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Sönmez, V. (2001). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.

BÖLÜM 3

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI İÇİN BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR'UN ÖNEMİ

Dr. Öğretim Üyesi Sabri Can METİN

İstanbul Topkapı Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi,

sabricanmetin@topkapi.edu.tr

ORCID: 0000-0003-0772-2666

Serkan ŞENGÖR

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Topkapı Üniversitesi,

Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, serkansengor@gmail.com

GİRİŞ

Modern eğitimde, temel çalışma alanlarından biri, erken yaşlardan itibaren beden eğitimidir. Şimdi, çocuklar boş zamanlarının neredeyse tamamını bilgisayarlarda ve telefonlarda geçirdiğinde, bu özellik özellikle önem kazanıyor. Sonuçta, yetiştiriciliği modern eğitimin hedefi olan ahenkli bir kişilik, sadece bilgi ve beceri kompleksi değil, aynı zamanda iyi bir fiziksel gelişim ve dolayısıyla iyi bir sağlık kompleksidir. Bu nedenle beden eğitimi ilkelerini, amacını ve amaçlarını bilmek önemlidir. Bu tür bilgiler, her bir ebeveynin, çocuğunun sağlıklı kişiliğinin gelişiminde okul öncesi seviyeden etkin bir rol almasına ve doğru şekilde gelişmesine yardımcı olacaktır. Okul öncesi dönemi sağlıklı bir şekilde geçiren çocukların, ileriki dönemlerdeki gelişimlerinin sağlam temeller üzerine kurulacağı bir gerçektir. Çocuğun gelişiminde beslenme, sevilme, güven içinde olma gibi temel ihtiyaçlarının yanında oyun oynama ve hareket etme ihtiyacı da vardır. Hareket becerisi büyüme ve gelişmeyi etkileyen önemli bir etkidir. Doğumla başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden insan hareketi, basit refleksif hareketlerden oldukça karmaşık hareketlere kadar gelişim gösterir (Tepeli, 2010). Ancak kalabalıklaşan şehir yaşamı, yoğun trafik araçları ve makineleşme özellikle çocukların oyun alanları ve bedensel faaliyetlerinin azalmasına neden olmakta, birçok algısal motor yeteneğin gelişimini engelleyebilmektedir. Büyük şehirlerde yetişen çocuklar doğal ortamda bulunma, dereden atlama, çitlerin üzerinden yürüme, ağaca tırmanma gibi deneyimlerden yoksun kalırlar (Duman, 2014). Okul öncesinde, hayatının temellerinin atıldığı yaş döneminde olan çocuk

için öğrendiği ve yaşadığı her şey çok önemlidir. Okul öncesinde anaokulu ve kreş gibi kurumlarda eğitim alan çocuğun bu eğitimlerin yanı sıra beden eğitimi olarak bedensel gelişiminin desteklenmesi gerekmektedir. Okul öncesi dönemde yapılan bu beden eğitimi çocuğun kas gelişimini dikkat çekici düzeyde geliştirmektedir. Kaslarının gelişmesiyle çocuklar yürüme, sıçrama, tırmanma gibi kaba motor becerilerinin gelişiminde de ilerleme kaydetmektedir. Dolayısıyla, okul öncesi dönemde kaba motor becerilerini iyi geliştiren çocuklar hareket düzeyi arttığı için daha çok hareket etme ve keşfetme eğiliminde olmaktadır. Çocuğun ilkökul dönemine geldiğinde motor becerilerinin gelişmiş olabilmesi için okul öncesi döneminin bir spor aktivitesiyle desteklenmiş olması gerekmektedir. Çocuğun kaslarının gelişmesiyle ve spor aktivitesi sırasında sosyalleşmesiyle kendine duyduğu özgüven artmaktadır. Özgüveninin artması çocuğun ilkökul döneminde kendini iyi ifade edebilmesini ve derslerinde başarılı olabilmesini sağlamaktadır. Çocuğun sportif aktivitelere katılımı, gelişimi açısından oldukça önemlidir. Çocukların televizyon ve bilgisayar gibi teknolojik materyallerle geçirdikleri zamanın fazlalığı ve çocukların sürekli oturuyor olmaları sonucunda çeşitli vücut duruş bozuklukları, hareketsizlik ve kilo artışı, kas gücünde azalma ve kemik dokularında değişiklikler görülebilmektedir. Çocukların fiziksel performanslarını artırmak, daha sağlıklı bir yaşam sürmelerini ve egzersiz yapmayı alışkanlık haline getirmek amacıyla spor okullarına devam ettikleri görülmektedir. Diğer bazı alışkanlıklar gibi, spor alışkanlığının da temeli küçük yaşlarda atılmaktadır (Senemoğlu, 2009).

Okul Öncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi

Yaşamımızda gelişimin en hızlı olduğu ve hayatımızın temellerinin atıldığı 0-6 yaş dönemde yaşanan, öğrenilen, yapılan her şeyin önemi büyüktür. Okul öncesi dönemde çocukların aldıkları eğitimin yanı sıra beden gelişimlerini de desteklenmesi gerekir. Okul öncesi dönemde yapılan beden eğitimi hem çocuğun beden gelişimine katkıda bulunurken hem de birçok gelişim alanını da etkilemektedir. Beden eğitimi, çocuğun motor becerilerini, psikofiziksel özelliklerini ve ayrıca vücudunu mükemmelleştirmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir eğitim sürecidir. Erken çocuklukta lokomotor ve nesne kontrol becerilerini kapsayan motor beceriler, daha sonraki çocukluk döneminde oyun ve spora katkı sağlar. Çocuklarda temel hareket becerilerinin büyüme ve gelişme ile kazanıldığı ve çevrenin bunu çok az etkilediği savunulmaktadır. Oysa çocuklara verilen fırsatlar ve hareket eğitimi, becerilerin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Gökçe vd., 2021). Okul öncesi eğitim veren kurumlara eğitimi yetiştiren tüm programlarda beden eğitimi ve oyuna yönelik dersler yer almaktadır (Duman, 2014). Beden eğitim etkinlikleri, anaokulu döneminden itibaren en az önem verilen etkinliklerin başında gelmektedir.

Anaokullarında uygun mekân bulunmayışı, öğretmenlerin fiziksel aktivitelere ilgi duymayışı ve beden eğitimi öğretmenin bulunmayışı nedenler arasında sayılabilir. Beden eğitimi programlarının bilinçli bir şekilde planlanıp uygulanmayışı, eğitimde büyük bir eksiklik oluşturmaktadır. Çocukların hareket gereksinimlerini karşılayacak en uygun etkinlik, beden eğitimi programlarıdır (Baltacı, 2008). Hareket etkinlikleri başta fiziksel gelişim olmak üzere, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemektedir. Çocuklar, altı yaşında gelişimsel olarak bütün temel hareketleri olgun aşamada yapmaya hazır olmalı ve bunları motor gelişiminin spor yönüne aktarmaya başlamalıdır. Çocuklar yetersiz öğretim, cesaret verilmemesi ve düzenli deneme fırsatı bulamaması nedeniyle hareketlerinde geri kalmaktadırlar (Çağlak, 2005). Erken yaşlarda harekete yönlendirilmiş çocuklar için spor, yemek içmek ve uyumak gibi zorunlu bir yaşam ihtiyacıdır. Temel hareket becerilerini geliştiren çocuklar, özelleşmiş becerileri geliştirmek ve bu becerileri yaşam boyu rekreasyonel, oyun, spor ve dans aktivitelerine transfer etmek için hazır olacaklardır. Okul öncesi ve ilkokulun ilk yılları, temel hareket becerilerinde uzmanlaşmak için son derece önemli yıllardır. Çocukların erken yıllardan itibaren spora yönelmesinde anne babanın öğrenim ve gelir düzeyleri ile ailede sporcu olma durumunun etkili olduğu, özellikle ailenin spora ilgisinin çocuğun spor yapmasına karşı tutumunu olumlu etkilediği belirlenmiştir (Kotan ve Yaman, 2009).

Okul Öncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Çocuğun Gelişimine Katkıları

- Çocukta tüm yaşam için fiziksel aktivite alışkanlığını kazandırmak,
- Temel hareketleri geliştirmek,
- Küçük ve büyük kasların motor gelişimini desteklemek,
- Kas kuvveti, dayanıklılık, koordinasyon, esneklik ve çeviklik gibi temel beceri unsurlarını geliştirmek,
- Çocuğun bedenini tanınması ve daha iyi kullanmasını sağlamak,
- Düzgün duruş alışkanlıkları kazandırmak.

Okul öncesi dönemde beden eğitiminin çocuğun gelişimine katkılarının yanı sıra düzenlenerek uygulanması da önemlidir. Bu süreçte okul faaliyetlerinin yanı sıra ailelerin de bu süreci desteklemeleri önemlidir. Ailelerin dikkat etmesi gereken noktalar ise;

- Evde gün içerisinde beden gelişimini destekleyen, denge ve beceri gerekliliği olan etkinlikler yapabilirler.
- Evin içerisinde kendilerine hareket parkuru oluşturabilir. Sıra ile o parkurda oyun ile beden eğitimi etkinliği yapabilirler.

- Denge tahtasında yürüme, denge tahtasında elinde bir nesne ile yürüme, denge tahtasında sürünerek yürüme vb. etkinlikler yapılabilir.
- Hareket parkurunda ise renkli kartonlardan yararlanarak sıçrama, sürünme, adımlama, ger geri yürüme, çapraz yürüme ile renklere göre kategorize ederek hareketler ayrılabilir. Eğlenceli bir beden eğitimi etkinliği yapabilirsiniz.

Evde beden eğitimi etkinliği için parkurlar hazırlayarak oyunlarla birleştirmeniz çocuğunuz ile iletişiminizi artırır ve birlikte süreci paylaşmanız ilişkinizi güçlendirir. Bununla beraber çocuğunuzun gelişim alanlarını da desteklenir. Unutulmamalıdır ki sağlıklı bir bedene sahip olmak için spor hayatımızın içinde olmalıdır. Alışkanlıklarımızın temelleri ise çocukluğumuzda atılır. Bu nedenle okul öncesi dönemde beden eğitimi ve spor çocuklarımız için çok önemli ve değerlidir (Tozoğlu vd., 2014).

Okul öncesinde Beden Eğitimi Uygulama Biçimleri

Beden eğitiminin temel prensibi amaç ve hedeflerin uygulanmasıdır. Beden eğitimi ve spor öğretiminde taktiksel oyun yaklaşımı, spor eğitimi, bireysel ve sosyal sorumluluk, doğrudan öğretim, bireyselleştirilmiş öğretim, akran öğretimi ve iş birliğine dayalı öğretim modellerinden yaygın olarak söz edilmektedir.

Çeşitli fiziksel aktivite formları ile elde edilenler:

- Açık hava oyunları,
- Yürümek,
- Ayrı bir okul öncesi veya küçük grupla bireysel çalışma,
- Çeşitli fiziksel egzersizlerde çocuk sınıflarını bağımsız bir biçimde,
- Fiziksel tatiller.

Düzenli beden eğitimi dersleri çocuğun motor becerilerini ne kadar iyi alacağını temeline oluşturur (Çelik ve Şahin, 2013).

Bununla birlikte, eğitimci, bu sınıflar çerçevesinde, edinilen becerilerin, sürdürülebilirliklerinin ve bunları günlük yaşamda bağımsız olarak edinme yeteneğinin geliştirilmesini sağlayamaz. Bu nedenle, beden eğitimi ilkelerinin uygulanması, çeşitli çalışma biçimlerinin yardımı ile okul günü boyunca gerçekleşir.

Bunun için, her sabah jimnastik ve belirli sayıda egzersiz yapmanın yanı sıra günlük program, farklı açık hava oyunları, kişisel aktiviteler ve ayrıca çocukların bağımsız veya küçük gruplar halinde oynamalarını sağlamak için zaman sağlar. Bu nedenle, okul öncesi çağıdaki çocuklar için beden eğitimi ilkeleri, okul öncesi bir kurumda kaldıkları süre boyunca hemen hemen her türlü aktivite biçimiyle uygulanır (Kaya, 2019).

Beden Eğitiminde Öğretim Model ve Yöntemleri

Öğretim modelleri, etkili bir öğrenme sağlayabilmek için öğrenme düzeyini etkileyen önemli değişkenleri ve bunlar arasındaki ilişkileri açıklamaktadır.

- Taktiksel Oyun Yaklaşımı Modeli temelinde, öğrencilerin zihinsel olarak etkin bir şekilde oyuna katılarak fiziksel becerileri öğrenmeleri vardır ve toplumsallaşmaları önemlidir.
- Spor Eğitimi Modelinin ana hedefi, becerili, bilgili ve istekli spor insanları yetiştirmektir. Becerili ve bilgili spor insanı, oyuna katılabilmek için gerekli becerileri sergiler, oyunun kurallarını anlar ve değer verir, oyun/spor içindeki iyi ve kötü uygulamaları ayırt eder, spor kültürünü koruyacak ve geliştirecek şekilde davranır.
- Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Modelinde temel amaç, bireylerin kendileri ve diğerleri için sorumluluk almalarını öğrenmeleri için fırsatlar sunmaktır.
- Doğrudan Öğretim Modeli, öğretmen merkezli ve iyi organize edilmiş çok sayıda fikir ve kavramla dolu kaynaklar ile öğrencileri donatmayı temel alır. Modele göre her birey, eğer kendisine öğretilirse belirli bir alanda en iyi şekilde öğrenebilir.
- Bireyselleştirilmiş Öğretim Modeli, insanların öğrenme hızlarının farklı olduğunu, bu nedenle bireysel farklılıkların dikkate alınması gerektiğini savunur.
- Akran Öğretimi Modelinin temel ilkesi “ben sana öğreteyim, sen de bana öğret”dir. Yaşamda birçok bilgi akranlardan öğrenilmektedir ve daha kalıcıdır.
- İşbirliğine Dayalı Öğretim Modeli, öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda küçük gruplar halinde çalışarak birbirlerinin öğrenmelerine yardım etmesi temeline dayanır.
- Temel spor becerilerinin öğretiminde komut, alıştırma, eşli/iş birliğine dayalı, kendini değerlendirme/denetleme, katılım, yönlendirilmiş buluş ve problem çözme yöntemleri kullanılmaktadır.
- Komutla öğretimde öğretmen, bilgi ve becerileri hazır olarak öğrencilere aktarır, öğrencilere ilgili komutları vererek hareketi gösterir.
- Alıştırmayla öğretimde temel amaç, konu öğrencilere aktarıldıktan sonra öğrencilere olabildiğince çok alıştırma yapma fırsatı sağlamaktır.

- İş birliği/eşli çalışmada, öğrenciler eşleşerek çalışma yaparlar ve her eş bir görevi yerine getirir.
- Kendini değerlendirme/denetlemede, öğrenciler öğretmenin belirlediği ölçütlere göre, yaptıkları hareketleri değerlendirerek kendi performansları ile ilgili karara varırlar.
- Katılımla öğretimde, öğrenciler açık bir şekilde öğretme-öğrenme sürecine katılırlar.
- Yönlendirilmiş buluş yoluyla öğretimde, öğrencinin merakını uyandıracak bir belirsizlik durumu yaratılır. Öğretmen sorularla öğrenciye doğru cevabı buldurur. Farklı bağlantılar kurarak problemin çözümüne ulaşması için rehberlik eder.
- Problem çözme, üst düzey zihinsel etkinliklerin kazanılması için belirlenen bir problemin, karşılıklı görüşler belirtilmek suretiyle çözülmesi esasına dayanır.

Yukarıda sıralanan öğretim yöntemleri yanında sunuş yoluyla öğretim, düz anlatım, soru-cevap, tartışma, örnek olay, mikro öğretim, gösterip yaptırma, grup çalışması, örnek olay gibi yöntem ve teknikleri kullanmak mümkündür (MEB, 2009). Temel hareket becerileri geliştirilirken kullanılan yöntem ve araçların çeşitliliği, hareket örüntülerinin niteliğini arttırabilir. Standart öğretimlerin dışına çıkılarak çocukların farklı bakış açıları ve yaratıcı yaklaşım kazanmaları sağlanabilir. Bu kazanımlar özellikle öğrenci merkezli yaklaşım ve yöntemlerle daha iyi düzeye çıkarılabilir (Taşkın & Özdemir, 2018).

Spor Yapmak Çocuğa Ne Kazandırır

Okul öncesi dönemini sporla geçiren çocuk ile hiç spor yapmamış çocuk arasında büyük fark vardır. Spor yapan çocuğun ince ve kaba motor becerilerinin yanı sıra kaslarının gelişmiş olması çocukta büyük fiziksel bir değişim oluşturur. Fiziksel değişim ile beraber özgüveni de artan çocuğun, diğer çocuklara kıyasla derslerindeki başarı oranı artar. Spor yapmayan çocuklar, okul hayatında kendilerini ifade etmekte zorlanır ve çekingen davranmaktadır. Bu nedenle çocuğun spor yapmış olması sadece bedensel gelişimi açısından değil karakter gelişimi açısından da önemlidir. Okul öncesi yıllardan itibaren spora yönlendirilmesi gerekmektedir. Ailelerin spora bakış açıları araştırılarak, eğitim programları düzenlenmelidir (Orhan, 2019). Okul çağında kendini iyi ifade edebilmesi ve kazandığı özgüvende sporun etkisi büyüktür. Çocuk için okul seçimi aşamasında öncelikle okulun spor aktivitelerine verdiği öneme dikkat edilmelidir. Çocuğun ilkökul ve Ortaokul hayatını geçireceği okulun spor aktiviteleri yönünden zengin olması çocuğun yararına olacaktır. Spor yaparak büyüyen bir çocuk hayata karşı her

zaman daha güçlü, disiplinli, sorumluluklarının bilincinde bir birey olarak devam edecektir (Güneş vd., 2020).

Düzenli spor yapmak, çocuğa fiziksel aktivite alışkanlığı kazandırmaktadır. Çocuk diğer bireylerin haklarına ve özelliklerine saygı göstermeyi öğrenir, karşılaştığı sorunlarla başa çıkma konusunda güçlenir, iş birliği ve ekip çalışması gibi toplumsal yaşam becerileri gelişir. Tüm bunların yanında, egzersizlerin sağlıklı olmaya katkısı vardır. Çocuğun kas kuvveti kazanmasını, dayanıklılık, çeviklik ve esneklik kazanmasını sağlamaktadır. Çocuğun duruşunu değiştirip kambur durmasını engellemektedir. İnce ve kaba motor becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Çocuğa oyun oynarken arkadaşlarının hakkını gözetebilmeyi, başarmayı ve kaybettiği zaman bunu kabullenebilmeyi öğretmektedir. Çocuğa hoşgörölü olmayı ve iş birliği yapabilmeyi kazandırır (Baltacı & Tedavi, 2008).

Spor yapan çocuğun problem çözme, hayal gücü ve yaratıcık kabiliyetleri gelişmektedir. Çocuk saldırganlık gibi olumsuz davranış eğilimlerini spor yaparak düzeltmektedir. Çocuğun öz bilinç kazanmasına ve kimliğini oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Çocuğun yapabileceklerini, yeteneklerini keşfetmesini sağlamaktadır. Spor yapan çocuk kaybettiğinde pes etmemeyi, başarana kadar tekrar denemeyi öğrenmektedir. Spor yaptıkça çocuk bedenindeki gücü algılamaya ve davranışlarının kontrolünü sağlamaya başlamaktadır. Çocuğun yön duyarlılığının artmasını ve kavramları daha iyi analiz etmesini sağlamaktadır. Spor yapan çocuk, grup bilinciyle hareket etmesi gereken ortamlarda daha uyumlu olup kolay adapte olmaktadır. Spor yapmak çocuğa yönetme eğilimi kazandırmaktadır (Durualp & Aral, 2010).

Hangi Yaşta Hangi Spor Yapılmalıdır

Çocuğun bedensel gelişimini desteklemek için hangi yaşta olursa olsun mutlaka bir spor aktivitesi ile ilgilenmesi gerekmektedir. Her çocuğun spor kabiliyeti gelişim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle çocuğun yaşına göre en uygun sporu yapması bedensel gelişimini olumlu etkilemek açısından çok önemlidir. Okullarda ise bunları dikkate alarak spor dalları seçilerek yapılması önemli bir konudur. Hangi yaşta hangi spor dalları yapılmaya uygundur neler yapılmalıdır aşağı da maddeler halinde sıralanmıştır (Özer ve Özer, 2012).

- **2-3 yaş arası spor etkinlikleri:**

Çocukların 2-3 yaş arasında açık havada vakit geçirmesi gerekmektedir. Çocuk, anne baba gözetiminde açık alanda koşmak, zıplamak, yakalamak gibi aktiviteler

gerçekleştirmelidir. Bu aktiviteler 2-3 yaşları arasındaki çocuğun bedensel gelişimi için oldukça faydalıdır.

- **4 yaş spor etkinlikleri:**

4 yaşlarındaki çocuklar dans etmek, yüzmek ve jimnastik yapmak gibi kas gelişimini destekleyecek, esnekliğini artıracak aktiviteler içinde olmalıdır.

- **5-8 yaş spor etkinlikleri:**

5-8 yaş arasındaki çocukların biraz daha bireysel spor aktivitelerine yönelmesi daha uygun olmaktadır. Çocuğun fiziksel denge gelişimini ve dikkatinin artmasını destekleyecek bireysel sporlarla ilgilenmesi sağlanmalıdır. Bunun için çocuğun ip atlaması, trampolinde zıplaması, jimnastik yapması ve bisiklet sürmesi yeterli olacaktır.

- **9-11 yaş spor etkinlikleri:**

9-11 yaş aralığında olan çocukların, kuralları olan bireysel veya takım halinde yapılan spor aktiviteleriyle ilgilenmeleri daha uygun olacaktır. Bu spor aktiviteleri arasından çocuklar, voleybol, hentbol, basketbol gibi takım oyunlarının yanı sıra binicilik, okçuluk, yüzme gibi bireysel spor aktiviteleri de gerçekleştirebilirler.

Okul öncesi dönemde ve okul hayatında çocuğun spor faaliyetlerini ailesinin de desteklemesi gerekmektedir. Çocuk için ev içerisinde beden gelişimini destekleyecek denge ve beceri kazandıracak etkinlikler yapılabilir. Evde hareket parkuru hazırlanabilir. Bu parkurda beden eğitimi etkinlikleri düzenlenebilir. Denge tahtasında yürür gibi dengesini sağlayarak yürüyüşler yapabileceği parkurlar oluşturulabilir. Oluşturulan etkinlik alanını renklerle kategorize ederek çocuğun motivasyonu artırılabilir. Bütün bunlar hem çocuğun bedensel gelişimine katkı sağlamakta hem de ailesiyle arasındaki iletişimi güçlendirmektedir. Sağlıklı bir beden ve sağlıklı bir zihin için sporun daima hayatın içinde olması gerekmektedir. Okul öncesinde, hayatının temellerinin atıldığı yaş döneminde olan çocuk için öğrendiği ve yaşadığı her şey çok önemlidir (Siyez, 2017). Okul öncesinde anaokulu ve kreş gibi kurumlarda eğitim alan çocuğun bu eğitimlerin yanı sıra beden eğitimi olarak bedensel gelişiminin desteklenmesi gerekmektedir. Okul öncesi dönemde yapılan bu beden eğitimi çocuğun kas gelişimini dikkat çekici düzeyde geliştirmektedir. Kaslarının gelişmesiyle çocuklar yürüme, sıçrama, tırmanma gibi kaba motor becerilerinin gelişiminde de ilerleme kaydetmektedir. Dolayısıyla, okul öncesi dönemde kaba motor becerilerini iyi geliştiren çocuklar hareket düzeyi arttığı için daha çok hareket etme ve keşfetme eğiliminde olmaktadır. Çocuğun ilköğretim dönemine geldiğinde motor becerilerinin gelişmiş olabilmesi için okul öncesi döneminin bir spor aktivitesiyle desteklenmiş olması gerekmektedir. Çocuğun kaslarının gelişmesiyle ve spor

aktivitesi sırasında sosyalleşmesiyle kendine duyduğu özgüven artmaktadır. Özgüveninin artması çocuğun ilköğretim döneminde kendini iyi ifade edebilmesini ve derslerinde başarılı olabildiğini sağlamaktadır (Kerkez, 2012).

KAYNAKÇA

- Baltacı G (2008). Çocuk ve Spor, Sağlık Bakanlığı Yayın no:730. Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Baltacı, G. & Tedavi, F. (2008). Çocuk ve spor. Ankara: Hacettepe Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü, Birinci Basım: Şubat.
- Başal, H. A. (2007). "Geçmiş yıllarda Türkiye'de çocuklar tarafından oynanan çocuk oyunları". Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 20(2), 243-266.
- Çağlak S (2005). Okul öncesi dönemde hareket gelişimi ve eğitimi, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 1 (Yay. Haz.: M. Sevinç), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çağlak, S. (2011). Okul öncesi çocuk ve hareket eğitimi (Ed.:M. Ormanlıoğlu Uluğ ve G. Karadeniz), Okul Öncesi Çocuk ve..., Ankara:Nobel Yayınları.
- Çelik A, Şahin M (2013). Spor ve çocuk gelişimi, TheJournal of AcademicSocialScienceStudies JASSS-International Journal of SocialScience, 6(1): 467-478.
- Draper C E, Achmat M, Forbes J, Lambert E V (2012). Impact of a community-based programme for motor development on gross motor skills and cognitive function in preschool children from disadvantaged settings, Early Child Development and Care, 182(1): 137-152. [Erişim: <http://dx.doi.org/10.1080/03004430.2010.547250>].
- Duman, G. (2014). Hareket eğitimine giriş, Okul Öncesi Dönemde Beden Eğitimi (Ed.: Duman G), Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-6, Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Duruoğlu, E. & Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(39), 160-172.
- Gökçe, N., Erdoğan, B. M., Kızıl Yatmaz, A., Avaroğlu, N. ve Çok, Y. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Covid-19 Salgın Süreci ve Etkilerine İlişkin Görüşleri. Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 4 (1), 101-113. DOI: 10.52974/jena.936048.
- Güneş, G., Tuğrul, B. & Demir Öztürk, E. (2020). Oyun Algısı Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 4(1), 29-51.
- Güven, N.M. (2005). Okul Öncesi ve İlköğretimde Beden Eğitimi (4.baskı), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kaya, İ. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18), 345-363. DOI: 10.26466/opus.530330
- Kerkez, F. İ. (2012). Sağlıklı büyüme için okul öncesi dönemdeki çocuklarda hareket ve fiziksel aktivite. Spor Bilimleri Dergisi, 23(1), 34-42
- Kotan Ç., & Yaman Ç (2009). İlköğretim okullarında okuyan sporcu öğrencilerin spor yapmalarında okul ve aile faktörünün etkisi (Sakarya ili örneği), Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1), 49-58.
- MEB. (2009). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Çocuğun Gelişimi. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Orhan, R. (2019). Çocuk gelişiminde fiziksel aktivite ve sporun önemi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 157-176.
- Özer D.S, Özer K. (2012). Çocuklarda motor gelişim (7.baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2009). Gelişim öğrenme ve öğretim. (14. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Siyez, D.M. (2017). Fiziksel Gelişim. Alim Kaya (Ed.). Eğitim Psikolojisi İçinde (ss. 42-56). Ankara: Pegem Akademi.

- Taşkın, G., & Özdemir, F. N. Ş. (2018). Çocuklarda egzersizin önemi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 23(2), 131-141.
- Tepeli K (2010b). Motor (hareket) gelişim, (Ed.:E.Deniz) Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (2.baskı), Ankara: Maya Akademi.
- Tozoğlu E, Bayraktar, G, Aka S T, Tatlısu B (2014). Studyingtheeffects of sportinghabits on the self-esteem of disabledindividuals, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8(2), 233-241.

BÖLÜM 4

ÇOCUK OYUNLARININ, ÇOCUKLARIN MOTOR DAVRANIŞ VE MOTOR GELİŞİMLERİ İÇİN ÖNEMİ

Dr. Cüneyt SEYDİOĞLU

cuneyt_seydioglu@hotmail.com - ORCID: 0000-0002-4595-0574

GİRİŞ

Oyun; çocukların isteyerek içinde bulunduğu, belli bir konusu, amacı, kuralı olan ya da olmayan, ancak çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel kısacası tüm gelişimlerini destekleyen ve gerçek hayatın bir parçası olan ve çocukların haz aldıkları bir süreçtir. Çocuklarla oyun arasında çok özel bir ilişki vardır; çocuklar oynayarak öğrenirler, sosyalleşirler, büyürler ve gelişirler (Akkülâh, 2008).

Çocukların oyun oynama hakları uluslararası yasalar ile de güvence altına alınmış ve bu sözleşmeler Türkiye tarafından da kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20 Kasım 1989 tarihinde onayladığı Çocuk Hakları Sözleşmesi, ülkemizde 1995 senesinde 22184 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 31. maddesinin birinci fıkrası; "Taraf devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence etkinliklerinde bulunma, kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar." ifadesine yer vermektedir. Bu yasa ve sözleşmelere göre oyun, çocuklar için temel bir hak olup aileler, yerel yönetimler ve diğer yetkililer çocukların bu haklarını özgürce kullanabilmeleri için gerekli ortam ve düzenlemeleri yapmakla yükümlüdürler. Yetişkinler çocuk oyunlarını, çocuklarının hoşça vakit geçirmelerine yardımcı olan, eğlenceli ve amacı olmayan etkinlikler olarak düşünürler. Oysa oyun, çocuğun yaşamında önemli işlevi olan bir olgu ve çocuğun önemli bir görevidir. Çocukların oyun etkinlikleri ve kullandıkları oyuncakları çocukluğun önemli bir parçasıdır. Ancak, çocuğun yaşamında son derece önemli olan oyun, teknolojik gelişmeler sonucunda, günümüzde şekil, biçim, oynanan ortam, kişi sayısı ve gerekli araç ve gereçler bakımından değişmeye başlamıştır. Çocuklar için ekmek, su, hava kadar önemli olan oyunların çocuklara sağladığı çok sayıda yarar vardır. Çocuklar oyun yolu ile büyük ve küçük kaslarını geliştirir, el-göz ve diğer organların koordinasyonunu artırır, motor becerilerini geliştirir, çevresini ve toplumu tanır, değişik sosyal rolleri deneme fırsatı bulur ve ileride alacakları rollere hazırlanır; sorumluluk almayı, iş birliği yapmayı

ve paylaşmayı öğrenir; empati kurma yeteneğini, takım ruhunu, arkadaşlarını anlama ve tanıma becerilerini geliştirir (Uluğ, 2007).

Motor gelişim motor davranışları içine alır; asıl hedeflenen, amaçlı hareketlerdir. Motor gelişim, hayatımız boyunca amaçlı hareketler nasıl gelişir? Bir çocuk oyuncağına nasıl ulaşır? gibi sorulara cevap arar. Birey, hareketi en iyi şekilde yapıyorsa buna becerikli veya yetenekli denebilir. Yani kişi becerikli ise en az efor ile verilen görevi tamamlar. Hareketin etkililiği ya da doğruluğu biyomekanik olarak ölçülebilir. Bununla birlikte becerikli kişi hem hareketi doğru yapan hem de görev değişikliğine uyum sağlayandır. Böylece eğer çevre değişirse becerikli kişi değişime hemen adaptasyon sağlar ve hareketini de değiştirir. Motor gelişim, öncelikle fiziki büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişmesine paralel olarak organizmanın hareketlilik kazanması şeklinde açıklanabilir. Buna ek olarak, çocuğun motor gelişimi, reflekslerle başlayan ve üst düzeyde koordineli motor becerilerle sonuçlanan bir süreçtir. Normal gelişim gösteren bir çocuk, fiziksel büyüme ve sinir sisteminin gelişmesine bağlı olarak hareket becerilerini kazanır. Bu becerileri kazanmada çocuk belli dönemlerden geçmektedir. Örneğin; emekleme, yürüme, koşma vb. Bu beceriler, sıralı ve ortak kazanılan hareket becerileri olup becerikli hareketler değildir. Çocuk doğduğu andan itibaren hareketlidir; geliştikçe yuvarlanma, doğrulma, emekleme gibi hareketleri yapar, böylece bedenini kontrol etmeye çalışır. Yürüme, koşma ve tutma gibi becerilerini geliştirmek için farklı yollar arar. Bütün bu beceriler, aslında spor branşlarının temelini oluşturan hareketlerdir (Gallahue ve Ozmun, 2006).

Eğitim bilimlerinde oyun önemli bir terimdir. Önceleri oyun çocuğun yaramazlık yapmasına engel, gereğinden fazla enerjilerini harcadıkları ve taklit ihtiyaçlarını karşıladıkları bir metot olarak görülürken, günümüzde oyuna öğrenme sanatı, öğrenme etkinliği gözüyle bakılmaktadır. Oyun, eğitim bilimlerinde öğrenmede bir araçtır. Oyunla kazanılan öğrenmeler yaparak-yaşayarak elde edilir. En kalıcı öğrenmeler de öğrencinin kendisinin yaptığı öğrenmelerdir (Aral vd., 2000). Oyun yöntemiyle çocukların içinde büyüdüğü toplumun gelenek ve göreneklerini öğrenmesine, eğitimcilerin çocukları tanınmasına olanak sağlamasına ve elindeki malzemenin değerlendirilmesini sağlayan önemli bir malzemedir (Sağlam, 1997). Oyun oynayanların hayal gücü gelişir. Oyun kişiyi özgür kılar. Her ne kadar oyun öğrenmede bir araç olarak görülse de çocuklar oyuna o gözle bakmamaktadır. Çocuk oyun oynarken tecrübe edinir (Yavaşoğlu, 2005).

Oyun Nedir

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, "Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence" olarak tanımlanmaktadır. Oyun esnasında çocuğun bazı

hareketleri devamlı olarak tekrar etmesi onun doğal olarak kas gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, koşma, atlama, sıçrama, tırmanma, sürünme gibi fiziksel güç gerektiren oyunlar çocuğun solunum, dolaşım, sindirim ve boşaltım sistemlerinin daha düzenli bir şekilde çalışmasını sağlamaktadır. Bu sayede de oksijen alımı artmakta, kan dolaşımı ve dokulara besin taşınması hızlanmaktadır. Bu tür hareketli oyunlar ayrıca çocuğun sosyal çevreyi tanımaya ve anlamaya da olanak sağlamaktadır (Koçyiğit & Baydilek, 2015).

Çocuk oyunları sosyal ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayarak değişikliklere uğrayabilirler. Oyun kavramı içerisinde, çocuk oyunlarının özel bir yeri vardır. Oyun kavramı içerisinde geniş bir yer tutan çocuk oyunları, insanoğlunun dünyaya gelişinden itibaren başlamış, sosyal ve teknik gelişmelere göre kendini yenileyerek günümüze kadar gelmiştir. Yetişkinlerin birçok oyunu zamanla unutulduğu halde çocuk oyunları, çocukların oyun konusundaki tutuculukları, taşıyıcılıkları nedeniyle nesilden nesile aktarılmıştır. (Özhan, 1997).

Çocukların oyun seçiminde yaş, cinsiyet, sağlık, sosyo ekonomik düzey, iklim, çocukların gelişim düzeyleri, kitle iletişim araçları, oluşturabildikleri çocuk sayıları ve içinde buldukları kültür belirleyici rol oynar ve seçilen oyunlar çocukların farklı gelişim alanını, farklı boyutlarda etkiler. Oyunların seçiminde sahip olunan mekân ve araçların özelliklerinin ne olduğu da büyük önem taşır (Bal, 2005).

Bilim adamları oyunları çeşitli açılardan kolaylık olsun diye sınıflandırmışlardır.

Ülkemizde ve dünyada önde gelen bazı bilim adamlarının oyunları sınıflandırmaları şöyledir:

Piaget üç çeşit oyundan bahseder:

1. Alıştırma Oyunu: 2 yaşına kadar çocuk nesnelere alır, sallayarak, dokunarak, vurarak çeşitli şekillerde hareket ettirir. Hareketlerden haz alır. Çocuğun amacı çevresine hâkimiyet kurmaktır.

2. Sembolik Oyun: Sembolik oyunda çocuk "mış gibi" yapar. Bir yaşla beraber ortaya çıkar ve çocuğun gelişiminde önemlidir. Yani bir etkinliğin özelliğini diğerine aktarılmasıdır. Çocuğun hayali yolla bir başkasının rolünü üstlenme şeklinde kendini gösterir.

3. Kurallı Oyun: Piaget, çocuğun arkadaşlarıyla oyun oynadığında kurallara uyduğunu, kuralları öğrendiğini ve topluma adapte olmaya başladığını söyler (Özdoğan, 2020).

Doğanay (1998) oyunları altıya ayırmıştır:

1. Açık Hava Oyunları: Doğada oynanan oyunlardır. Çocuğun açık alanda oynayarak doğa bilgisi oluşmaya başlar. Doğal öğrenme ortamında öğrenme gerçekleşir.

2. Taklit Oyunları: 3-7 yaş arası çocuklarda yetişkinlerin mesleklerini gözlemleyerek hoşuna giden bazı hâl ve hareketleri oyunlaştırır ve meslekleri taklit eder. Bu şekilde çocuk hem çevresini tanımaya hem de meslekleri tanımaya başlar.

3. Yaratıcı Oyunlar: Çocuk kille, kumla, çamurla oynar. Oyun esnasında malzemesine şekil verir. Bu şekilde çocuğun hayal dünyası ve yaratıcı yönü gelişir.

4. Macera Oyunları: Çocuklar fiziksel gücünü kullanarak tırmanma, atlama, zıplama vb. aktivitelerle engelleri aşmayı ve mücadele etmeyi öğrenir.

5. Yıkıcı-Yapıcı Oyunlar: Çocuk bütünü parçalara ayırır. Bu sayede bütün-parça bağlantısını anlamaya başlar ve böylece analiz-sentez düzeyine ulaşır.

6. Hayali Oyunlar: Çocuk bir nesnenin bir olgunun özelliklerini başka olgu ve nesne olarak hayal eder. Çocuk bu sayede hayali oyunlar yoluyla iç dünyasında yaşadığı negatif duyguları dışa yansıtır ve psikolojik olarak negatif duyguların yarattığı etkiden uzaklaşır (Pehlivan & Demirel, 2022).

Piaget Oyun Kuramı

Piaget tarafından geliştirilen oyun kuramında, zekâ gelişimi ile oyun gelişimi ilişkilidir. Piaget organizmanın gelişiminde özümleme (asimilasyon) ve akomodasyon (uyumsama) kavramlarının önemi üzerinde durmuştur. Özümleme, çocuğun duyu organları yoluyla algıladığı bilgileri önceden geliştirdiği bilişsel örüntü içine sindirmesidir. İçselleştirmeden kasıt bilgi taklididir. Yani karşılaşılan yeni durumun sahip olunan şemalarla açıklamasıdır. Akomodasyon diğer adıyla uyumsama, çocuğun doğuştan gelen bilişsel şemalarının, çevreden gelen bilgilere uyum sağlaması için değişikliğe uğraması yani yetersiz kalan şemalar karşısında yeni şemaların oluşturulmasıdır (Uluğ, 1997). Piaget, oyunu birbirini takip eden üç sistemi; alıştırma oyunu, sembolik oyun ve kurallı oyun olarak ayırmıştır. Oyun için önemli bir yaş aralığı olan 0-7 yaş ana hatlarından bahsetmiştir. Bu üç sistem zekânın sırasıyla duyu-devinim, işlem öncesi ve somut işlem karşılığıdır. Ortaya çıkan ilk oyun olan alıştırma oyunu yaşamın ilk 18 ayında baskındır. Yerleşmiş eylem ve manipülasyon dizilerinin, motor etkinliklerindeki ustalıktan elde edilen saf haz için tekrarlanmasını kapsar. Pratik ya da araçsal amacı kapsamaz. Sembolik oyun da 2 yaşla beraber dilin doğuşuyla birlikte ortaya çıkar. “Mış gibi oyun” başlangıçta doğuştan gelen bireye özgü oyun sembol kullanılarak yapılan sembolik etkinliktir. Üçüncüsü Piaget'in “Çocuklukta Oyun, Düşler ve Taklit” eserinde kısaca değerlendirme

yaptığı, daha çok 7-11 yaş aralığını kapsayan toplumsallaşmış kişinin oyuncu etkinliğe geçişini sağlayan kurallı oyundur (Nicolopoulou, 2004).

Çocuk Oyunları

İçinde bulunduğu toplumun inanç ve törelerinden etkilenecek ortaya çıkan, milletlerin gelenek ve göreneklerini büyük ölçüde yansıtan canlı ve uygulamalı örneklerden olup, nesilden nesile aktararak yaşatılan sportif ve folklorik değerlerdir (Berk, 2013). Geleneksel çocuk oyunları, önem verilmesi ve korunması gereken kültür değerlerimizdendir. Geleneksel çocuk oyunları çocukları bütünsel anlamda geliştirebilecek ve çocukların potansiyelini açığa çıkaracak eğlenceli ve eğitsel oyun etkinliklerindedir (Kuru, 2008). Geleneksel çocuk oyunları ile çocuklar hem açık alanlarda hem de ev ve okul içerisinde diğer çocuklarla paylaşım halinde bulunurlar. Geleneksel çocuk oyunları mevsimsel farklılıklara ve bölgelere göre farklılık gösterse de her biri çocukların gelişimi için aynı derecede önemlidir (Koş, 2005). Geleneksel çocuk oyunları sayesinde çocuklar, hareket etme, önemli deneyimler kazanma, duyguları geliştirme olanağı kazanırlar. Bu oyunlar sayesinde akranlar ve yetişkinlerle sosyal ihtiyaçları karşılanmaktadır. Rol model olmayı, organize olmayı, tartışmayı ve oyunda aynı fikirde olmayı, liderlerini demokratik olarak seçmeyi öğrenirler (Mengütay, 2005).

Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş kültürümüzde gelenekselleşen çocuk oyunlarının yeniden yaşatılması, eğitimin uygulanabilirliği sağlamak, eğitimin kalıcılığına yardımcı olması açısından öğrencilerin gelişimleri açısından çok önemlidir. Geleneksel oyunların önemi günümüzde çocukların oyun ortamlarının eski zamanlarla kıyaslandığında farklı olmasından gelir. Teknolojide baş döndürücü değişim ve gelişmeler ile birlikte özellikle bilgisayarın çok yoğun kullanıldığı bir dönemde büyümeleri günümüz çocukları için sosyal alanlar açısından şanssızlık olarak nitelendirilebilir. En kötüsü de günümüzde öğrenciler, 15 internet, bilgisayar, cep telefonu ve teknolojik oyunun olmadığı hayatı bilmemektedirler. İp atlama, sek sek, üçtaş, misket oyunlarının hazzını tatmadan büyümekte ve geleneksel oyunlarla sağlanan sosyallikten uzak kalmaktadırlar. Geleneksel öğretim metotları geleneksel oyunların çocuklara kazandırdıklarını sağlamadığı gibi yeni neslin ihtiyacını da yeteri kadar karşılayamamaktadır. Eğitim verilen kurumların başında gelen okullar, neslin ihtiyaçlarını daha iyi giderme anlamında kendilerini bu yönde donatmalı ve geliştirmelidir (Çankaya & Karamete, 2008).

Fizyolojik (Fiziksel) Gelişime Etkisi: Çocukların çoğu oyunda dokunma, görme, işitme, uzanma vb. duyuşal deneyimlerde bulunurlar. Çocuk oyunla yaparak-yaşayarak öğrenir. Çocuk oyun yoluyla kendini tanımaya başlar ve kendini tanıdııkça öz güveni gelişir. Oyunlar yoluyla çocuk uyarıcılara daha çok maruz kalır (Yıldız, 2019). Çocuk doğar

doğmaz hareketlenmeye başlar. Çocuğun hareketleri zamanla oyuna dönüşür. Nesnelere kovalamaya, yakalamaya, nesnelere tırmanmaya çalışarak çocuğun vücudu koordineli ve oranlı gelişmeye başlar. Oyun yoluyla çocuğun kemik yapısı güçlenir. Oyunlarla vücut ritim tutar, hareketlenen vücut yapısı gelişir. Boy uzar, fazla yağlar erir. Oyunda vücudu hareketlenen çocuğun fiziksel yapısı gelişir, eklemleri, kasları, kemikleri gelişerek güçlenmeye başlar. Oyunlarda vücut esnekleşir ve daha fazla algılama becerisi kazanmaya başlar (Özhan, 1997). Çocuklar sokaklarda, bahçelerde oynadığında koşmaya, atlamaya ve zıplamaya çalışır. Oyuncaklarla oynayan çocuğun, yapbozla uğraşan çocukların ince motor becerileri gelişmeye başlar. Oyunlar duyu organlarını, sinir sistemini olumlu etkiler. Aktif oyunlarla çocukların kas sistemini de gelişir. Çocuk oyun yoluyla enerjisini boşaltır doğasında olan saldırganlığını uygun bir yolla gösterir (Yavuzer, 2003). Oyunlar çocukların güç, tepkiye hazır olma, esneklik, hız, koordinasyon, durgun ve dinamik dikkat gibi psikomotor becerilerinin bir yandan da büyük ve küçük kaslarının gelişimini de sağlar (Akandere, 2013).

Sosyal Gelişime Etkisi: Toplumun kurallarını ve beklentilerini kolay biçimde öğretmenin yolu oyundur. Oyunda çocuğun toplumsal davranışları paylaşması, hakkı olana sahip çıkması, sırasını beklemesi, kurallara uyması, başkalarının hakkına saygı göstermesi, karşıdakini dinlemesi ve kendini ifade etmesi gibi (Koçyiğit vd., 2007). Çocuğun toplumu tanımada ve topluma ayak uydurmasında oyunların çok önemli bir rolü vardır. Oyun yoluyla çocuklar, doğruyu, yanlış öğrenmeye başlar. Oyun aracılığıyla çocuk kurallarla tanışır. Oyunda kendisine benzeyen ve kendisinden farklı olanlarla bir araya gelir. Oynayanlarda birlikteyiz ama ayrıyız duyguları oluşur. Oyun aracılığıyla çocuğun iletişimi gelişir. Çocukluğun son evresi 7-11 yaş aralığında çocuk sınıfta, arkadaşlarıyla oyun gruplarına katılır. Bu dönemde, çocuk gruplara katılır ve arkadaşlarıyla vakit geçirerek iletişime geçmeye çalışır (Yavuzer, 2003). Oyun oynayan çocuk, liderlik, birlikte kazanma ve kaybetme gibi duygu durumlarıyla karşılaşır. Çocuk oyuna özgür dünyasını yansıtır. Oyunda kuralla karşılaşan çocuk toplumsal kuralları tanımaya ve kurallara uymaya çalışır. Oyun toplumsal yasalara uymada aracıdır. Oyun aracılığıyla çocukların liderlik özelliği fark edilmeye başlanır. Topluma yön veren ve tarihe mal olmuş liderler oyunlar yoluyla küçük yaşlarda keşfedilebilir (Özhan, 1997).

Motor Gelişim

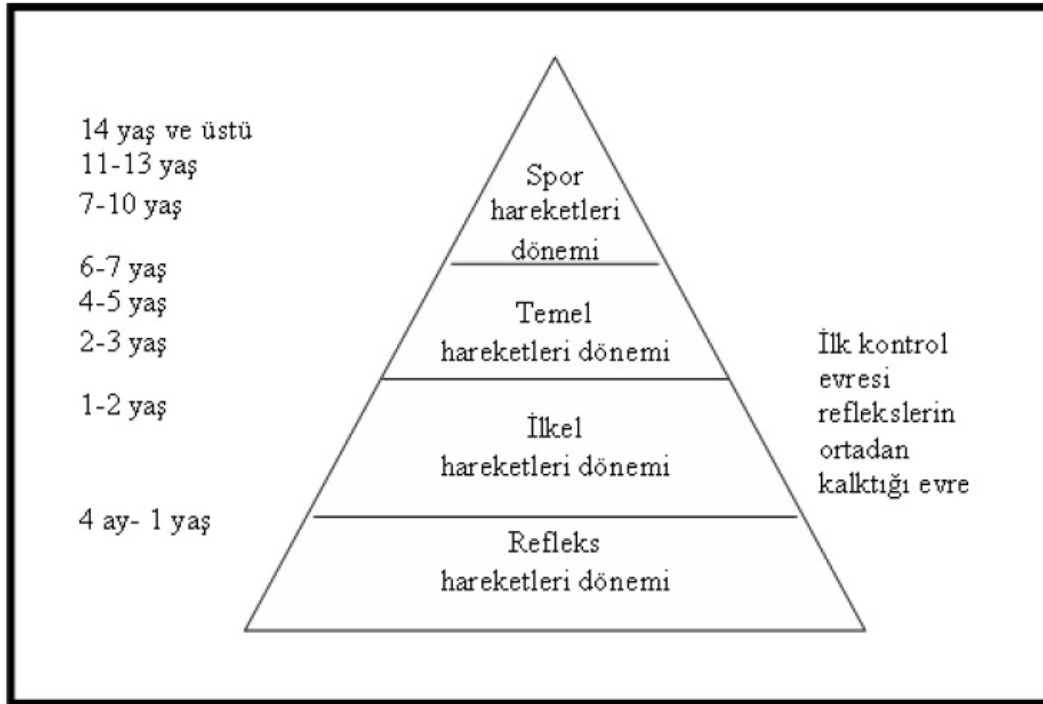
Birçok insan, Motor gelişim, bireyin doğum öncesi dönemden başlayarak yaşam boyu süren harekete ilişkin davranışlarında meydana gelen değişimleri incelemektedir (Gökmen, Karagül ve Aşçı, 1995). Bu değişim ve gelişim; büyüme, olgunlaşma ve gelişme gibi temel kavramları içine almaktadır. Büyüme, fiziksel olarak kilo, boy gibi bedendeki

değişimleri içermekte (Haywood ve Getchell, 2009). Olgunlaşma da daha üst düzeyde bulunan işlevleri yapabilecek düzeye gelmeyi tanımlamaktadır (Gallahue ve Ozmun 2006). Gelişim ise tüm bu iki kavramı içine alan bireyde meydana gelen nicel ve nitel değişimleri kapsar. Motor Gelişimi Etkileyen Faktörler Gelişim, çevresel ve kalıtsal etmenler tarafından yaşamın üç döneminde de etkilenebilmektedir. Doğum öncesindeki sağlıklı olarak gelişen bebeğin, doğum sürecinde travmaya maruz kalması ya da doğum sonrası kaza ve zehirlenmeler sonucu gelişim süreci bozulabilir. Bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda motor gelişimi etkileyen faktörler doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak sınıflandırılabilir (Özer ve Özer, 2012).

Motor Özellikler;

- Kuvvet
- Sürat
- Dayanıklılık
- Esneklik
- Koordinasyon
- Denge
- Hareketlilik

Motor Gelişim Dönemleri (Evreleri)

Gallahue'nin piramit modeli (1982)

Refleksif Hareketler Dönemi (0-1 Yaş)

Refleks “dıştan gelen bir uyarı sonucu doğan, irade dışı fiziksel yanıt” olarak tanımlanmaktadır. Yeni doğan, dünyaya pek çok refleksle gelir. Bebek, bu refleksleri isteyerek yapmakta; hareketlerini kontrol altına alamamaktadır. Bu reflekslerden bazıları, bebek büyüdükçe ve isteyerek yaptığı hareketler arttıkça ortadan kaybolur. Bazılarına ise yetişkin döneminde de rastlanabilir. Örneğin, ani ışığa gözlerin tepki vermesi gibi. Yeni doğan bebeğin en bilinen ve en sık rastlanan bazı refleksleri emme ve kavrama refleksleridir. Bir bebeğin avuç içine dokunduğunuzda hemen dokunduğunu cismi ya da elini kavrar. Eline bir şey verdiğinizde direkt ağzına götürüp emer. Refleksler, çocuğun ilk bilgi edinme kaynaklarıdır. Bebek için koruyucu ve arama/ emme refleksleri gibi yiyecek sağlayıcı özellik taşırlar. Sinir sisteminin olgunlaşmasıyla refleksler, yerlerini istemli davranışlara bırakır. Yaptıkları hareketler bir amaca yöneliktir ancak kaba ve kontrol dışıdır. Mesela bebek, bir nesneyi yakalamak istediğinde tüm gövdesinin katıldığı kaba bir hareket yapar (Bastık, 2011).

İlkel Hareketler Dönemi (1-2 Yaş)

Bu döneme ait hareket yeteneklerinin gelişmesi hem çevresel faktörlere hem de olgunlaşma faktörlerine bağlıdır. Olgunlaşma, hareket yeteneklerinin bir sıra izlemesini sağlar. Çevresel faktörler ise hareket yeteneklerinin ortaya çıkış hızını düzenlerler. İlkel hareketler döneminin üç temel ögesi; denge, yer değiştirme ve el becerileridir. Becerili el hareketleri, çeşitli beden bölümleri arasında koordinasyon gerektirir. En temel üç hareketi, uzanma, yakalama ve bırakma olarak incelenmiştir. Bu dönemin başlıca motor gelişimleri aşağıdaki gibidir (Senemoğlu, 2004).

Temel Hareketler Dönemi (2-6 Yaş)

Yaşamın ikinci yılından başlayarak yedinci yılına kadar geçen süre temel becerilerin kazanıldığı dönemdir. Tüm çocukların ortak özellik taşıması ve yaşam için gerekli beceriler olduğundan “temel beceriler” ismini almıştır. Bunlar koşma, atlama, sıçrama, sekme, yakalama, fırlatma, topa ayakla vurma gibi hareketlerdir. İki yaşından sonra temel hareketler kaba bir şekilde ortaya çıkar. Önce çocuk, kendi bedeninin hareket becerisini anlamak ve bunu denemek için çaba gösterir. Daha sonra bedeni üzerindeki kontrolü ile hareketlerini daha uyumlu ve kontrollü yapmaya başlar. Dönemin sonlarında ise çocuk, uyumlu ve kontrollü gelişmiş hareketlerini mekanik yönden etkili olarak gerçekleştirir. 5-6 yaş döneminde temel beceriler olgunlaşmış olarak görülür. Çocuğun olgunlaşmasında iyi bir öğretim verilmesi, cesaretlendirilmesinin ve alıştırmaya olanağı yaratılmasının önemi büyüktür. Bu dönemde kazanılan becerilerin doğru öğretilmesi çok

önemlidir. Yanlış öğrenilmiş hareketin düzeltilmesi, hareketi ilk kez öğrenilmesinden daha zordur. Bu dönemde çocuk, övülmekten hoşlanır. Akranlarının alay etmesi, yaralanmaktan korkması, kaygı taşıması nedeniyle hareket becerilerini kazanırken korku duyar. Bu nedenle bu dönemde çocuğu, yapabileceği yönünde cesaretlendirmek gerekir. Çocukların hareket becerilerini kazanmalarında ortam, araç, zaman gereksinimi de önemli rol oynar. Bu dönemde çocuk yapacağı etkinlikler ne kadar çok ve bilinçli hazırlanmışsa, bir o kadar hareket becerisi kazanımı çoğalır. Sporla ilişkili döneme hazır biçimde başlaması açısından da alıştırtma ortamı önemlidir. Bu dönemde hedef, temel hareketlerin olgun düzeyde başarılmasıdır (Şahin, (2016).

Sporla İlgili Hareketler Dönemi (7-12 Yaş)

Bu dönem, genelde 7 yaş yukarısını kapsar. İlkokul çocukları, yeni beceriler kazanmaktan çok daha önce kazandıkları temel becerileri daha akıcı ve doğru olarak ortaya koyarlar. Burada “spor” terimi geniş anlamıyla kullanılmıştır. Yani yalnız yarışma değil; aynı zamanda eğlence ve spor etkinlikleri açısından gönüllü katıldıkları faaliyetler; oyun, dans gibi aktiviteleri de kapsayan bir araç olarak benimsenmiştir. Bu dönemdeki gelişim hızı psikomotor olgunluğa ve duygusal etkinliklere bağlıdır. Yedi yaşından on yaşına kadar olgunlaşmış olan temel becerilerini birleştirerek sporla ilgili beceriler de kullanmaya başlar. Kuvvet, dayanıklılık, hız, denge gibi özelliklerin gelişmesiyle performans artar. Değişik hızlarda ip atlama, taş sektirme ve top fırlatma gibi hareketler bu evrimin tipik geçiş hareketleridir. Hareketler giderek daha karmaşık ve spor türüne özgü seçilmeye başlanır. 11 yaşından sonra beceri gelişmesinde bireysel farklılıklar ve bir branşa (statüye bağlı olarak) yönelme ortaya çıkar. Kapsamlı alıştırtma ile yeni birçok hareket öğrenilmiş ve pekiştirilmiş olur. Çocuklar, hareket becerilerini öğrenmeye ve yarışmaya çok isteklidirler. Daha sonraki yaşlarda ise spor dalına özgü hareketler ve becerilerle yaşlara göre spor dalları söz konusu olur (Hürmeriç, 2010).

Spor ve Motor Davranış

Öğrenme ve biyolojik süreçler ile etkileşim içerisinde, motor öğrenme, motor kontrol ve motor gelişimdeki değişimlerin incelenmesi motor davranış olarak ifade edilebilir (Payne & Isaacs, 2005).

Sporun motor davranış üzerinde bir dizi olumlu etkisi vardır. Motor davranış, vücudun hareket ve koordinasyonu ile ilgili olan bir dizi beceriyi içerir. Spor, bu becerilerin gelişmesine katkıda bulunabilir ve genel motor davranışı iyileştirebilir. Sporun motor davranış üzerindeki etkilerine bakıldığı zaman, Spor vücut koordinasyonunu ve dengeyi geliştirebilir. Farklı spor aktiviteleri, vücudun çeşitli bölümlerini etkileşimli bir

şekilde kullanmayı gerektirir, bu da genel motor koordinasyonunu artırabilir. Spor, temel hareket becerilerini geliştirebilir. Dribbling, top kontrolü, vücut çevirme gibi sporlara özgü beceriler, genel motor davranışı artırabilir. Spor, vücut gücünü ve dayanıklılığını artırabilir. Bu da günlük aktivitelerde daha etkili ve kontrollü hareket etmeye yardımcı olabilir. Spor, eklem esnekliğini artırabilir. Esneklik, vücudun genel hareketliliğini ve motor davranışı olumlu yönde etkileyebilir. Hızlı tepki ve reflekslerin geliştirilmesi, birçok spor dalında önemlidir. Bu, genel motor davranışı iyileştirebilir ve günlük yaşamda daha etkili tepkiler vermeye yardımcı olabilir. Spor, oyuncuların oyun planını anlama, strateji geliştirme ve odaklanma becerilerini geliştirebilir. Bu, genel zihinsel yeteneklerin yanı sıra motor davranışları da etkiler. Spor, stresle başa çıkma becerilerini artırabilir. Fiziksel aktivite, stresi azaltabilir ve bu da motor davranış üzerinde olumlu bir etki yaratabilir. Takım sporları veya grup aktiviteleri, sosyal becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Bu, iş birliği, iletişim ve liderlik becerilerini içerir (Tepeli, 2012).

Ancak, sporun motor davranış üzerindeki etkileri bireyden bireye değişebilir. Herkesin fiziksel yetenekleri farklı olduğu için, sporun etkileri kişisel farklılıklara bağlı olarak değişebilir. Ayrıca, düzenli olarak yapılan spor aktivitelerinin uzun vadeli faydalar sağlaması önemlidir.

SONUÇ

Çocuk oyunları, çocukların fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini destekleyen önemli bir rol oynar. İşte çocuk oyunlarının neden önemli olduğuna dair bazı temel nedenler:

Oyunlar, çocukların motor becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Koordinasyon, denge, kuvvet ve esneklik gibi fiziksel yetenekleri güçlendirir.

Oyunlar, çocukların problem çözme becerilerini, yaratıcılıklarını, odaklanma yeteneklerini ve hafıza kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olur. Zihinsel uyarım, öğrenmeyi teşvik eder.

Oyunlar, çocukların duygusal anlamda kendilerini ifade etmelerini, duygusal kontrol becerilerini öğrenmelerini ve empati geliştirmelerini sağlar. Oyunlar aracılığıyla, çocuklar duygusal deneyimleri anlamayı öğrenirler. Grup oyunları, iş birliği yapmayı, iletişim kurmayı, empati geliştirmeyi ve sosyal kurallara uymayı öğretir. Çocuklar, oyunlar aracılığıyla sosyal ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi öğrenirler. Oyunlar, çocukların hayal gücünü geliştirmelerine ve yaratıcılıklarını kullanmalarına olanak tanır. Bu, problem çözme yeteneklerini artırır ve çeşitli durumlarla başa çıkma becerilerini güçlendirir. Oyunlar, çocukların stresle başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Oyunlar aracılığıyla, çocuklar duygusal enerjilerini pozitif bir şekilde boşaltabilir ve rahatlayabilirler. Çocuklar oyunlar aracılığıyla öğrenmeyi eğlenceli bir deneyim olarak algırlar. Bu, öğrenme sürecini olumlu bir şekilde etkiler ve çocukların öğrenmeye karşı ilgilerini artırır. Oyunlar, çocukların kendi başlarına karar verme, sorumluluk alma ve bağımsızlık geliştirme süreçlerini destekler (Maden, 2007).

Bu nedenlerle, çocuk oyunları, genel gelişimleri üzerinde olumlu bir etki yapar ve çocukların hayatları boyunca kullanacakları bir dizi önemli beceriyi kazanmalarına yardımcı olur. Çocukların, oyundan uzak şekilde büyümesi; neşeden, eğlenceden, eleştirel düşünceden, bireysellikten, sosyalleşmeden ve üreticilikten uzak, kendisini gerçekleştirememiş, ait olduğu toplum içerisinde herhangi bir varlık gösterememiş bireylerin sayısının artması anlamına gelmektedir. Bu nedenle oyunun, çocuğun gelişimine katkısı inkâr edilemeyecek kadar fazladır.

Artan şehirleşme ve çarpık kentleşmeyle beraber, çocuklar kendilerine oyun alanı bulmakta zorlanmaktadırlar. Bu da çocukların evlere, okullara ve yuvalara hapsedilmesine ve başarıya zorlanmasına neden olmaktadır. Ve böylelikle aslında eğlence üzerine kurulu oyun ticari bir hal almaya başlamaktadır. Çocukların 'dışarıda oyun' diye tabir edilen oyunları, aslında 'kamusal' alan yerine 'özel' alanlarda olmaktadır. Bu nedenle çocuklar, ebeveyn gözetimi olmaksızın, kamusal alanları tanımaktan ve vakit geçirmekten uzak kalmaktadırlar (Valentine & Mckendrick, 1997). Günümüz çocuklarında hareketsiz yaşam tarzının arttığı ve bu durumun çocuklarda birçok sağlık problemine neden olduğu bilinmektedir (Hekim, 2016). Okul öncesinden oyunla başlayıp sonradan fiziki aktivitelerle ya da daha profesyonel bir şekilde sporla devam eden bu süreç içinde aktif rol alan çocuklar sosyal olarak da birçok beceriyi kazanacaklardır. Spor yaparken kendini tanıma fırsatı bulacaklar, kendi sınırlılıklarını keşfedeceklerdir. Aynı zamanda sorumluluk alma, gruba dâhil olma, saygılı, hoşgörülü ve centilmen olma, kazanma-kaybetme gibi duyguları yaşayıp öğrenme, beraber çalışma ve kişiler arası iletişim becerilerini kazanma, kendini ifade etme ve özgüven geliştirme gibi olumlu sosyal etkilerinin olduğundan bahsedilebilecek olan sporun, vücut sağlığına faydalı olduğu da bilinen bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Akandere, M. (2013). Eğitici okul oyunları. (3. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- Akkülâh, A. T. (2008). *Oyun alanları güvenlik standartlarının araştırılması ve nenehatun parkı örneğinde irdelenmesi* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş. & Çimen, S. (2000). *Çocuk gelişimi 1*. (1). Baskı. Ya-Pa., Kaptan Ofset, 152 s., İstanbul.
- Bal, A. (2005). *Zonguldak kenti yeşil alan sistemindeki çocuk oyun alanlarının durumunun peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından irdelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

- Bastık, C., (2011). *Bireysel, İkili ve Takım Sporlarında Müsabakalara Katılan 10 Yaş Grubu Sporcuların Tgmd-II Testine Göre Temel Motor Özelliklerinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Berk, L. E., (2013). *Çocuk Gelişimi*, İmge Kitabevi Yayınları, I. Baskı, Ankara.
- Çankaya, S., & Karamete, A. (2008). Eğitsel bilgisayar oyunlarının öğrencilerin matematik dersine ve eğitsel bilgisayar oyunlarına yönelik tutumlarına etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2).
- Doğanay, L. (1998). *Anasınıfına devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Gallahue, D.L. & Ozmun, J.C. (2006). *Understanding motor development: Infants, children, adolescents, adults. 6th Ed. International Edition, McGraw-Hill Companies, 524 p., New York*.
- Gökmen, H., Karagül, T. ve Aşçı, F.H. 1995. Psikomotor gelişim. T.C. Başbakanlık GSGM, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Gökçe Ofset, 95 s., Ankara.
- Haywood, K. M., and Getchell, N. (2009) *Life span Motor Development* (5th Ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hekim, M. (2016). Çocuklarda Beden Eğitimi, Spor ve Oyun Etkinliklerine Katılımın Kemik Gelişimi Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 66-71.
- Hürmeriç, I. (2010). The Effects Of Two Motor Skill Interventions On Preschool Children"s Object Control Skills And Their Perceived Motor Competence. Dissertation Graduate Program In Education, The Ohio State University.
- Koçyiğit, S., & Baydilek, N. B. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun algılarının incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-26.
- Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N., Kök, M. (2007) Çocuğun Gelişim Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun, Kkefdi/Okkef Sayı: 16.
- Koş, S., (2005). *Beden Eğitimi ve Sporda Beceri Gelişimi*. Morpa Yayınları, İstanbul.
- Kuru, O., (2008). 7- 12 Yaş Çocuklarının Psikomotor Gelişimlerinde Oyunun Etkisi. Elazığ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Maden, S. (2007), *Çocuk Oyunlarının Eğitim Boyutu Üzerine Bir İnceleme*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı: Yüksek Lisans Tezi
- Mengütay, S., (2005). *Çocuklarda Hareket Gelişimi ve Spor*, Morpa Yayınları, İstanbul.
- Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 37(2), 137-169.
- Özer D. S., Özer, K. (2012). *Çocuklarda Motor Gelişim*. Nobel Yayın, 7. Baskı. Ankara.
- Özhan, M. (1997); *Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü*, Feryal Yayınları, Ankara.
- Payne, V., G. & Isaacs, L.D. (2005). *Human motor development: A life span approach*. 5th ed., 497 p., McGraw-Hill. Boston.
- Pehlivan, H., & Demirel, Ö. (2022). Örnek olay ve oyun yoluyla öğretimin sosyal bilgiler dersinde öğrenme düzeyine etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1923-1932.
- Sağlam, T. (1997). Türk çocuk oyunlarında ritüel öğeler. *Çocuk Kültürü, I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*, 416, 441.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Şahin, S. (2016). 0-6Yaş Arası Çocukların Temel Gelişimsel Özellikleri: Fiziksel Ve Sosyal-Duygusal Gelişim. H. İ. Diken (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi* (4.Baskı, ss. 170-208). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tepeli, K. (2012). Motor (Hareket) Gelişimi. In M. E. Deniz (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (4. Baskı, ss. 91-124). Ankara: Maya Akademi.

- Uluğ, O., M., (2007); *Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi*, Anfora Yayınları, İstanbul.
- Valentine, G., & Mckendrick, J. (1997). Children's Outdoor Play: Exploring Parental Concerns About Children's Safety and the Changing Nature of Childhood. *Geoforum*, 28(2), 219-235. [https://doi.org/10.1016/S0016-7185\(97\)00010-9](https://doi.org/10.1016/S0016-7185(97)00010-9)
- Yavaşoğlu, G. (2005), "Çocuk-Mekân-Oyun İlişkinin İlköğretim Binalarında İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, MSGSÜ, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2003). Doğal harika bir tedavi: Oyun Evde ve okulda mutlu çocuk yetiştirmenin temelleri. *İstanbul: Çocuk ve aile kitapları*.
- Yıldız, E. (2019). Takım sporları yapan ve spor yapmayan 10-12 yaş çocukların sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

BÖLÜM 5

ÇOCUK OYUNLARININ BİLİMSEL SÜREÇ BECERİLERİ GELİŞİMİNDEKİ ÖNEMİ

Dr. Cüneyt SEYDİOĞLU

cuneyt_seydioglu@hotmail.com - ORCID: 0000-0002-4595-0574

Doç. Dr. Kubilay ÇİMEN

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İstanbul/Türkiye

ORCID: 0000-0003-1427-120X

GİRİŞ

Erken çocukluk döneminde yaşanan zihinsel, bedensel ve sosyal-duygusal tüm deneyimler, çocuğun ilerleyen yaşantısına temel oluşturması bakımından önemlidir (Akman vd., 2003). Husaini, Ikhsan ve Toran (2019) tarafından çocukların erken yaşlarda kazandığı bilimsel bilgilerin gelecek yıllar için zengin bir kaynak oluşturacağı belirtilmiştir. Küçük çocuklar merakları sayesinde, bilimsel süreç becerilerini bir bilim insanı gibi kullanırlar. Dewey (1985), çocuğun çevresini tanıma esnasında bir bilgi kuramcısı gibi hareket ettiğini, hipotezler kurup test ettiğini ifade eder. Carin ve Bass (2001) tarafından çocukların ve bilim insanlarının bilimsel süreç becerilerini kullanmaları karşılaştırılmıştır. Benzer becerileri (gözlem yapma, sınıflandırma, ölçüm yapma, karşılaştırma, analiz yapma, bilgiyi paylaşma) kullanmalarına rağmen farklı zorluk derecelerinde kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Oyun, farklı tanımlarla ifade edilmekle beraber, geçmişten günümüze varlığını sürdürmeyi başaran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyun, genel olarak özelliklerine göre belirlenmiş kurallar dâhilinde, bireysel ya da gruplar halinde sürdürülen zihni, bedeni ve duyuşsal yetenekleri geliştiren eğlenceli faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi, 2006). Oyun; eğlenme, haz duyma, zevk alma gibi duyuşsal özelliklerine ek olarak çocukların, deneyim kazanma, bir etkinliğe etkin bir şekilde katılma, yaparak yaşayarak öğrenme, araştırma ve keşfetme gibi becerilerini de geliştirmektedir. Oyunun bireye bu kazanımları sunmasının yanında, çocuğun sosyalleşmesine katkı sağladığı da bilinmektedir (Çelik ve Şahin, 2013).

Ayrıca oyun, öğrenim çağındaki çocukların var olan bilgi, beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarmaya da yardımcı olmaktadır. Çocukların oyun sayesinde öğrenmeye karşı ilgi ve olumlu tutum geliştirdikleri gözlenmektedir (Sevinç, 2009).

Düşünen, problemleri analiz ederek çözen, sorgulayan, bilgiyi öğrenme yollarını bilen, yeni koşullara uyum sağlayan, rekabet becerisi yetiştirilmiş bireyler yetiştirmek günümüz eğitimin en önemli görevidir. Bu beklenti doğrultusunda yeni ve alternatif yollar, metotlar arandığı, geliştirildiği ve denendiği görülmektedir. Geliştirilen eğitim programlarında öğrencinin her yönden aktif olmasına fırsat veren alternatif öğretme ve öğrenme yaklaşımlarının, metotlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Çocukların sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerinde, değişen hayat koşullarına ve eğitim hayatına uyum sağlamada yukarıda bahsi geçen özelliklerle ve becerilerle donanmasını sağlayacak öğelerin başında oyun gelmektedir (Ginsburg, 2007).

Oyunun Fiziksel Yönden Etkisi

Oyun sırasında kullanılan araç ve gereçler çocuğun vücut organlarını ve kaslarını kontrollü kullanmasını sağlar. Vücut organları ve kasların hareketlerindeki zenginlik, sinir-kas koordinasyonuna bağlı olarak vücudunu çok yönlü kullanabilme becerisini geliştirir (Çamlıyer ve Çamlıyer 1997). Çocuk oynadıkça becerileri artar, yetenekleri gelişir (Memiş 2006).

Kişilerde fiziksel uygunluğu geliştirmek ve sağlığı korumak için fizyolojik etkilerinden dolayı çok önemli bir araçtır. Oyunun bireyin gelişimi üzerinde farklı etkileri vardır ve bu etkilerden biri de temel motorik özellikler üzerine olan etkisidir (Katlav, 2014).

Çocuk oyunda kendi vücut ağırlığı ile yer çekimine karşı, rakibini kendine doğru çekme veya itme ile karşıdakinin kuvvetine karşı uygulanan dirençleri içerir. Mücadele oyunları kuvvetin ağırlıklı olarak kullanıldığı oyunlardır. Oyundaki bu mücadele sonucunda kuvvet gelişimi kasların, eklemlerin ve tendonların gelişmesiyle sağlanmış olur (M.E.B., 2013).

Oyunda rakibini, ebeyi yakalamaya çalışma, komuta göre hareket etme, diğer oyuncularla yarış ve mücadele içerisinde olma; oyuncuların sürat, çabukluk ve reaksiyon zamanı gelişimine olanak verir. Yarış havası içinde oynanan hareketli oyunlar, oyuncuların oyun içerisindeki hareketlere bir an önce başlayıp bu hareketleri en çabuk sürede yapmasını gerektirir. Oyunların bu yapısı reaksiyon zamanı, çabukluk ve süratin gelişmesini sağlar (Katlav, 2014).

Oyunlar, yapısı gereği oyuncuların isteyerek ve hevesle katıldığı faaliyetlerdir.

Oyunun heyecanına kapılan oyuncular, yorgunluklarını geç fark ederler. Bu durum, ister istemez oyunun oynanma süresini uzatır. Böylelikle oyuncular dayanıklılık bakımından gelişirler (M.E.B. 2013).

Oyun içerisinde eklemlerin hareket genişliğine neden olan çekmeler, itmeler, germeler, eğilip bükülmeler vb. esnekliği sağlar. Oyunlar, engellerin altından, üstünden geçmeler, sürünmeler, esnetme hareketleri ve eşli çalışmalar gibi eklem hareketliliğini sağlayan çeşitlendirmeler yapılarak esneklik gelişimine yönelik düzenlenebilir (Filiz vd., 2017)

Beceri karmaşık bir motor becerisidir. Koordinasyon temel teknik ve taktiklerin öğrenilip üst düzeyde gerçekleşmesinde önemli bir beceridir. Sürat, kuvvet, dayanıklılık ve esneklik becerileri ile çok yakın ilişki içerisinde. Dolayısıyla, kuvvet, sürat, çabukluk, branşlara özgü teknik-taktik vb. yönelik oyunlar, aynı zamanda koordinasyon gelişimine yönelik oyunlardır (M.E.B. 2013).

Oyunun Sosyal Yönden Faydaları

Oyun sayesinde çocuklar karar verme, kurallara uyma, başkalarına karşı saygılı ve dürüst olma, grup içinde davranışlarını denetleme, başkalarıyla iş yapabilme özelliklerini geliştirirler (Türkoğlu & Uslu, 2016).

Sonuç olarak çocuk büyüdüğünde de toplumun kurallarına uyar ve toplumla uyumlu hale gelir. Çocuk diğer arkadaşlarına karşı grup oyunu içerisinde arkadaşlarının haklarına saygı göstermek ve mağlubiyeti kabullenmeyi öğrenirler.

Grup oyunu ile birbirini tanımayan çocuklar oyun ortamında bir araya gelip kaynaşabilir ve kendi yaşlıları ile oynama imkânı elde ederler. Çocuk kendi hakkını korumak, başkalarının hakkını gözetmek, iş birliği ve paylaşma içinde olarak evde kazanılmayan değerleri ancak oyun ilişkilerinde kazanılan toplumsal özelliklerdir. Bu nedenle çocuk için eğitici bir işlevi vardır. Bununla birlikte çocuk yaşadığı sosyal çevre içerisindeki görev ve sorumluluklarını oyun içinde yaşayarak öğrenir. Çocuk oyun yoluyla, aile içindeki rollerini, görevlerini, sorumluluklarını, davranış biçimlerini ve kişiliklerini öğrenebilir. Bunlardan kendine uygun gördüklerini tekrarlayarak, pekiştirebilir (Devecioğlu & Karadağ 2014).

Oyunun Zihinsel Yönden Faydaları

Oyun yoluyla insan ilişkileri, yardımlaşma, konuşma, bilgi edinme, deneyim kazanma, psikomotor gelişim, duygusal ve sosyal gelişim etkilendiği gibi zihin gelişimi de etkilenir (Toksoy 2010)

Çocukların zihin ve dil gelişimi diğer gelişim alanları gibi oldukça önemlidir. Özellikle çocukların düşünce ve hayal gücünü arttıran oyunlara başvurulmalı ve uygulanmalıdır. Çocuk bu yolla büyüklük, şekil, renk, boyut, ağırlık, hacim, ölçme, sayma, zaman, mekân, uzaklık, uzay gibi pek çok kavramı ve eşleştirme, sınıflandırma, sıralama, analiz, sentez ve problem çözme gibi birçok zihinsel işlemleri de öğrenebilir. Oyun anında çocuk sürekli olarak düşünme, algılama, kavrama ve simgeleme gibi zihinsel yönden soyut yetenekler açısından bir faaliyet içerisinde. Bu da zihinsel gelişimi etkileyen önemli faktörlerdendir (Gözalın-Alkan & Koçak 2018).

Oyun ve Öğrenme

Öğrenme sürecini oyunlar boyutuyla inceleyen bilim insanları alanlarında yaptıkları çalışmalarla kendi tanımlamalarını ortaya koymuşlardır. Farklı teori başlıkları ile burada inceleyeceğimiz oyun kavramı, öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için etkili bir kaynak olarak önümüze çıkmaktadır. Sosyal Öğrenme Kuramında esas olan çevreden ve bireylerden gözlemleyerek öğrenmeye Fiziksel Aktivite Temelli Oyunlarla rahatlıkla ulaşılabilir. Bandura, doğru ve eksiksiz deneyimler edinmenin yolunu sosyal modeller tarafından gerçekleştirilen dolaylı yaşantı durumlarıyla elde edilebileceğini söylemiştir. Çocuklar oynadıkları oyunlar içerisinde birbirlerini gözlemler model aldığı uyarıcının olaylara verdiği tepkiyi görür, sonuçlarının farkına varır. Kendi iç dünyasında zihinsel süreçlerle öğrenmeyi gerçekleştirir.

Oyun, öğretimin temel bir yöntemi olarak görülmesinin yanında eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bundan dolayı eğitim hedeflerine ulaşmada oyun yoluyla öğretim öğretme-öğrenme süreçlerinden biridir. Geçmişten günümüze eğitimin her alanında kullanılan ve bireylerin gelişmesine katkı sağlayan, eğitimin tamamlayıcısı, bilginin kalıcı olarak öğrenilmesini sağlayan planlı/plansız faaliyetlerin bütünüdür (Yıldırım, 2015).

Bilişsel öğrenme kuramcıları öğrenmeyi, dünyayı anlama ve algılama girişimi olarak algılamakta iken oyunun çocuk zihninde oluşturduğu etkide zaten böyle açıklanabilmektedir. Çocuk çevresinde olup bitenlere oyun aracılığıyla anlam yüklemektedir. Çocuklar oyunlar aracılığı ile yeni öğrenmeleri önceki öğrenmelerin üzerine inşa eder, öğrendiklerine anlam yükler, çevresiyle etkileşime geçer. Böylece çocuk, oyunla bilişsel kuramın dediği gibi, daha kapsamlı, daha yeterli, daha güçlü ve daha doğru bilgiler öğrenir. Duyuşsal öğrenme kuramları, benlik ve ahlak gelişimi ile ilgilenir. İnsan kendini gerçekleştirmelidir. Ahlak gelişimi ise kişinin, toplumun ortak değer yargılarını edinerek bulunduğu çevreye kendi ilke ve değer yargılarıyla uyum sağlamasıdır. Açıklanmaya çalışılan duyuşsal öğrenme kuramlarının özellikleri ile dünyaya gelir gelmez

çevreyle uyum ve iletişimi oyun ile sağlamaya çalışan birey için, oyun alanının doğru yönlendirilebilmesi önemlidir (Lohman vd., 2018).

Fenelon, eğitim ve öğretim etkinliklerinin oyun oynayarak da gerçekleştirilebileceğini, böylece sadece teorik bilgilerin verilmeye çalışıldığı tek düzelilikten kurtulabileceğini savunmaktadır. Eğitimde özgürlüğü destekleyen Rousseau, doğal yaşam içerisine bırakılan çocukların önce duyu organlarının eğitilmesi gerektiğini ve bunun da ancak oyunla başarılabilirliğini ifade etmektedir (Tuğrul vd., 2014).

Oyun içinde bilişsel gelişim olduğu kadar duygusal gelişim de söz konusudur. Kazanmak ve kaybetmek, hayal kırıklığı, sevinç, heyecanlanmak, gurur, çaresizlik, yetersizlik, öfke, kaygı ve mutluluk gibi duyuşsal kavramların hepsini çocuk oyun sayesinde deneyimlemiş olur. Kendi duygularını keşfeden, başkalarının da duygu durumlarının farkına varan çocuk böylece kendini tanır. Eğer yetişkinler iyi birer gözlemci olabilirlerse çocukların bütün duygularını oynadıkları oyunlarda gösterdiklerinin farkına varabilir (Ergün,1980).

Öğrenme yaşam boyu devam eden bir süreçtir, oyun gibi. Öğrenmenin içinde bilişsel, bedensel, davranışsal ve sosyal yönler olduğu gibi oyunlarla da bu yönlerin gelişimi daha kolay bir şekilde gerçekleştirilebilir. Böylece bireyde içsel ve dışsal motivasyon sağlanması kolaylaşmış olur. Etkili öğrenme ortamları sunulmasıyla eğitim ve öğretim gerçekleşmiş olur. Nöroloji uzmanı Dr. Bülent Madi (2015), oyunlar ve beyin gelişimi arasındaki ilişkiye dikkat çekerek, özellikle geleneksel oyunların beyni geliştirdiğini belirtmektedir. Sağlıklı bir beyin gelişimi için oyunların şart olduğunu da ifade eden Madi, dijital oyunların önemli olduğunu ancak çok yönlü beyinsel gelişimi destekleyen, fiziksel harekete dayanan oyunların çocuk beyin gelişimi için daha etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bebekler dünyaya geldiği andan itibaren çevreyle iletişime geçerler. Bu iletişimi sağlıklı kılacak yol oyundur. Beyin hücreleri arasındaki bağlantılar arttıkça öğrenme daha iyi gerçekleştirilecektir. Oyunlar esnasında bu bağlantıların artması için kimyasal maddeler daha hızlı ve etkin çalışır. Bilgiler böylece kalıcı hale gelir, anlamlı öğrenme gerçekleşir. Saklambaç, beyin gelişiminin kapısını aralar ve çocuğun çevresindeki bilgiyi görerek, işiterek, yorumlayarak problem çözme becerisi kazanmasını sağlar. Körebe oyunu çocuğa, dengesini sağlama, adımlama, mesafe hesaplama, çevresinde duyduğu seslere dikkat etme, çevresindeki hareketleri gözlemlene fırsatı verir. Seksek oyunuyla çocukta, matematiksel algıda artış, mekânsal algı, denge sağlama gibi beceriler kazanmada oldukça etkilidir. Bütün bu oyunlar düşünme becerisi gerektirdiği için, çocuk kazanmak amacıyla hesaplama ve planlamalar yapar. Çocuk, nasıl oynaması gerektiğini,

karşı tarafın yapacağı hamleyi tahmin etmeyi ve düşünsel olarak karşı atak geliştirmeye çalışır (Madi, 2015).

Bilimsel Süreç Becerileri ve Çocuk

Bireyi bilim ile tanıştırmak için en uygun zaman, onları çevreleyen dünyayı oldukça merak ettikleri okul öncesi dönem olarak kabul edilebilir (Ayvacı, 2010). Merak duygusu ile dünyaya gelen birey, dünyayı sınırsız bir biçimde sorgulamakta çevresini ve dünyayı anlamaya çalışmaktadır. Çocuklar bu merakları sayesinde bir bilim insanının araştırma ve keşfetme isteğine sahiptirler. Çocuklar düşünebilirler, düşündüklerini sorgulayabilirler. Günümüzde bilgiye ulaşabilen, sorgulayabilen, neden ve nasıl öğrenmesi gerektiğini bilen, olaylar arasında bağlantı kurabilen, gözlem yapabilen, strateji geliştirebilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bilimsel süreç becerisini kazanan çocuklar ileriki yaşamlarında daha üretken, daha başarılı, topluma faydalı, aranan bireyler olacaklardır. Erken çocukluk bilim programları, sadece bilgiyi açıklama olarak görülmemelidir. Bilgiyi ezberlemekten çok bilim insanları gibi uygulama yaparak bilgiyi keşfetme ve öğrenme olarak görülmelidir. Böylece çocukların bilimin mantığını kavraması ve bilimsel süreç becerilerini öğrenmeleri kolaylaşacaktır (Büyüктаşkapu, 2010).

Lowery (1997), Bilim Standartlarına Giden Yollar (Pathways to the Science Standards) kitabında çocukların bilim insanı olarak doğduğunu, duyuları aracılığıyla edindikleri bilgiler ile iç dünyalarında sürekli olarak karşılaştırmalar yaptıklarını ve etraflarında olan bitenleri anlamlandırmak için bitmek bilmeyen bir meraklarının olduğunu ifade etmiştir. Oyun, temel bilgi ve becerilerin kazandırılması için en iyi yollardan biridir. Çocuğu keşfetmeye ve yaparak öğrenmeye yönlendiren öğrenme ve oyun ortamları erken çocukluk programlarının merkezinde yer alır (UNICEF, 2018).

Bilimsel süreç becerileri, öğrenmeyi kolaylaştıran, araştırma yeteneği kazandıran, öğrencilerin öğrenme ortamında aktif olmasını sağlayan, öğrenmelerinde sorumluluk alma duygusunu geliştiren ve öğrenmenin kalıcılığını arttıran beceriler olarak tanımlanmaktadır (Akdeniz, 2005).

Ülkemizde bilimsel süreç becerileri, fen bilimleri dersi öğretim programında beceri öğrenme alanı içerisinde bulunmaktadır. Bu beceriler Fen dersi öğretim programında bilgi oluşturma basamağında, var olan problemleri düşünme ve sonuçlara uygun hâle getirmede kullanılan beceriler olarak açıklanmıştır. Bu beceriler, özellikle bilimle uğraşan insanların uğraşları esnasında yaptıkları becerilerdir. Bu değerli beceriler bireylere kazandırılarak bireylerin kendilerini tanımalarına, yaşadıklarını deneyimlemelerine yardımcı olabilir (Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı, 2005). Yine bu bilimsel süreç

becerileri, Fen dersinde kavramayı kolaylaştırmada ve öğrencileri etkin hâle getirmesinde, bireysel öğrenimlerinde mesuliyet almalarını geliştirmede, öğrenmenin uzun süre boyunca hatırdan kalmasını arttırmada ve ayrıca araştırma yol ve yöntemleri kazandırmada etkili olan temel becerilerdendir (Çepni vd., 1996). Bilimsel süreç becerileri öğrencilerin özgün fikirler üretme, sorun çözme ve analitik düşünme yeteneklerini geliştirmektedir (Karşlı, 2017).

Örneğin; bir çocuk ölçüm yaparken cetvel, terazi gibi ölçüm araçlarını kullanırken bir bilim insanı bilgisayar, kalibre edilmiş cihazlar vb. kullanabilmektedir. Bir başka deyişle çocuklar gözlem yaparken duyu organlarından yararlanırken, bilim insanları bunlara ek olarak kromatografi, sismograf, mikroskop gibi aletlerden de yararlanır (Carin ve Bass, 2001).

Oyun ve Bilimsel Süreç Becerileri

Çocuğun oyun oynaması için bazı becerilere sahip olması gerekir. Çocuk oyun oynadıkça bu beceriler gelişir ve gelişim basamaklarına göre ilerleme sağlar. Oyun bütün gelişim alanlarını etkiler. Bu yüzden çocuğun oyun becerilerinin desteklenmesi gelişimi açısından önemlidir. Oyun becerilerinin gelişimi diğer gelişim alanlarındaki becerileri de geliştirir (Fazlıoğlu vd., 2013). Erken çocukluk döneminde beceri ve davranışları kazandırmak için oyunu kullanmak etkili bir yöntemdir (Saygılı ve Yalman, 2021).

Piaget oyun kavramının çocuğun zihinsel yapısı ve işleyişi bilinmeden anlayamayacağını belirtmiştir. Bilişsel süreçleri bilmek, neyi ne zaman ne kadar ve nasıl yapacağını bilmek seçilecek öğretim metotları ve oyunlar konusunda eğitimcilere rehber olmaktadır. Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramında oyunun çocuğun tekrar tekrar yaptığı eylemlerle sahip olduğu becerileri geliştirdiği ve ihtiyaç duyacağı temel becerilere bu yolla edindiğinden bahsederek oyunun, çocuk için önemli bir araç olduğu belirtilmektedir (Onur ve Güney, 2004). Bu kuramda açıklandığına göre çocuğun oynamayı tercih ettiği oyun çocuğun bilişsel gelişiminin bir göstergesidir (Piaget, 1962). Oyun çocuğun tüm gelişim alanlarını destekler ve özellikle bilişsel gelişimde önemli bir yere sahiptir. Bilişsel gelişim; zihinsel süreç içinde algılama, hatırlama, akıl yürütme, karar verme, konsantrasyon ve problem çözme gibi olgulardan meydana gelen değişikliklerin tümünü kapsamaktadır. Çocuklar çevrelerini keşfettikçe, büyüdükçe her şeye merakları artmakta, araştırarak merak ederek ve farklı nesnelere ve karşılaştıkları problemlere farklı cevaplar vermeyi öğrenirler. Oyun, düşünme stratejileri geliştirmesi ve keşfetmeyi öğrenmesi, karar verme, kararın sonucunu değerlendirme ve uygulama becerilerini kazanması gibi pek çok bilişsel alan becerilerini desteklemektedir (Yavuzer, 2010). Bu beceriler aynı zamanda bilimsel süreç becerilerine girmektedir. Bilimsel süreç becerileri temel beceriler

ve birleştirilmiş beceriler diye ikiye ayrılır. Temel beceriler; gözlem, sınıflama, iletişim kurma, ölçüm yapma, tahmin etme, çıkarım yapmayı içerirken birleştirilmiş beceriler ise değişkenleri belirleme, verileri yorumlama, deney yapma ve model oluşturmayı içermektedir. Küçük çocuklara bu becerilerden temel süreç becerileri kazandırılabilir (Soydan, 2017). Bu dönemde bilinçli yapılacak yönlendirmeler ile kazanacakları düşünme becerileri onların gelecekteki öğrenmelerini ve bilimsel süreç becerilerini etkileyecektir. Küçük çocuklar soyut kavramları öğrenmeden çok bilimsel süreçlerini geliştirmeye hazırdırlar. Bu nedenle özellikle okulöncesi kurumlarında bilimsel süreç becerilerinin kazandırılmasına uygun metot ve tekniklerle geliştirilmesi ve desteklenmesi çok önem arz etmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarına yapılabilecek küçük etkinliklerle detaylı gözlem ve ölçüm yapma, veri kaydetme, verilerden çıkarım yapma ve yorumlama gibi bilimsel becerileri kullanılmak hedeflenmelidir (Şahin vd., 2018).

Birçok araştırmacı ve eğitimcinin savunduğu oyun tabanlı öğrenme anlayışı okul öncesi eğitimde temel ilkelere biri olarak benimsemiştir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programında oyun ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Çocuk oyun aracılığıyla öğrenir, kendini ve içinde yaşadığı dünyayı oyunla tanır ve kendini en iyi oyun sırasında ifade eder, kritik düşünme becerilerini oyun içinde kazanır. Çocuğun dili oyundur.” (MEB, 2016, 6).

SONUÇ

Eğer çocuk oyun oynamaz ise fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimini tam olarak sağlayamaz. Bu nedenle de oyun ihtiyacı giderilmeyen bir çocuğun, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olduğu ifade edilemez (Baykoç ve Dönmez 2000)

Okul öncesi eğitim kurumları çocuklar için "oyun yeri"dir. Çocuk sadece bireysel oyun ya da akranlarıyla oyun tercih etmez. Çocuğun ilk oyun mekânı evleri, ilk oyun oynadıkları bireyler de ebeveynleridir (Sezer vd., 2015). Çocuklar oyun oynarken öğrenir ve gelişir. Toplum içindeki kuralları, iş birliği, paylaşma gibi davranışları oyunlar yardımıyla benimser. Bu yüzden oyun eğitimin içinde planlı bir şekilde yer almalıdır (Kandır, 2001). Çocuğun gelişimi için sevgi ve beslenme ne kadar önemli ve gerekli ise oyun oynamak da en az onlar kadar önemlidir (Koçyiğit ve Baydilek, 2015). Oyun, çocukların gelişimini desteklerken aynı zamanda onun keyifli vakit geçirmesini sağlayan bir etkinliktir. Çocuğun hayal gücünü kullanmasını desteklerken bir yandan da hayatla ilgili deneyimler kazanmasını sağlar (Zembat ve Yılmaz, 2020). Çocuğa keşif yapma, farklı rollere girme, yaşanan kültürü deneyimleme imkânı sağlar. Bununla birlikte sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerini destekler (Macun ve Güvendi, 2019). Çocuklar oyun

oyarken kendilerini ve yaşadıkları dünyayı keşfederler. Hayal güçlerini kullanarak yenilikler keşfedip bağımsızlaşırlar (Çay, 2006). Oyun oynamak dil becerilerinin gelişimine destek sağlar. Böylece öz düzenlemeyi de destekler (Whitebread, 2016).

Öğretmenin çocukların ilgilerine ve ihtiyaçlarına göre özgür vakit geçirebilecekleri oyun ortamları oluşturması gereklidir (Zembat ve Yılmaz, 2020). Oyun çocukların gelişimi için planlanan, çocukların bu amaç doğrultusunda sürdürmesi sağlanan etkinliklerden biridir. Burada öğretmenin rolü çocukların oyunlarını gözlemleyip gerek olduğunda oyunlarına dâhil olmaktır. Öğretmen çocukların anlamlı öğrenmeler sağlaması için gerekli planlamayı yapmalı ve sunmalıdır. Öğretmen gözlem ve değerlendirmeleri sonucunda oyundaki müfredatını ve öğrenmeleri planlar (Bulunuz, 2012). Oyun yoluyla öğrenme bir keşif sürecidir. Çocuk kendine sunulan bir problemi çözmek için motive olur ve sürece aktif olarak katılır (Tuğrul, 2016).

Oyun oynamak, birçok bilimsel süreç becerisini geliştirebilecek eğlenceli ve etkili bir yöntem olabilir. Oyun oynayarak bilimsel süreç becerilerini nasıl geliştirebileceğinizle ilgili bazı Strateji ve bulmaca oyunları, problem çözme becerilerinizi geliştirmenize yardımcı olabilir. Bu oyunlar, mantıklı düşünme, analitik beceriler ve alternatif çözüm yolları bulma yeteneğinizi artırabilir. Görsel odak gerektiren oyunlar, gözlem yeteneklerinizi geliştirebilir. Detayları fark etmek, desenleri tanımak ve gözlemlerinizi kullanarak çözümler üretmek, bilimsel süreçte önemli bir rol oynar. Rol yapma veya simülasyon oyunları, oyun dünyasında karakterlerin ayarlarına veya senaryolarına dayalı olarak hipotezler oluşturmanıza yardımcı olabilir. Bu, gerçek dünyadaki problemlere yaklaşımınızda hipotez oluşturmayı ve test etmeyi anlamak açısından faydalıdır. Bilimsel oyunlar, deney tasarlama becerilerinizi geliştirmenize yardımcı olabilir. Bu tür oyunlar, deneylerinizi planlamak, değişkenleri kontrol etmek ve sonuçları yorumlamak gibi becerilerinizi güçlendirebilir. Birçok strateji veya simülasyon oyunu, oyunculara büyük miktarda veri ile çalışma fırsatı sunar. Bu verileri analiz etmek, trendleri belirlemek ve kararlarınıza dayanak oluşturmak, bilimsel süreçte veri analizi becerilerinizi geliştirebilir. Çok oyunculu oyunlar, iletişim ve iş birliği becerilerinizi geliştirmenin yanı sıra, ekip içinde etkili bir şekilde çalışma yeteneğinizi artırabilir. Bilimsel süreç sıklıkla ekip çalışmasını gerektirir. Belirli oyunlarda hızlı düşünme ve anında karar verme becerilerinizi geliştirebilirsiniz. Bu, bilimsel süreçte karşılaşılan beklenmedik durumlarla başa çıkma yeteneğinizi artırabilir. Oyun oynayarak bilimsel süreç becerilerinizi geliştirebilir ve aynı zamanda eğlenceli bir deneyim yaşayabilirsiniz. Unutmayın ki oyunlar, bilimsel düşünceyi teşvik etmek ve öğretmek için güçlü bir araç olabilir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, A. R. (2005). Problem çözme, bilimsel süreç ve proje yönteminin fen eğitiminde kullanımı. *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi*, 4.
- Akman, B., Üstün, E., & Güler, T. (2003). Using science process skills in 6 years old children. *Hacettepe University Journal of Education*, 24, 11-14.
- Ayvaci, H. Ş. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının bilimsel süreç becerilerini kullanma yeterliliklerini geliştirmeye yönelik pilot bir çalışma. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 4(2), 1-24.
- Baykoç Dönmez, N. (2000). Üniversite çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü ve kız meslek lisesi öğrencileri için oyun kitabı [Game book for university child development and education department and girls' vocational high school students](1. basım). *Esin Yayınevi İstanbul*.
- Bulunuz, M. (2012). Developing Turkish preservice preschool teachers' attitudes and understanding about teaching science through play. *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(2), 141-166.
- Büyüktaşkapu, S. (2010). Examination of pre-school teachers' beliefs about science education. *The International Journal of Research in Teacher Education*, 1 (4) , 15-25.
- Carin, A. A. & Bass, J. E. (2001). Teaching science as inquiry. (9th Ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Carin, A. A., Bass, J. E., & Contant, T. L. (2001). Methods for teaching science as inquiry. (*No Title*).
- Çamlıyer, H., & Çamlıyer, H. (1997). Eğitim bütünlüğü içinde çocuk hareket eğitimi ve oyun. *Manisa: Can Ofset*, 4.
- Çay, R. D. (2006). Çocuk oyun alanlarının iç mekân ve yakın çevrede oluşumu. *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Çelik, A., & Şahin, M. (2013). Spor ve çocuk gelişimi. *International Journal of Social Science*, 6(1), 467-478.
- Çepni, S., Ayas, A., Johnson, D. Ve Turgut, M. F. (1996). 'Fizik Öğretimi' Milli Eğitimi geliştirme projesi hizmet öncesi öğretmen eğitimi deneme basımı, Ankara: 31-44.
- Devecioğlu, Y., Karadağ, Z. (2014). Amaç, beklenti ve öneriler bağlamında zekâ oyunları dersinin değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(4), 41-61.
- Dewey, J. (1985). *Democracy and education*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Ergün, M. (1980). Oyun ve Oyuncak Üzerine-1. Milli Eğitim 1/1, 1980.s.102-119.
- Fazlıoğlu, Y., Ilgaz, G. ve Papatğa, E. (2013). Oyun becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1), 239-250.
- Filiz, N., Erdemli, A. ve Yorulmazlar, M. M. (2017). Bernard Suits'in Oyun ve Spor Anlayışı Üstüne. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), .21-29.
- Ginsburg, K. R., & Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182-191.
- Gözalan-Alkan, E., & Koçak, N. (2018). Oyun temelli dikkat eğitim programının 5-6 yaş çocukların dikkat toplama beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Öğrenme Teknolojileri Dergisi*, 1(1), 9-15. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.12328>
- Husaini, R., Ikhsan, Z., & Toran, H. (2019). A comprehensive 21st century child development through scientific process in early science. *Creative Education*, 10(12), 2784.
- Journal of Academic Social Science Studies*, 28 (2), 253-275.
- Kandır, A. (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

- Karşlı, F. (2017). Fen eğitiminde bilimsel süreç becerileri. *Pegem Atıf İndeksi*, 29-44.
- Katlav, S. (2014). Oyunun okulöncesi çocuklarda 3-5 yaş çocuklarının gelişimine etkileri. *The Koçyiğit, S., ve Baydilek, N. B. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun algılarının incelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 1-26. Kuşaktaki Değişimi. International Journal of Social Science, 27, 1-16. Lohman, M.J., Hovey, K.A. ve Gauvreau, A.N. (2018). Using a universal design for learning framework to enhance engagement in the early childhood classroom. The Journal of Special Education Apprenticeship, 7(2). Madi, B. (2015). Geleneksel Oyunların Beyin Gelişimine Faydası Büyük, INES Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(6), 50-68. Memiş, D. A. (2006). Oyunun çocuk gelişimine etkisi ve eğitimdeki önemi. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, 14-16. Onur, B., & Güney, N. (2004). Türkiye'de çocuk oyunları: araştırmalar. Ankara: Ankara Üniversitesi. Piaget, J. (1962). The relation of affectivity to intelligence in the mental development of the child. Bulletin of the Menninger clinic, 26(3), 129. Saygılı, P. ve Ercan Yalman, F. (2021). Okul öncesi dönemde oyun tabanlı öğrenme yönteminin bilimsel süreç becerisine etkisinin incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 50 (231), 7-26. Sevinç, M. (2009). Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun. Morpa Kültür Sezer, T. , Yılmaz, E. ve Koçyiğit, S. (2016). 5-6 yaş grubu çocukların oyun becerileri ile aile-çocuk iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (2) , 185-204. Soydan, S. (2017). Bilimsel süreç becerileri. B. Akman, G. Uyanık-Balat, ve T. Güler-Yıldız (Eds.), Okul öncesi dönemde fen eğitimi içinde (ss 51-98). Ankara: Anı. Şahin, F., Yıldırım, M., Sürmeli, H., & Güven, İ. (2018). Okul öncesi öğrencilerin bilimsel süreç becerilerinin değerlendirilmesi için bir test geliştirme çabası. Bilim, Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi, 2(2), 124-138. Toksoy, A. C. (2010). Yarışma niteliği taşıyan geleneksel çocuk oyunları. Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, 2(1), 205-220. Tuğrul, B., Ertürk, H. G., Özen. Altınkaynak., Ş. & Güneş, G. (2014). Oyunun Üç Türkoğlu, B., & Uslu, M. (2016). Oyun temelli bilişsel gelişim programının 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişimine etkisi. INES Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(6), 50-68. Yavuzer, H. (2010). Çocuğunuzun ilk 6 yılı. Remzi Kitabevi. Yıldırım, B. (2015). Eğitsel oyun ve dönüt-düzeltilmenin öğrenme düzeyi ve kalıcılığa etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programı ve Öğretim Bilim Dalı, Konya. Zembat, R., & Yılmaz, H. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Oynama Eğilimlerinin Öğretmenlerinin Eğlence Eğilimleri ve Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Erzincan University Journal of Education Faculty, 22(2).*

BÖLÜM 6

FİZİKSEL AKTİVİTE, SPOR VE MUTLULUK

Eyüp UĞUR

İstanbul Topkapı Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

ORCID: 0009-0004-9032-0100

Fuat ATEŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Topkapı Üniversitesi,

Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, fuatates@hotmail.com

GİRİŞ

İnsanoğlu doğuştan itibaren hareket etme üzerine programlanmıştır. Bu hareket etme eylemi kimi zaman yaşamın gereklerini yerine getirmek için, kimi zamanda eğlence ve yarışma amaçlı olmuştur. Hareket insan yaşamının vazgeçilmez ögesidir. Hareket etmeyen insanda birtakım sıkıntıların oluşması da normaldir. Günümüzde ki teknolojik gelişmeler, insanların yapması gereken bedensel faaliyetlerin azalmasına neden olmaktadır. Hareketsiz yaşam birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Hareketsiz yaşamın sonucunda stres, sıkıntı, yalnız yaşam, fiziksel gelişim eksikliği ve hastalıklar kendini göstermektedir (Zorba, 2001).

Sağlıklı insan beden ve ruh sağlığı aynı anda iyi olan insandır. İnsanın iyi olmasını sağlayan bazı faktörler vardır. Bunlardan en önemlilerden biride fiziksel aktivite ve spordur. Spor fiziksel gelişimin yanı sıra psikolojik olarak, sosyal olarak insanların iyi olma halini sağlar. Spor insanın kendisine, çevresine veya bir rakibe karşı yarışma şeklidir. Fiziksel aktivite ve egzersiz ise sağlığı geliştirmek, boş zamanlarını değerlendirmek, sosyal iletişimde bulunmak ve psikolojik rahatlama için yapılabilir. Spor ve egzersiz insanın yaşam kalitesini artırır. Yaşam kalitesi artan insan mutlu olur.

Hareketsiz yaşam sonucu diyabet, kalp sorunları, kanser gibi bedensel, stres, sıkıntı sonucunda da birçok ruhsal sorunlara neden olmaktadır. Hareketsiz yaşam günümüzün en önemli halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Spor ve egzersiz yaparak insanlar tüm bu sorunların üstünden gelebilir (Yılmaz, 2020). Mutluluk insanın iyi olma halidir. Spor yapan insanların mutlu olduğu birçok araştırma ile bilinmektedir. Egzersiz ve sporun serotonin salınımıyla insanların mutlu olmasını sağladığı artık kanıtlanmış bir gerçektir. Spor ayrıca insanları kötü alışkanlıklardan uzak tutar. Mutlu

olmanın en önemli sebeplerinden bir tanesi de spordur. Spor ve egzersiz sağlıklı ve mutlu insanlar için bir yaşam biçimidir. Hayatlarının olmazlarından bir tanesidir (Zorba & Saygın, 2017).

Spor Kavramı

Spor, tarihsel süreç içerisinde insanın temel ihtiyaçları olan yaşama ve beslenme ihtiyaçlarının giderilmesi için, insanın insanla, tabiat varlıklarıyla ve kendisiyle mücadeleleri sonucunda belirginleşmeye başlayan bir olgu olarak ortaya çıkmıştır (Kargün vd., 2016). Spor kelimesini bir de sözlük anlamı ile irdelersek; Latince “oyalanma, birbirinden ayırmak, uzaklaşmak” anlamında kullanılan “delport” ve “disport” kelimelerinin zaman içerisinde sport kelimesine dönüşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Demir & Duman, 2019).

Kavram açıklamasında da belirtildiği gibi spor tamamen bireyin istek ve motivasyonu ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle spor ile oyun arasındaki belirgin ayrımı ‘davranış’ biçimidir iş-oyun ve spor arasındaki farkı da davranış biçimi belirler. İşte zorunluluk, oyunda özgürlük ve mutluluk, sporda ise yücelik ve başarı egemendir (Erdoğan & Revan, 2019).

Spor kimi toplumlarda rekabet için, kimi toplumlarda haz için, kimi toplumlarda problemleri durumlardan kaçış için tercih edilen bir etkinlik olarak tanımlanmıştır.

Türkel (2010)’a göre ise; spor kişinin hem bedensel hem de ruhsal bir bütünlüğünün sağlanmasıyla birlikte mutlu bir yaşam sürebileceğini ve insanların toplum içerisinde kişiler arası iletişimde, bedensel, ruhsal ve sosyal anlamda sağlıklı bir yaşam sürmeleri açısından önemli bir yer tutmaktadır (Aydoğan vd., 2015).

Daha sağlıklı bir yaşam için insanlar yaşamları boyunca belirli etkinliklere ihtiyaç duymuştur. Yaşam içerisinde gelişmeler insanları yeni arayışlara yönlendirmiştir.

Toplumdaki gelişmeler ile birlikte insan yaşamındaki konforun artmasına karşın yaşamın doğal hareketleri azalmaktadır. Sonuç olarak yaşanan hareket eksikliğinin telafi edilmesi amacıyla sportif faaliyetlere katılımı bir yaşam kültürü olarak gerçekleştirilmektedirler (Kayhan vd., 2021).

Spor yukarıda da belirtildiği gibi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Peki insanları spor yapmaya yönlendiren etkenler nelerdir? İnsanlar farklı farklı amaçlar ile spora yönelmektedir. Bireyleri spora yönelten nedenler şöyle sıralanmaktadır:

- Anne ve babası ya da ailesinde eski sporcuların bulunması,
- Yeni bir çevre edinme isteği,

- Beden eğitimi öğretmenin yönlendirmesi,
- Bireyin performans gösterme arzusu, kendini kanıtlama veya saldırganlık duygusunu baskılama isteği,
- Herhangi bir başarısızlığı ya da hayal kırıklığını telafi etmesi,
- Dünya görüşünün spor yapmayı gerektirmesi,
- Seyahat imkânlarından yararlanabilmesi,
- Sportif başarılar ile milli duyguları yaşamak istemesi,
- Spor yapmaktan hoşlanması bireyi spora yönlendiren nedenlerdendir (Özer, 2013).

Sporun Sağlığımıza Etkileri

Sporun sağlıkla ilişkisi çok eski zamanlardan beri bilinmekte ve kişilere sağlıklı yaşam için hareketin vazgeçilmez olduğu önerilmektedir. Sağlıklı bir yaşamın ana hatlarını belirtmesi açısından Hipokrat, “Eğer biz her bireye, ne çok az, ne de çok fazla, doğru miktarda gıda ve hareket verebilseydik sağlık için en güvenli yolu bulurduk.” şeklinde bir söz söylemiştir. Benzer bir biçimde İbn-i Sina ise, “Sağlığı korumanın üç temel prensibi vardır: hareket, gıda ve uyku” şeklinde ifade edilmiştir (Kababıyık, 2021).

Sağlıklı bir birey olabilmek için sporun etkileri yüzyıllardır açıklanmaktadır ve çeşitli nedenlerle spora ihtiyaç duyulmuştur (Ağgön vd., 2021).

Doğanın kanunu olarak insanoğlu doğumdan ölüme doğru giderken fiziksel, fizyolojik, ruhsal vb. durumlarda organizmamızdaki değişiklikler ve kayıplar sonucunda başta fiziksel güç olmak üzere genel olarak yaşam kalitesinde ve hareketliliğinde gerileme ya da azalma görülmektedir. Temel olarak motorsal hareket dediğimiz ya da temel motorik hareketleri oluşturan kuvvet, sürat, dayanıklılık, denge-esneklik (hareketlilik) ve koordinasyon fiziksel güç uyumunun dengede ve sağlıklı olmasını sağlar. Yaşamsal sürecin normalleştirdiği bütün olumsuz durumlara rağmen sağlıklı, zinde ve mutlu bir hayat sürmek için spor yapma ihtiyacını zorunluluk haline getirmek gerekmektedir. Sporun temelde ilk amacı rekabet ortamında kaynaklı yarışmak ve kazanmak olsa da bir diğer önemli amacı da sağlığın korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır (Şahin & Karayığit, 2020).

Spor insan sağlığı açısından var olan sağlık koşullarının sadece sürdürülmesi değil aynı zamanda daha iyiye götürülmesi açısından da önemlidir. Bu açıdan incelendiğinde egzersiz ya da spor sağlığımız ile dolaylı değil doğrudan ilintilidir (Kartal, 2020).

Bu yüzden bireylerin spora verdiği önem oldukça kritiktir. Çünkü spora önem veren toplumlar sağlığına önem vermiş olmaktadır. Sporun sağlığa olan bu etkisinin fiziksel bir boyutu vardır ancak bunun bir de zihinsel boyutu olduğu araştırmalarda da elde edilen bulgular arasındadır (Şahin, 2005). Düzenli ve kontrollü bir şekilde yapılması gereken egzersiz ve antrenmanlar spor toplumun sağlık alt yapısının ve birey yetiştirmedeki eğitim sisteminin temelini oluşturur. Sporun yapısı gereği sınırları zorlaması onun birçok bilim dalından destek almasına gereklilik oluşturmaktadır. Disiplinler arası yapılan bu çalışmalar sporun bugüne adapte olarak gelişmesini sağlamaktadır. Disiplinler arasında spor fiziksel aktivite olarak ele alındığında insana ne katkılar sağlar? Yine birçok araştırmacı farklı açıklamalar yapmıştır (Sayın, 2011).

Fiziksel aktiviteler ile insan vücut ağırlığının kontrolünün sağlandığı ve başka olguların kalıcı rahatsızlık tehlikesini en aza indirdiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra haftanın çoğu günü minimum 30 dakika yapılan fiziksel aktivitenin kalp ve damar hastalıkları riskini azalttığı belirtilmektedir. Fiziksel aktivitenin olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Bu olumlu etkiler; göğüs ve kolon kanseri olma ihtimalini azalttığı iyi bilinmektedir. Bununla birlikte böbrek ve çeşitli kanser türlerine yakalanma oranını azalttığına dair net bilgilere ulaşıldığı vurgulanmaktadır (Özsaydı & Güngör, 2023). Fiziksel aktivitenin insülin direncini etkileyerek diyabet olma olasılığını azalttığı, 8 Gün içerisinde yapılan çalışma zamanını kırk beş dakikaya çıkarılması meme, bağırsak ve bunun dışındaki kansere yakalanma tehlikesini göze çarpıcı bir şekilde hafiflemesinde etkili olacağı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra egzersizin birçok hastalığın önlenmesinde ve iyileştirici özelliği ile olumlu bir yere sahip olduğu ifade edilmiştir. O halde fiziksel aktivite ya da spor sadece sağlıklı yaşam için önem taşıyor gibi bir sonuç çıkarılabilir mi? Bu düşüncüyü savunan araştırmacılar olmasına rağmen aksini savunanlarında varlığı yadsınamayacak kadar fazladır (Pirinççi vd., 2020).

Günümüzde insan sağlığında sporun sadece fiziksel bütünlüğü koruma anlamında kullanıldığı şeklinde yansıtılmaktadır. Ancak sadece fiziksel olarak fit bir görüntüye sahip olmak için spor yapılmadığı, aynı zamanda psikolojik açıdan daha sağlıklı olabilmek için de sporun yapıldığı görülmektedir (Muratlı, 2007).

Spor ve egzersiz psikolojisi konusunda araştırma yapanların çoğu genellikle iki amaçla yola çıkar; birincisi, psikolojik olayların bireyin bedensel performansını nasıl ve ne yönde etkilediğini anlamak, ikincisi ise spor ve egzersiz aktivitelerine katılmanın bireyin psikolojik gelişim ve ruh sağlığına nasıl etki ettiğini algılamaktır (Turkay & Demir, 2021).

O halde spor insan sağlığına fiziksel ve psikolojik iyi olma durumu anlamında katkı sağlamaktadır. Ancak bunun yanında spor yapan bireyler diğer sporculara ve oyun

kurallarına saygı göstermeyi, başarı ya da başarısızlığı kabullenmeyi öğrenirler. Hoşgörü, iş birliği gibi davranışların gelişmesini sağlarlar. Psikolojik olarak ise spor esnasında yaşanan heyecan, sevinç, üzüntü gibi duygular bireylerin kendine güven duygularının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında spor etkinliklerine katılım bireylerde algılama, karar vermede odaklanma, yoğunlaşma, problem çözme, kurallara uyum, değişen koşullara adapte olma, üretken olma, hayal gücünü kullanma ve pratik zekâyı kullanma gibi özellikleri geliştirebilmektedir (Cöhce & Duygun, 2022).

Bunun yanında sporun insan vücudunda oluşan negatif enerjinin atılmasında ve bu negatif enerjiden kaynaklı oluşan stres, kaygı, öfke, saldırganlık, şiddet gibi davranış şekillerinin önlenmesinde de etkili olduğu belirtilmektedir (Seydioğlu vd., 2023). Literatürde yer alan çeşitli araştırmalarda spora katılımın psikolojik sağlığı koruduğu ve geliştirdiği tespit edilmiştir (Görgülü, 2018). Psikolojik olarak sağlıklı olma denildiğinde o halde ilk akla gelen ruhsal iyi olma yani mutlu olma durumudur.

İnsanların duygu durumlarının en önemli göstergeleri mutluluk, iyi oluş ve öznel iyi oluştur. Toplum tarafından mutluluk terimi daha çok kullanılsa da tanımının muğlâk olması ve insanlar tarafından farklı şekillerde algılanabilmesi sebebiyle psikoloji alanında daha belirli tanımları ve kuramsal temelleri olan iyi-oluş ve öznel-iyi oluş terimleri tercih edilmektedir (Demir, 2020).

Mutluluk Kavramı

Ortak dilde mutluluk teriminin birden fazla anlamı vardır. Bilimsel dilde çok daha çeşitli düz anlamları ifade eder. Her yazar kendi tanımını ve açıklamasını yapar (Göksel vd., 2018). Öncelikle mutluluğun tanımını farklı şekillerde açıklamak gerekir.

Mutluluk terimi memnuniyetten, yoğun neşeye kadar olumlu veya hoş duyguları içeren zihinsel veya duygusal durumlar bağlamında kullanılır. Bütün insanlar tarafından hissedilmesine, tanınmasına ve hayat boyu ulaşılmak istenmesine rağmen kavramsal anlamıyla ilgili birçok görüş ortaya atılmış ancak ne olduğu konusunda evrensel bir tanım yapılamamıştır. Antik Yunan Filozofu Aristo mutluluğu, insanı mutluluğa ve huzura götüren erdemli bir hayat olarak tanımlamıştır. Bir başka tanıma göre mutluluk insan hayatında bireylerin ulaşmak istediği şeydir ve bütün bireyler temelde mutluluğu aramaktadırlar (Kangal, 2013). Mutluluğu herkes kendince yorumlamıştır.

Mutluluk öncelikle öznel bir olgudur, “son yargıcın kim olursa olsun kişinin derisinin içinde yaşar”

Bir diğer görüşe göre ise mutluluk fiziksel sağlık ile bağlantılıdır. Mutluluğun hastalanmaya karşı kişiyi sağlıklı tutan bir unsur olarak nitelendirilmiştir. Bu görüşe göre

sağlık sadece hastalıkla bağlantılı değil aynı zamanda daha kaliteli bir yaşama sahip olmada önemlidir. Daha geniş bir tanımlama ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılmıştır. Bu tanım ise mutluluğu hastalıkların olmaması olarak değil; fiziksel, zihinsel ve sosyal iyi oluş olarak açıklamıştır (Ortaç, 2019)

Bu durum “İnsanı hangi durum ya da durumlar mutlu eder?” bu kavramları inceleme gereğini doğurmuştur.

Mutluluğa Etki Eden Faktörler

Mutlulukla ilgili daha önce yapılan çalışmalardan yola çıkarak Lyubomirsky ve Layous (2011), mutluluk kavramı ile ilgili farklı bir model öne sürmüşlerdir. Bu modele göre mutluluğa etki eden faktörler, yaşam koşulları, amaçlı etkinlikler ve genetik faktörler olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Bu faktörler içinde yaşam koşulları mutluluğu yaklaşık olarak %10 etkilemektedir. Yaşam koşullarının içinde yaş, cinsiyet, eğitim durumu, ekonomik durum, yaşanan yer gibi demografik özellikler yer almaktadır. Bu nedenle tüm bireylerin mutlu olabilmek için bu faktörleri göz önüne alarak iyileştirme çabasına girmesi gerekmektedir (Lyubomirsky, 2014)

Çeşitli unsurlar mutluluğu veya mutlu olma durumunu etkilemekte ise bu unsurları araştırmacılar birbirlerinden farklı olarak ifade etmiştir. Hatta Ernest Hemingway “Zeki insanlarda mutluluk bildiğim en nadir şeydir.” İfadesi ile mutluluk kavramını etkileyen faktörlere farklı bir bakış açısı kazandırmıştır (Öztürk vd., 2003).

Lyubomirsky (2014), insanlara mutluluk katacak yöntemleri bazı faktörlerle ilişkilendirmiştir. Bunlar arasında kültürel, sanatsal, sportif faaliyetler bireyleri mutlu eden sosyal bir olgudur. Bu tür faaliyetlere ve etkinliklere katılan bireyler, yaşadıkları toplumda davranışlarıyla kendilerini daha kolay ve düzenli ifade ederler.

Belirtilen unsurlar daha birçok başlık altında toplanabilir. Ancak yapılan araştırmalar mutluluğu sağlayan ve en uzun süre kalıcılığına neden olan unsurun spor ve fiziksel aktivite olduğunu göstermektedir. Öte yandan bu bulgunun tam tersini düşünmemize neden olacak çalışmalarda vardır (Yücekaya, 2020).

Mutluluk üzerine yapılan araştırmalar son yıllarda bu nedenle hızla artmaktadır, birçok alanda görülebileceği gibi özellikle psikoloji, ekonomi, spor ve turizm gibi alanlarda ciddi çalışmalar yer almaktadır fakat spora katılım ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiye gereken önem verilmemiştir. Oysa sportif faaliyetler ile psiko-sosyal ve zihinsel gelişmişlik arasında olumlu etkiye sahip olduğu araştırmalar vardır (Demir & Duman, 2019).

Mutluluk ve Spor İlişkisi

Mutluluğun belirleyici araçları arasında; serbest zamandan alınan tatmin, fiziksel etkinlik sıklığı, bireyin eğitim ve gelir seviyesi, evlilik ve fiziksel sağlık durumu sayılabilir. Bunun yanında sosyal etkileşim araçları; arkadaş sayısı, sosyal etkinliklerin sıklığı gibi etmenler mutluluk seviyesi üzerinde önemli etkilere sahiptir (Ortaç, 2019).

Lyubomirsky ve arkadaşları mutsuz insanların mutlu olanlardan daha az sağlıklı olduklarını ve mutlu insanların daha az mutlu olanlardan daha iyi performans gösterdiğini aynı zamanda mutlu insanların mutsuz olanlardan daha üretken olduğunu, sosyal ilişkilerde daha fazla yer aldıklarını ve daha fazla para kazandıklarını belirtmişlerdir (Lyubomirsky vd., 2005).

Fiziksel aktiviteye katılımdan kaynaklanan mutluluk ve memnuniyet süresi sadece aktivite anında, süresince değil, devamlı ve kalıcı olarak devamlılığı vardır. Çünkü fiziksel aktivite sağlığa teşvik ediyor, daha mutlu bir yaşam sunuyor. Dahası spor ve egzersiz gibi fiziksel aktivitelere katılım, sosyalleşme için fırsatlar sağlar, daha verimli bir iletişim ve iş birliği ile daha mutlu yaşam sürmeye yardımcı olur. Böylece spor ile birlikte geçici değil kalıcı mutluluk da üretmek mümkündür (Mumcu, 2019).

Rekreasyonel aktivitelerin yaşam kalitesi üzerinde çok önemli etkileri vardır çünkü bu aktiviteler insanların hayata dair ihtiyaç ve beklentilerini karşılama konusunda onlara yardımcı olmaktadır. İnsanlar rekreasyonel aktivitelere katılarak sosyal ilişkiler kurarlar, olumlu duygular hissederler, ek beceri ve bilgiler kazanırlar ve bu nedenle yaşam kaliteleri de gelişir. Mutluluk ve Rekreasyon arasındaki ilişkinin incelendiği birçok çalışmada insanların rekreasyonel aktivitelere katılımlarının mutluluk durumlarına olumlu katkıda bulunduğu tespit edilmiştir (Şahin vd., 2015). Çünkü spor, cinsiyet ve yaş gözetmeksizin tüm insanların rekreatif ihtiyaçlarına karşılık verebilecek yapı ve özelliği sahip sosyal bir olgudur. Spor; açık ya da kapalı alanlarda, ekipmanlı ya da ekipmansız, bireysel ya da grup olarak, zamana karşı veya zaman kavramı olmadan, ulusal ya da uluslararası organize edilebilen ve daha birçok özelliğini, çeşidi, değişkenliği ve sosyalliği ile insanlara alternatifler yaratabilmektedir. Bireyleri veya sosyal grupların karşı karşıya kaldıkları psikolojik sorunları, toplum içinde ve sosyal ilişkiler sisteminde aramak gerekmektedir (Başar, 2018). Spor çoğu araştırmanın konusu olmuştur. Bu araştırmalar sonucu spor esnasında insan vücudunda sadece fiziksel olarak gözlenebilir sonuçların yanı sıra psikolojik sonuçlarında neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Örneğin araştırmalar, fiziksel aktivitenin hafif ila şiddetli depresyon tedavisi ya da stres ile bağlantılı ortaya çıkan olumsuz psikolojik tutumların giderilmesi için faydalı

olabileceği sonucunu çıkartmıştır. Kaygı düzeyinin giderilmesi amacıyla orta-güçlü fiziksel aktivite kullanılabilir. Spor veya egzersiz sırasında salınan endorfin miktarının arttığı, bunun da sporcuların neden spor ile uğraştıktan sonra mutlu olduğu sorusunu cevaplamaktadır. Egzersiz rahatlatır, yorgunluğu alır ve canlılığı, mutluluğu artırır. Aynı zamanda kan dolaşımını ve solunum aktivitesini hızlandırır, kasları güçlendirir. Bu sayede kendilerini daha güçlü ve yetenekleri artmış hissederler. Araştırmacılar bu bulgular ile fiziksel egzersiz ve sportif etkinliklerin ruh sağlığı üzerinde yaygın bir etkisi olduğu kanısına ulaşmıştır (Söyler vd., 2022).

SONUÇ

Spor yapmanın organizma ve insan bedeni üzerine olumlu katkıları olduğu artık herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Spor yapmanın sadece bedene değil insanın psikolojisine, sosyal hayatına olumlu katkıları olduğu yapılan bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır. Spor yapan insanlarda kaslarla birlikte zihinsel boyutta da bir gevşeme olmaktadır. Duygusal bir rahatlama olur, stres hormonlarının üretimi azalır. Vücut şeklide güzel olduğu için kendine olan güven duygusu artar (Önmen, 2021).

Spor yapan insan daha kaliteli bir uyku düzeni olur, dinlenmiş bir şekilde kalkar ve kendini iyi hisseder. Spor yapan insanların vücudunun mutlu olmasını sağlayan hormonlar sağladığı da çalışmalarla ispatlanmıştır (Sarıkan, 2021).

Toplum sağlığı açısından hareketsiz yaşamı terk edip, buzdolaplarına koşmak yerine spor sahalarına, spor salonlarına koşmamız gerekir. Sağlıklı ve mutlu insanların olduğu toplumlar gelişmiş toplumlardır. Sağlıklı yaşam ve kaliteli yaşam gelişmişliğin göstergelerindedir. Sporu toplum üzerinde bir kültür haline getirmek gelecek nesillerimizin dünya uygarlığı üzerinde yükselmesine katkı sağlayacaktır. Bedenen, ruhen, sağlıklı ve mutlu insanlar etrafını da mutlu edecektir. Mutlu insanların olduğu toplumlarda tüm toplumsal sorunlar azalacaktır. Unutulmamalıdır ki sporda başarılı olan ülkeler aynı zamanda gelişmiş ve aynı zamanda refah düzeyi yüksek ülkelerdir (Zengin, & Öztaş, 2008).

Fiziksel aktivite ve egzersiz yapmanın insanları neden mutlu ettiği birkaç farklı nedenle ilişkilendirilebilir: Egzersiz yapmak, vücutta endorfin adı verilen doğal bir kimyasalın salgılanmasına neden olur. Endorfinler, mutluluk hissi yaratan ve ağrıyı azaltan bir tür "mutluluk hormonu" olarak bilinir. Bu, egzersizin ardından artan enerji ve olumlu duyguların bir kısmını açıklar. Fiziksel aktivite, stresle baş etmeye yardımcı olabilir. Egzersiz yapmak, kortizol adı verilen stres hormonlarının düzeyini düşürerek ve sinir sisteminin rahatlmasına katkıda bulunarak bu etkiyi sağlar. Egzersiz yapmak, beyinde dopamin ve serotonin gibi nörotransmitterlerin salgılanmasını artırabilir. Bu kimyasallar,

ruh halini iyileştiren ve mutluluk hissi yaratan önemli bileşenlerdir. Düzenli egzersiz, vücut imajını olumlu yönde etkileyebilir ve fiziksel yeteneklerdeki gelişmeler kişinin özgüvenini artırabilir. Bu da genel mutluluğa katkı sağlar. Egzersiz yapmak, düzenli bir uyku düzenine yardımcı olabilir. Kaliteli bir uyku, genel sağlık ve zihinsel iyi hali destekleyerek mutluluğa katkıda bulunabilir. Egzersiz sıklıkla grup aktiviteleri veya spor etkinlikleri içerir, bu da sosyal bağlantıları artırabilir. Sosyal etkileşimler, insanların kendilerini daha mutlu hissetmelerine katkıda bulunabilir. Egzersiz yapmak, düzenli bir rutin oluşturmanıza ve kısa vadeli veya uzun vadeli hedefler belirlemenize yardımcı olabilir. Bu, yaşamınıza bir amaç ve disiplin katmanıza olanak tanır, bu da genel mutluluğunuzu artırabilir.

Bu faktörlerin birleşimi, düzenli egzersizin insanları fiziksel ve zihinsel olarak daha sağlıklı, enerjik ve mutlu hissettirmesine neden olabilir. Ancak, her birey farklıdır ve kişisel tercihlere, fiziksel duruma ve yaşam koşullarına bağlı olarak farklı aktivitelerden mutluluk duyabilir.

KAYNAKÇA

- Ağgön, E., Çakmak-Yıldızhan, Y., & Ağırbaş, Ö. (2021). Spor ve Sağlık Araştırmaları. *Ankara: Akademisyen Kitabevi*.
- Aydoğan, Y., Özyürek, A., & Akduman, G. G. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Spora İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 3(Special Issue 4), 595-607.
- Başar, S. (2018). Düzenli egzersizin depresyon, mutluluk ve psikolojik iyi oluş üzerine etkisi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 25-34.
- Cöhce, B., & Duygun, S. (2022). Spor Psikolojisinin Önemi. *Rekreasyon ve Spor*, 43.
- Demir, K. & Duman, S. (2019). Bireylerin Spor Yapma Durumlarıyla, Benlik Saygıları ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (4), 437-449 . DOI: 10.31680/gaunjs.567126
- Demir, K., & Duman, S. (2019). Bireylerin spor yapma durumlarıyla, benlik saygıları ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 437-449.
- Demir, K. (2020). Bireylerin Spora Yönelik Tutumları İle Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Akademik Personeli Üzerine Bir Uygulama. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Aydın, 17-18
- Erdoğan, B. & Revan, S. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Düzeylerinin Belirlenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 1-7.
- Göksel, A. G., Caz, Ç., Yazıcı, Ö. F. & Zorba, E. (2018). Spor Hizmeti Alan Bireylerin Sosyal Görünüş Kaygısı ve Öznel Mutluluklarının İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 88-101.
- Görgülü, R. (2018). Spor ve egzersiz psikolojisinde kariyer basamakları, güçlükler ve tehlikeler: Birleşik Krallık'tan model uygulamalar. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 164-178.
- Kababıyık, M. (2021). *Spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinde egzersiz bağımlılığının bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

- Kangal, A. (2013). "Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Hane Halkı Bazı Sonuçlar". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44): 214-233.
- Karaçam, A. ve Pulur, A., (2016). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Başarı Algısı, Akademik İyimserlik, Psikolojik İyi Oluş ve Fiziksel Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1- 23
- Kargün, M., Togo, O. T., Biner, M. & Pala, A. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Düzeylerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 61- 72.
- Kartal, P. (2020). Bir Hak Olarak Spor Faaliyeti. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 537-570.
- Kayhan, R. F., Kalkavan, A., & Terzi, E. (2021). Fitness salonlarında spor yapan bireylerin egzersiz bağımlılığı düzeyleri ve ilişkili değişkenler. *Bağımlılık Dergisi*, 22(3), 248-256.
- Lyubomirsky, S. & Layous K (2013) How do simple positive activities increase well-being? *Curr Dir Psychol Sci*, 22:57-62.
- Lyubomirsky, S. (2014), *The journal of happiness studies. The Journal of Happiness and Well-Being*, p.564-568.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological bulletin*, 131(6), 803.
- Mumcu, N. (2019). *Aktif spor yapan ve yapmayan beden eğitimi öğrencilerinin stres ve mutluluk düzeylerinin belirlenmesi* (Master's thesis, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Muratlı, S. (2007). *Antrenman Bilimi Yaklaşımıyla Çocuk ve Spor*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ortaç, B. (2019). Yüksek Lisans Tezi, Üniversite personelinin rekreasyon etkinliklerine katılmasının mutluluk ve yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi Batman Üniversitesi örneği
- Önmen, H. (2021). *Rekreasyonel amaçlı egzersiz yapan bireylerin mutluluk düzeyleri ile yaşam doyumlarının incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Özer, K. (2013). *Fiziksel Uygunluk*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özsaydı, Ş., & Güngör, H. (2023). Sedanter ergenlerde fiziksel aktivite ve uykunun yaşam kalitelerine etkisi. *Selçuk Sağlık Dergisi*, 4(Kongre Özel), 126-137.
- Öztürk, E., Hanbay, E., Kaya, B. (2003). Sabah sporlarına katılan ev hanımlarının spor konusundaki bilgiler, ilgiler ve görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 151-156
- Pirinççi, C. Ş., Cihan, E., & Yıldırım, N. Ü. (2020). Üniversite öğrencilerinde fiziksel aktivite düzeyinin yaşam kalitesi, kronik hastalık varlığı, sigara kullanımı ve akademik başarıyla olan ilişkisi. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 15-23.
- Sarıkan, Ü. (2021). Düzenli egzersiz yapan bireylerde ruh hali ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 211-518.
- Sayın, M. (2011). *Hareket ve Beceri Öğretimi*, Ankara: Spor Yayın Evi ve Kitapevi.
- Seydioğlu, C., Yağcı, İ., & Çimen, K. (2023). Uygulama Derslerini Uzaktan Eğitim Olarak Alan ile Yüz Yüze Olarak Alan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sporda Sosyal Bütünleşme Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1-Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 655-666.
- Söyler, D. Y., Gacar, A., & Altungül, O. (2022). Fitness Merkezlerinde Spor Yapan Kadınların Mutluluk Düzeylerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 30-41.
- Şahin, H. M. (2005). *Beden Eğitimi ve Spor Sözlüğü*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şahin, M. A., & Karayığit, R. (2020). Sporcu ve Enerji İçeceklerinin Spor Performansına Etkileri ve Sporcu Beslenmesindeki Yeri. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 12(3).

- Şahin, M., Baş, M. & Çelik, A. (2015). Öznel iyi oluş ve spor. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 23-31.
- Turkay, H., & Demir, A. (2021). Spor Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 5(10), 119-131.
- Yılmaz, E. (ed.) (2020). Spor Bilimlerinde Temel Kavramlar. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Yücekaya, M. A. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersi Mutluluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*, 3 (1) , 27-37.
- Zengin, E., & Öztaş, C. (2008). Yerel yönetimler ve spor. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 55, pp. 49-78). Istanbul University.
- Zorba, E. (2001). Fiziksel Uygunluk. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Zorba, E. ve Ö. Saygın (2017). Fiziksel Aktivite ve Fiziksel Uygunluk. Ankara: Perspektif Matbaacılık.

BÖLÜM 7

SPOR YÖNETİMİNDE ETİĞİN VE SOSYAL SORUMLULUĞUN ÖNEMİ

Dr. Öğretim Üyesi Ülkü ÇOBAN

Yalova Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi,
ulku.coban@yalova.edu.tr - ORCID: 0000-0001-8308-7655

Doç. Dr. Merve UCA

İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
merveuca@esenyurt.edu.tr - ORCID: 0000-0003-3325-8828

GİRİŞ

Spor, sadece fiziksel aktiviteleri ve rekabeti içeren basit bir oyun değildir; aynı zamanda toplumun değerlerini, inançlarını ve kültürlerini yansıtan bir fenomendir. Bu nedenle sporun, toplumda önemli bir etik ve sosyal sorumluluk taşıdığı söylenebilir. Spor yönetimi, bu sorumlulukların farkında olmalı ve spor organizasyonlarının hem içindeki bireylerle hem de geniş topluluklarla nasıl etkileşime girdiğini anlamalıdır. Etiğin spor yönetimindeki yeri, bireysel ve topluluk düzeyinde adil, şeffaf ve sorumlu kararlar almanın gerekliliğinden kaynaklanır. Bu, sporcunun refahından, taraftarların haklarına, finansal kararların şeffaflığına kadar birçok alanda hissedilir. Öte yandan, spor organizasyonları, büyük kitleleri etkileyen ve onlar için bir ilham kaynağı olan etkinlikler sunarlar. Bu da onlara, topluma karşı belli başlı sosyal sorumluluklar yükler. Bu çalışmada spor yönetiminde etik ve sosyal sorumluluğun neden bu kadar önemli olduğunu, bu konuların spor organizasyonları için nasıl bir fark yarattığını ve sporun toplumdaki rolünün bu iki kavramla nasıl şekillendiğini açıklamaya çalışacağız. Özellikle günümüzde, sporun global bir endüstri haline gelmesiyle birlikte, sosyal sorumlulukların ve etik değerlerin spor yönetimi için ne anlama geldiğini anlamak, sürdürülebilir ve olumlu bir etki yaratmak son derece önemlidir. (Altuntaş, S. B., Çolak, S., Başaran, Z., Koçak, G., & Doğan, O., 2021). Spor, zamanla toplumsal değerlerle birlikte evrilirken, ahlaki sorunları da beraberinde getirmiştir. Artık, "Kazanmak her şeydir, kaybetmek kabul edilemez" anlayışı spordaki hâkim düşünce halini almıştır. Bu yaklaşım, başarı uğruna etik dışı davranışları meşru gösterme eğilimindedir. Medya ve yöneticilerin olumlu beyanlarına rağmen, modern sporun tamamen masum bir etkinlik olmadığı gözlemlenmektedir (Aytekin 2007). Globalleşen bir dünyada, sporun uluslararası bir fenomen olarak yükselişi, etik değerlerin

ve sosyal sorumluluğun sadece bir gereklilik olmaktan öte, bir zorunluluk haline geldiğini göstermektedir.

SPOR YÖNETİMİNDE ETİK

Yönetim, bireylerin ve kaynakların belirli bir amaç doğrultusunda etkili ve verimli bir şekilde organize edilmesi, planlanması, yönlendirilmesi ve kontrol edilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç, organizasyonun amaçlarına ulaşabilmesi için gereken kararların alınması, stratejilerin belirlenmesi ve bu stratejilere uygun olarak kaynakların tahsis edilmesini içerir. (Tortop ve ark 2007), yönetimi bir sosyal bilim dalı olarak değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda, bürokratik yapıyı oluşturan ve bu yapıyla etkileşimde bulunan davranışlara dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, yönetimin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi ve en yüksek derecede kurumsallaşma tekniklerinin araştırılmasını da yönetimin tanımı içerisinde ele almışlardır. Yönetim, aynı zamanda bir grup ya da bireyin belirli bir görevi ya da sorumluluğu yerine getirme sürecini düzenlemesi, denetlemesi ve bu süreçte alınan kararları uygulaması olarak da tanımlanabilir. Bunların yanı sıra, yönetim; belirli bir vizyon, misyon ve strateji doğrultusunda, organizasyon içerisindeki bireyleri motive etme, ekip çalışmasını teşvik etme ve karar alma süreçlerini etkili bir şekilde yönlendirme becerisini de içerir.(Yıldız, 2016)

Spor yönetimi ise, sporla ilgili organizasyonların ve faaliyetlerin planlama, organizasyon, yönlendirme ve kontrol fonksiyonlarını kapsayan bir disiplindir. Spor endüstrisi, son yıllarda büyük bir ekonomik değer kazanmış olup, bu endüstri içerisinde yer alan faaliyetlerin etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi spor yönetiminin temel amacıdır.

Spor yönetimi, bu faaliyetlerin yanı sıra spor organizasyonlarının misyon ve vizyonunu belirlemeyi, stratejik planlama yapmayı, personel yönetimi, etik ve sosyal sorumluluk gibi konuları da içerir. Aynı zamanda spor yönetimi, sporun toplumsal, kültürel ve ekonomik etkilerini de dikkate alarak kararlar almayı gerektirir. Bu nedenle spor yöneticilerinin hem işletme yönetimi hem de sporun özgün dinamikleri hakkında bilgi ve beceriye sahip olmaları beklenir.

Spor, geniş bir kitleye hitap eden çok yönlü yapısı nedeniyle çeşitli spor yönetimi tanımlarıyla ele alınmıştır. Fişek (1998), spor yönetimini, yöneten-yönetilen ayrımının spor bağlamında yönetici-sporcu ayrımıyla devam eden, hiyerarşik ve otoriter bir yapıda faaliyet gösteren bir organizasyon olarak tanımlar. Demirci (1986) ise spor yönetimini, spordaki yönetim unsurlarının en etkili şekilde nasıl yönetileceğini araştıran bir spor bilimi dalı olarak görür. Hums ve arkadaşları (1999) spor yönetiminin, spor kuruluşlarına

hizmet vermeyi amaçlayan, planlama, örgütlenme ve yürütme fonksiyonlarına sahip aktiviteler olduğunu vurgular. Aslında bu tanımlamaların hepsi sporun toplumsal önemini, spor yönetiminin rolünü ve etik yönünü vurgulamaktadır.

Etik, bireylerin hangi davranışların doğru veya yanlış olduğuna nasıl karar verdiğiyle ilgilenen bir kavramdır. Bu kavram, insanların en çok arzu ettiği yaşam biçimini incelemeyi amaçlar (Değirmenci 2006). Etiğin ana görevi, davranışları, duyguları ve ahlaki değerleri doğru ve yanlış olarak değerlendirmektir (Lumpkin ve ark. 2012). Aslında, etik, geçmiş ve günümüzdeki davranış ve görüşleri ahlak çerçevesinde tanımlayan bir bilimdir (Yıldız-Özsalmanlı ve Pank 2013).

Bu alanda iki ana yaklaşım bulunmaktadır: sonuç odaklı teolojik yaklaşım ve değerlere dayalı deontolojik yaklaşım (Fitch 2009). Ancak etik sadece doğru ve yanlışın tanımını yapmakla kalmaz, aynı zamanda bu kavramlar hakkında derinlemesine düşünmeyi ve tartışmayı da içerir .

Etik, ahlaki değerler üzerinde düşünce üretmemize ve bu değerleri sorgulamamıza olanak tanır (Yüce 2007). Bireylerin değerleri ve inançları farklı olsa da etik değerler evrenseldir. Ahlaki değerleri sadece felsefi olarak değil, aynı zamanda eşitlik, saygı ve insan hakları çerçevesinde de düşünmek esastır (Değirmenci 2006).

Etik, ahlaki olana yönlendirir, ama aslında ahlakın tanımını yapmak yerine ahlak üzerine düşünce üretir (Salyam 2007). Etiğin nihai amacı, mükemmel bir toplum oluşturma arayışıdır. Bu süreçte, ahlaki değerlerin uygulanabilirliği ve bağlayıcılığı önemlidir (Usta 2012; Değirmenci 2006).

Günümüzde etik sorunlar toplumun birçok alanında görülüyor ve bu, toplumsal yapıyı tehdit ediyor (Kılavuz 2003). Akademik çevrelerde, özellikle kamu yönetiminde yaşanan bu sorunlara yönelik artan bir ilgi bulunmaktadır (Özdemir 2008). Teknolojinin ve özel sektörün ilerlemesiyle birlikte kamu yönetimi anlayışında büyük değişiklikler görülmüştür. Açıklık, şeffaflık, hesap verebilirlik ve dürüstlük gibi prensipler öne çıkmıştır (Yağan 2005).

Spor etiğinin ana hedefi, Bucher ve Wuest'in (1999) belirttiği gibi, evrensel olarak kabul edilen etik değerleri bireylere aktarmak ve bu değerlerin spor ortamında davranış olarak gösterilmesini teşvik etmektir. Ancak, son dönemlerde sporun temel amacından saparak maddi kazanç elde etme aracı olarak kullanılması, ahlaki değerlerin maddi çıkarlarla değiştirilmesi spor etiğinin önemini daha belirgin hale getirmiştir. Antrenörlerden beden eğitimi öğretmenlerine, hakemlerden spor yöneticilerine ve medya temsilcilerine kadar sporun tüm unsurlarının etik değerlere sahip olmaması, sporda

olumsuz sonuçlara neden olabilmekte ve bu da mesleki etik kurallarının spor sektöründe ne kadar kritik olduğunu vurgulamaktadır (Tuncel 2023).

Yöneticiler için etik, yolsuzluk ve çıkar çatışmaları gibi durumlarda doğru kararı verme yolunda rehberlik eden bir kılavuz niteliği taşır (Sökmen ve ark 2015). Kamu sektöründeki yöneticilerin, etik değerleri dikkate alarak hareket etmeleri beklenir (Özdemir 2008). Ayrıca, etik değerlere sahip kuruluşların daha verimli olduğu ve etik değerlerle kurumsal başarı arasında olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Menzel 2000).

Yönetimde etik kavramı, tüm karar alma süreçlerini ve faaliyetleri etkiler (Salyam 2007). Yöneticilerin, etik beklentilere uyan bir yönetim stili oluşturması gerekir. Bu beklentilere uymazlarsa, etkinliğini kaybederler (O'Neill 2000). İnsan odaklı bu etik problemler, doğrudan insan kaynakları yönetimini de ilgilendirir (Demirkaya 2013). Sonuç olarak, etik ilkelere dayanan bir yönetim anlayışı, yolsuzlukların azaltılmasını sağlayarak toplumsal güveni artırabilir.

Etik Yönetim Anlayışının Dünya'daki Seyri

1970'lerden itibaren etik konulu tartışmalar, özellikle yolsuzluk ve skandalların artması ile küresel çapta önem kazanmıştır (Öktem ve Ömürgönülşen 2005). Özellikle 2000'lerde sosyal sorumluluk ve etik kavramları öne çıkmış; Nike, Enron ve Parmalat gibi büyük firmalarda yaşanan skandallar bu konuda farkındalığı artırmıştır (Erişim 33). Kamu yönetimi değer tabanlı bir yaklaşım benimsemeye başlamıştır ve etik ilke ve kurallar, kamuoyunun güvenini kazanmada hayati bir role sahip olmuştur (Argüden 2003). Uluslararası kuruluşlar, etik yönetim anlayışının teşvik edilmesi için ciddi çabalar içindedirler (Yağan 2005).

Etik Yönetim Anlayışının Türkiye'deki Seyri

Türkiye'de son dönemde yaşanan yolsuzluklar, yönetim etiği konusunu gündeme getirmiştir (Öktem ve Ömürgönülşen 2005). Kamu çalışanları ve politikacıların karıştığı skandallar, etik değerlerin eksikliğini ortaya koymaktadır (Erişim 30). Etik davranışların temelini oluşturacak yapısal eksiklikler ve etik konusundaki eğitim eksikliği, bu konunun önemini daha da artırmıştır (Özdemir 2008). 2000'lerin başından itibaren yapılan yasal düzenlemelerle etik yönetimin temeli atılmış, Etik Kurulu kurulmuş ve kamuya etik davranış ilke ve yönergeleri getirilmiştir (Yörükoğlu 2012). Ayrıca, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, etik dışı davranışlar ve bunlara uygulanacak cezalar konusunda rehberlik etmektedir (Özdemir 2008).

Spor yönetiminin başarısı, etik kuralların doğru bir şekilde uygulanmasıyla doğrudan ilişkilidir (Yıldız 2016). Ülkeler, spor yönetimlerinde doğru ve uzman kişilere

pozisyon vererek hedeflere daha etkili bir şekilde ulaşmayı hedefler (Demirci 1986). Spor, sadece bireylerin sosyal yaşamlarını yansıtan bir aktivite olmanın ötesinde, toplumsal dengesizliklere olumlu etkilerde bulunabilir (Jarvie 2006). Bu bağlamda, Yetim ve Şenel (2001) spor yöneticisinin, sporla ilgili kurumlarda çalışanları organize eden, yönlendiren, sorumlulukları alan ve işleyişi denetleyen kişi olarak tanımlanmıştır.

Türk Spor Yönetiminde Etik

Spor, sadece kazanmak ya da bireysel başarıları temsil etmez; çok daha derin anlamlar içerir. Aslında, spor, emek, saygı, hoşgörü ve adalet gibi temel değerlere vurgu yaparak bireylerin ve toplulukların bu değerlere sahip olmalarını teşvik eder (Rosa,2015). Bu değerler, sporun etik ve deontolojik boyutunu oluşturur, sporun sadece fiziksel bir etkinlik olmadığını gösterir. Ancak son yıllarda, spordaki ekonomik kazançların artması ve sporda elde edilen başarıların birey ve topluluklar için ekonomik ve sosyal kazançlar doğurması, bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu, özellikle futbol gibi büyük kitlelere hitap eden sporlarda, şike, doping, holiganizm ve diğer etik dışı davranışların artması şeklinde kendini göstermiştir (Yağan,2005).

Türkiye, bu olumsuzlukların farkında olarak harekete geçmiştir. Kamu çalışanları için yönetsel etik kurallarının oluşturulduğu bir dönemden sonra, bu kuralların spora yansımaları kaçınılmaz olmuştur(Yıldız,2016). 2009 yılında, Türk futbolundaki etik dışı davranışların önlenmesi amacıyla Türkiye Futbol Federasyonu (TFF), bir Etik Kurulu Talimatı'nı kabul etmiştir. Bu talimat, futbolun etik kurallarını ve Etik Kurulu'nun çalışma prensiplerini detaylı bir şekilde belirlemektedir. Bu adım, Türk sporunun daha etik bir zeminde ilerlemesi için atılmış önemli bir adımdır. TFF'nin öncülüğünde, Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde de bir etik kurulu oluşturulmuştur (Yıldız 2016).

SPOR YÖNETİMİNDE SOSYAL SORUMLULUK

Sosyal sorumluluk, bir bireyin, organizasyonun veya şirketin toplumun geneline ve belirli topluluklara karşı sahip olduğu etik ve ahlaki yükümlülükleri ifade eder. Bu yükümlülükler, sadece yasal veya ekonomik zorunlulukları değil, aynı zamanda toplumun yararına olacak eylemleri ve faaliyetleri de kapsar.

Şirketler açısından sosyal sorumluluk, sadece kar elde etme amacının ötesinde, çevreye, çalışanlara, tüketicilere ve diğer paydaşlara karşı olan sorumluluklarını da içerir. Bu, çevresel sürdürülebilirlik, adil iş uygulamaları, toplum hizmetleri ve eğitime katkı gibi bir dizi faaliyeti içerebilir (Gültekin 2003).

Bir şirketin sosyal sorumluluk anlayışı, onun toplumun iyi olmasına katkıda bulunma arzusunu ve iş faaliyetlerinin olumsuz etkilerini en aza indirme veya dengeleme

çabasını yansıtır. Bu anlayış, aynı zamanda şirketin itibarını artırabilir, müşteri sadakatini teşvik edebilir ve uzun vadede şirketin sürdürülebilir başarısına katkıda bulunabilir (Atlığ 2006)

Sosyal sorumluluk, son yıllarda tüm dünyada işletmelerin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluk uygulamaları, sadece kendi faaliyetlerinin sınırlarını aşarak geniş bir perspektife yayılmıştır. Günümüzdeki yaklaşım, işletmelerin sadece ekonomik olarak değil, sosyal ve çevresel olarak da etkili ve sorumlu olmaları gerektiğidir (Eren 2000).

Sosyal Sorumluluğun Gelişimi:

Oliver Shelton'un vurguladığı gibi, yönetimin merkezine toplumun sosyal faydasını koymak, endüstri devrimi sonrası işletmelerin artan önemiyle daha da kritik hale gelmiştir. İşletmelerin sadece kar amaçlı değil, aynı zamanda toplumsal fayda sağlama amacı taşımaları, modern yönetim anlayışının temel taşlarından biridir.

Ekolojik ve Toplumsal Boyut:

Artan endüstriyel faaliyetlerin çevre üzerindeki olumsuz etkileri, işletmelerin ekolojik sürdürülebilirlikle de ilgilenmelerini zorunlu kılmıştır. Yani işletmeler hem ekonomik performansları hem de çevresel etkileriyle değerlendirilmeye başlanmıştır (Gültekin 2003).

Teknolojik Gelişmeler ve Toplumsal Beklentiler:

Teknolojik ilerlemeler, toplumsal bilincin ve beklentilerin artmasına neden olmuştur. Tüketiciler, artık ürünleri sadece kalite veya fiyatlarına göre değil, aynı zamanda üretim süreçlerinde sosyal ve çevresel etik standartlara uyulup uyulmadığına göre de değerlendirmektedirler (Eren 2000).

Çeşitli Algılar ve Uygulamalar:

Her sektör ve işletme, sosyal sorumluluğu farklı şekillerde algılamakta ve bu doğrultuda stratejiler geliştirmektedir. Ancak temelde, tüm bu stratejilerin ortak noktası, işletmenin faaliyetlerinin toplum ve çevre üzerindeki olumlu etkilerini maksimize etme çabasıdır.

Aslında sosyal sorumluluk, işletmelerin sadece finansal başarıya odaklanmadan, tüm paydaşları için değer yaratmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu hem iş dünyasında hem de toplumda sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek için kritik bir adımdır (Eren 2000)

Etik Sorumluluk:

Etik sorumluluk, yasalarda belirtilmemiş fakat toplumda benimsenmiş olan, yazılı olmayan kuralları ve toplum değerlerini kapsar. Yani işletmelerin yasal zorunluluk olmamakla birlikte, etik gereklilik olarak kendilerini uymak sorumluluğunda hissettikleri alanlardır (Atlığ 2006)

Spor yönetiminde sosyal sorumluluk, spor organizasyonlarının toplumda bıraktığı izin ötesinde bir anlam taşır. Bu, sadece sahadaki veya salonlardaki başarılarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda bu organizasyonların toplumsal etkileşimleri, çevresel etkileri ve genel olarak sportif faaliyetlerinin geniş bir kapsamda yarattığı sonuçlarla da ilgilidir. Spor, özünde, farklı yaşlardan, cinsiyetlerden, etnik kökenlerden ve sosyoekonomik durumlardan insanları bir araya getiren evrensel bir dil gibidir. Bu kapsamlı etki, spor yöneticilerine ve organizasyonlarına, toplumda farkındalık yaratma, eğitim, eşitlik ve kapsayıcılığı teşvik etme gibi çeşitli sosyal sorumluluklar yükler. Örneğin, bir spor organizasyonunun çevresel sürdürülebilirlik konusunda aldığı önlemler veya bir spor kulübünün yerel topluluğunda gençleri sporla tanıştıran programlar başlatması, bu sosyal sorumluluğun tezahürlerindedir. Aynı şekilde, etik ve şeffaflığın korunması, sporun temel değerlerine sadık kalınması, doping ve şike gibi olumsuz eylemlerin önlenmesi spor yönetiminde sosyal sorumluluğun önemli unsurlarındandır. Özetle, spor yönetiminde sosyal sorumluluk, organizasyonların sportif faaliyetlerinin ötesine geçen, toplumun ve çevrenin daha iyi bir yere taşınmasına yönelik taahhütleri ve eylemleri içerir.

SONUÇ

Spor, tarihsel olarak sadece bir rekabet alanı olarak görülmemiş, aynı zamanda toplumları bir araya getiren, kültürleri birbirine yaklaştıran ve bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunan evrensel bir olgu olarak kabul edilmiştir. Ancak sporun bu evrensel kabulü, ona yüklenen sorumlulukları ve beklentileri de artırmıştır. Günümüzde, spor yönetiminin taşıdığı etik ve sosyal sorumluluklar bu nedenle sadece spor camiasının değil, tüm toplumun odak noktası haline gelmiştir.

Etik, her alanda olduğu gibi spor yönetiminde de adil, şeffaf ve hesap verebilir bir yaklaşımın temelini oluşturur. Spor yöneticilerinin, sporcuların refahını, taraftarların haklarını ve finansal kararların şeffaflığını gözetmeleri bu prensiplerin bir yansımasıdır. Ancak etik, sadece bireysel haklara saygı değil, aynı zamanda sporun tüm paydaşlarına yönelik adil bir yaklaşımı da ifade eder. Bu, dopingden şike ve rüşvete kadar sporun karşı karşıya kaldığı birçok ahlaki sorunun önlenmesinde kritik bir role sahiptir.

Sosyal sorumluluk ise spor organizasyonlarının toplumda yarattığı etkinin ötesinde, sporun toplumsal dokuya nasıl bir katkı sağladığıyla ilgilidir. Bu, spor organizasyonlarının toplumun genel refahına, eğitime, sosyal eşitliğe ve çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunma sorumluluğunu taşıdığı anlamına gelir. Günümüzde, spor organizasyonlarının sosyal sorumluluk projeleri, toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik eğitim programlarından, çevresel koruma faaliyetlerine kadar geniş bir yelpazede gerçekleştirilmektedir.

Spor, toplumsal değerlerin ve normların bir yansıması olduğu kadar, bu değerleri ve normları şekillendiren bir araç olarak da işlev görmektedir. Özellikle gençler üzerinde büyük bir etkiye sahip olan spor, bireylerin karakter gelişiminden toplumsal dayanışma anlayışına kadar birçok alanda olumlu katkılarda bulunabilir.

Ancak bu potansiyelin gerçekleşmesi, spor yönetiminin etik ve sosyal sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmesiyle mümkündür. Yapılan bazı araştırmalarda Kaygı, depresyon öfke gibi mesleki olumsuz duygular yaşayan antrenörlerin etik ilkelerine uyma düzeylerinin daha düşük olduğu ancak daha sosyal, cana yakın, güvenilir, sorumluluk ve liderlik kişilik özelliklerine sahip antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. (Güvendi, B. , Kaya, S. & Tosun, M. A. 2022).

Sporun globalleşen dünyada kazandığı önem, yönetiminde etik ve sosyal sorumluluğun hayati bir önem taşıdığını göstermektedir. Sürdürülebilir bir spor kültürünün inşa edilmesi, spor yönetiminin bu sorumlulukları benimsemesi ve hayata geçirmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, spor yöneticilerine düşen görev sadece sportif başarıyı sağlamak değil, aynı zamanda sporun toplum üzerindeki olumlu etkisini maksimize etmek ve sporun tüm paydaşları için adil ve şeffaf bir ortam yaratmaktır. Bu, hem sporun hem de toplumun geleceği için kritik bir öneme sahiptir.

Spor yönetiminde sosyal sorumluluk, kuruluşların topluma ve çevreye olan etkilerini dikkate alarak faaliyetlerini yürütmesi anlamına gelir. Bu sorumluluklar, sporun geniş kitlelere ulaşabilen güçlü bir araç olması sebebiyle oldukça önemlidir. İşte spor yönetiminde göz önünde bulundurulabilecek bazı sosyal sorumluluk alanları:

Eğitim ve Bilinçlendirme: Spor organizasyonları, gençlere ve topluma sporun önemini, sağlıklı yaşam alışkanlıklarını ve fair-play değerlerini öğretebilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kadın ve erkek sporculara eşit fırsatlar sağlama, kadınların spor yönetiminde daha aktif roller almasını teşvik etme.

Engelli Bireyler için Fırsatlar: Engelli bireyler için spor olanakları oluşturma ve bu alandaki etkinlikleri destekleme.

Çevresel Sorumluluk: Etkinliklerin gerçekleştirildiği tesislerin çevre dostu olmasını sağlama, atık yönetimi ve enerji tasarrufu gibi konularda duyarlı olma.

Sosyal Yardım Projeleri: Gelir elde edilen etkinliklerden bir kısmını hayır işlerine, eğitim burslarına veya toplumsal projelere aktarma.

Sağlık ve Güvenlik: Hem sporcuların hem de seyircilerin sağlık ve güvenliklerini garantileyen önlemleri almak.

Anti doping Bilinçlendirmesi: Dopingin zararları konusunda bilgilendirme yaparak, sporcuların doğru bilgilenmesini ve temiz sporu desteklemek.

Çocuk ve Gençlerin Korunması: Çocuk ve genç sporcuların fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak korunması, onlara güvenli bir spor ortamı sağlama.

Ekonomik Fırsatlar Yaratma: Büyük spor etkinliklerini düzenleyerek, yerel ekonomiyi destekleme, yeni iş olanakları yaratma.

Kültürel ve Etik Değerlerin Aktarılması: Sporun birleştirici ve kültürlerarası bir platform olarak kullanılması, farklı topluluklar arasında köprü kurma.

Holiganizm ve Şiddetle Mücadele: Spor etkinliklerinde şiddeti önlemek için eğitim programları düzenleme ve güvenlik önlemlerini artırma.

Ulaşılabilirlik: Tüm toplulukların spor etkinliklerine eşit şekilde erişebilmesini sağlama, ekonomik veya fiziksel engellere duyarlı olma.

Bunlar, spor yönetimindeki sosyal sorumlulukların sadece birkaç örneğidir. Her spor kuruluşunun, kendi topluluğuna ve faaliyet alanına özgü sosyal sorumluluklarını tanımlayıp uygulamaya koyması gerekir.

Son olarak, spor yönetiminde etik ve sosyal sorumluluk sadece organizasyonun başarısını değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümü ve bireysel gelişimi de destekler. Bu da sporun sadece bir oyun olmadığını, aynı zamanda toplumsal ilerlemeyi ve birlikte yaşama kültürünü destekleyen bir araç olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Altuntaş, S. B., Çolak, S., Başaran, Z., Koçak, G., & Doğan, O., (2021). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Ve Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi . "International Conference On New Horizons İn Education (Inte). (Pp.1-5). Girne, Cyprus (Kkctc)

Argüden Y, 2003. Kamu yönetimi ve etik değerler. <http://www.arge.com/Yayinlerimiz/Makaleler/KamuReformu/KamuYonetimiveEtikDegerler.aspx>

Aytekin U. Sporun Tarihi. 2007. Erişim Tarihi, 04 Haziran 2010. Erişim Adresi, Http://Www.Feyzdergisi.Com/Yazi_Yazici.Php?Yazi_No=316

Bucher, A. C.; Wuest A. D. (1999). Foundations of Physical Education Exercise and Sport. Newyork. McGraw-Hill Companies.

Demirci N, 1986. Sporda Yönetim-Teşkilatlanma Ve Organizasyonlar. Ankara. TC. Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayını, S. 19-14.

Eren, Erol. *Stratejik Yönetim Ve İşletme Politikası*, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2000.

Fişek K, 1998. Devlet Politikası Ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünya'da Ve Türkiye'de Spor Yönetimi. 2. Baskı, Ankara, Kültür Ofset, S. 84.

Fitch WL, 2009. A study of relationships between ethical decision making, leadership styles, and demographics in Pennsylvania superintendents, p. 40.

Gültekin, Nihat. "İşletmelerin Sosyal Başarısında Sosyal Sorumluluğun Rolü Ve GAP Bölgesi Yöneticilerinin Sosyal Sorumluluk Anlayışlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma" (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003).

Güvendi, B. , Kaya, S. & Tosun, M. A. (2022). Antrenörlerin Meslek Etiği Davranışlarının Antrenör Sporcu İlişkisi Üzerine Etkisi . Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi , 1 (1) , 108-116 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasp/issue/73210/1179332>

Hums MA, Barr CA, Gullion L, 1999. The Ethical Issues Confronting Managers İn The Sport Industry. Journal Of Business Ethics, Vol 20, No 1,P. 56-51.

Jarvie G, 2006. Sport culture and society an introduction. First published ,Milton Park, Abingdon, Oxon, p. 383-382.

Kılavuz R, 2003. Kamu yönetiminde etik ve bir sorun alanı olarak yozlaşma. Birinci Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 58.

Lumpkin A, Kay Stoll S, Beller JM, 2012. Practical ethics in sport management. London, Publishers Jefferson, p. 9-5.

Menzel DC, 2000. Ethics management in public organizations. What, Why, and How? Handbook of Administrative Ethics. Cilt 2. 2nd Edition. New York: NY, USA: Marcel Dekker incorporated, p.356.

O'Neill M, 2000. Administrative ethics in nonprofit organizations. Handbook of Administrative Ethics. Cilt 1. 2nd Edition. New York. NY,USA: Marcel Dekker Incorporated, p. 627.

Öktem MK, Ömürganülşen U. Kamu yönetiminde etik çalışmalarına yönelik genel bir çerçeve anlayışı. Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2. siyasette ve yönetimde etik sempozyumu 18-19 Kasım 2005, Sakarya, 2005, s. 237-231.

Özdemir M, 2008.Kamu yönetiminde etik. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 4(7), s. 195-179.

Salyam G, 2007. Kamu yönetiminde etik çalışmalar ve Türkiye'deki son gelişmeler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sökmen A, Ekmekçioğlu EB, Çelik K, 2015. Algılanan örgütsel özdeşleşme ve yönetici etik davranış ilişkisi: araştırma görevlilerine yönelik araştırma.İşletme Araştırmaları Dergisi,7(1), s.144-125.

Tortop N, İşbir EG, Aykaç B, Yayman H, Özer MA, 2007. Yönetim Bilimi. Genişletilmiş Ve Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, S. 8- 4.

Tuncel S. D. Sporda Meslek Etiği Efe . Akademi Yayınları 2023

- Usta A, 2012. Kamu örgütlerinde meslek etiği ve çalışma ahlakı üzerine bir değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.17, s.421-403.
- Yağan H, 2005. Kamu yönetiminde etik davranış ilkeleri. Gümrük Dünyası Dergisi, s. 46.
- Yetim AA, Şenel Ö, 2001. Türkiye’de spor yöneticisi yetiştirme faaliyetlerinin görünümü. Milli Eğitim Dergisi, s. 150.
- Yıldız Özsalmanlı A, Pank Ç, 2013. Kamu yönetiminde etik açısından algılama yönetimi ve önemi.Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi.5, s. 61-47.
- Yıldız, H., & Kılıç, M. Spor Yöneticilerinin Etik Davranışları. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Konya 2016.
- Yörükoğlu F, 2012. Türkiye’de metropoliten yönetimler ve etik değerler açısından bir inceleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.11,s. 292-268.

EĞİTİMDEN
SPORA
GÜNCEL KONULAR

EDİTÖR
Dođ. Dr. Ünsal TAZEGÜL